

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 34.

Lördagen den 10 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 217, angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att träffa förlikning i tvister med Lilla Edets pappersbruksaktiebolag m. fl.

§ 2.

Vidare föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, statsutskottets memorial nr 62, samt bevillningsutskottets betänkanden nr 37—39.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets memorial, nr 46, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkt 7:o) av bankoutskottets utlåtande nr 40, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna, biföll kammaren den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

§ 4.

Härefter föredrogs, men blevo ånyo bordlagda jordbruksutskottets utlåtanden nr 39—42, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 och andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

§ 5.

Till avgörande företogs nu konstitutionsutskottets memorial, nr 25, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Efter föredragning av *utskottets anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen* lades berörda anmälan till handlingarna.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.*

Utskottets anmälningar jämlikt § 107 regeringsformen.

Punkten 1.

Utskottet hade under denna punkt funnit ett i protokollet över ecklesiastik-ärenden den 9 augusti 1923 omförmält ärende vara av den beskaffenhet, att anmälan borde hos riksdagen göras mot medlemmarna av den tillförordnade regeringen, statsråden Malm, Malmroth, Hasselrot och Clason.

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 34.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *von Geijer, Karl Johan Ekman, Dahl, Per J. Gustafsson, K. A. Westman* och *Pehrsson* i Göteborg förklarar, att de yrkat ogillande av anmärkningen i fråga.

Sedan utskottets anmälan blivit föredragen, anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Clason**: Mina damer och herrar! När jag i fjol lämnade ett mångårigt ledamotskap i konstitutionsutskottet för att övergå till mitt nuvarande ämbete, hade jag inte ett ögonblick den illusionen, att mina åtgärder såsom departementschef skulle komma att undgå erinran från konstitutionsutskottets sida. Jag kände ju mycket väl till, att detta utskott numera inte bara håller sig till de där ursprungligen uppdragna större linjerna om »rådslag angående allmänna mått och steg», där det är fråga om huruvida departementschefen »iakttagit rikets sannskyldiga nytta» eller icke, utan att utskottet numera i allt större grad företager en ingående granskning av specialfall, detaljfall, där utskottet sedan uttalar sitt omdöme hur utskottet tycker, att den eller den frågan hade bort avgöras. Vidare visste jag, att vid denna detaljgranskning utskottet också kan komma in på sådana fall, där en departementschefs åtgöranden egentligen endast inneburit, att han följt en gammal praxis, mot vilken förut icke någon anmärkning blivit gjord. Slutligen var det mig icke heller alldeles obekant, att understundom, särskilt i tider av litet starkare partispanning, det kan falla en och annan in att liksom gå ut på klappjakt, eller man kanske rättare borde säga skalpjakt mot ministärer av annan partifärg. Även detta finner jag dock tämligen mänskligt och icke så underligt. Är det så, att man har den uppfattningen, att en regim eller en minister är betänkelig, vore det ju märkvärdigt, om man icke i den stora mängden av regeringsavgöranden skulle kunna hitta på något belägg för att man har rätt i sina farhågor, ty annars bleve kanske resultatet, att vederbörande regim icke varit så svart, som man gärna föreställt sig.

När jag därefter någon tid hade utövat mitt nuvarande ämbete, stärktes snarast min uppfattning om svårigheten att passera prickfri i den här löpningen. Det är ju så, att regeringsärendena, som kanske inkomma i hundratal varje vecka, i mycket stor utsträckning, och jag skulle vilja säga i mycket större omfattning än konstitutionsutskottet anar, när utskottet sitter och granskar protokollen — i varje fall i mycket större utsträckning än jag själv förut anat — äro av den beskaffenheten, att det visst icke kan anses självklart, huru avgörandet skall bli. Det finnes ofta flera möjligheter att undersöka och pröva. Myndigheterna kunna vara oense, och då blir det att välja. Det kan också hända, att även där myndigheterna varit ense, det kan vara skäl att närmare pröva en viss fråga. Utskottet har ju i dag i sin andra punkt gjort en anmärkning mot en departementschef, ehuru denne icke gjort annat än följt den sakkunniga myndigheten på området. Det blir därför ofta en rätt besvärlig fråga att pröva och väga, när det gäller ett regeringsärende. Man kan tveka länge, departementschefen kan säga sig själv, att det finnes olika linjer att gå; han kan säga sig, att om det vore någon annan, som sutte på hans plats, så ginge denne kanske en helt annan väg. Han kan tveka och vänta med avgörandet i dagar och veckor, men någon gång, på något sätt, måste dock det avgörande steget tagas, och då blir det till sist icke annat för honom än att söka handla efter bästa förstånd och samvete. Om sedan konstitutionsutskottets medlemmars förstånd och samvete går i en annan riktning, så hjälper det icke; departementschefen får svara för sin egen mening, och det är på sitt eget ansvar han skall handla. Att konstitutionsutskottet sedan kan i olika frågor ha en annan uppfattning än departementschefen och på den grund göra anmärkning, kan jag för min del alltså icke finna det allra minsta »anmärknings-

värt» för att använda ett uttryck, som konstitutionsutskottet ju mycket väl känner till.

Emellertid sade mig en gång en gammal beprövad statsman, att när konstitutionsutskottet slår till, så slår det ofta på sådana punkter, där man allra minst väntat det. Och detta får jag verkligen säga har inträffat nu i och med utskottets anmärkningar mot mig i förevarande betänkande.

Vad först den nu föredragna punkten angår, får jag till en början säga det, att ehuru anmärkningen formellt är riktad mot en tillförordnad regering, där jag endast var en medlem, och ehuru den föredragande i dylika fall icke tillhör regeringen, så har ärendet dock företrädesvis behandlats i mitt departement och jag anser mig därför vara närmast ansvarig. Men när utskottet sedan utvecklar vari mitt brott skulle ha bestått, så måste jag betona, att utskottet där alldeles förbisett, vad som varit frågans kärnpunkt.

Saken gäller ju i korthet det, att i Uppsala, en stad, som jag för övrigt tillhört nära hälften av mitt liv och således känner mycket bra till, finnes det en gammal styrelse för folkskoleväsendet, en styrelse, olika den i andra städer befintliga. Denna styrelse, som sedan 1829 bär namnet direktionen för Prins Gustafs folkskola, har sitt upphov däri att hela folkskolan i Uppsala ursprungligen var grundad på en stiftelse, som daterar sig från 1700-talets slut och som i väsentlig grad uppkommit genom frivilliga sammanskott och donationer. Folkskolans senare tillväxt vilade också i huvudsak länge på dylika donationer, och skolans lokaler äro delvis uppförda på en tomt, som till väsentliga delar på alldeles samma sätt tillkommit genom donation.

När folkskoleväsendet sedan på 1840-talet undergick sin stora nydaning, bibehölls denna gamla direktion alltjämt som folkskolestyrelse, och som sådan har den fått sitta kvar till våra dagar. Den har alltså bibehållits, även sedan donationsmedlen och deras avkastning blivit blott en bråkdel av hela årsbudgeten för folkskolan, och den övervägande delen av det för dess uppehållande erforderliga beloppet som vanligt tillkommer genom uttaxering. För övrigt synas först i slutet av 1850-talet bidrag till skolan ha tillkommit genom uttaxering.

Stiftelsens direktion har nu en ganska ålderdomlig prägel, och staden har därför velat ha en ändring i detta förhållande, så att 1909 års lag angående folkskoleväsendet i vissa städer skulle tillämpas även där. Fråga härom väcktes emellertid icke 1909 utan först 1919; dittills var man alltså belåten med den gamla ordningen. Det kan i förbigående erinras, att när nyssnämnda förslag om ändring var ute på remiss, yttrade folkskoleinspektören bland annat, att »Uppsala församlings kyrkostämma och direktionen för Prins Gustafs folkskola på *ett i det hela synnerligen förtjänstfullt sätt* handhaft vården om Uppsala stads folk- och fortsättningsskolor». Dylika vitsord ha för övrigt även givits från andra håll. Utskottet har nu citerat en del handlingar, men jag kan icke neka till, att jag gjort mig den frågan: Passade det icke i system med anmärkningen att citera även sådana uttalanden, som vittna om erkännande åt den gamla direktionen?

Med anledning av det nämnda ändringsförslaget igångsattes nu utredningar, och man tänkte sig från början att anordna en utredning om, som det hette, »*de lagliga betingelserna* för den i motionen föreslagna ändrade förvaltningen av stadens folkskoleväsende *med särskilt avseende fäst å till folkskolan överlämnade donationer*». Så verkställdes en historisk undersökning, men när denna kommit in, visade det sig, att den icke innehöll någon utredning om frågans juridiska karaktär, särskilt icke i vad avsåge — jag citerar utskottet — »det ekonomiskt rättsliga förhållandet mellan Prins Gustafs folkskola såsom stiftelse och Uppsala domkyrkoförsamling såsom skoldistrikt».

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollet.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Denna den första utredningens ofullständighet på det ekonomiskt rättsliga området föranledde gång på gång anmärkningar under den senare behandlingen av ärendet, och man stannade hos olika myndigheter för den uppfattningen, att hela frågan icke kunde slutgiltigt avgöras, förrän man fått till stånd en sådan utredning, en utredning alltså, angående vilken egendom, som borde anses tillhöra stiftelsen, och vilken som eventuellt skulle övergå till Uppsala stad. Man förutsatte således hela tiden, att när den nya styrelsen kom till, skulle i alla fall den gamla stiftelsen finnas kvar och den av densamma tidigare förvaltade egendomen uppdelas mellan den nya styrelsen och den gamla stiftelsen. Meningarna voro emellertid på olika håll delade om vilken väg man skulle gå, *antingen* man först skulle gå till Kungl. Maj:t och få den nya styrelsen organiserad och sedan skrida till uppdelningsfrågans lösning, *eller* om man först skulle klara ut äganderättsfrågorna och sedan ändra normen för folkskoleärendenas handhavande. Stadsfullmäktige i Uppsala beslöto att gå den förra vägen. De ingåvo alltså en skrivelse till Kungl. Maj:t i den riktningen och sade, att de sedan skulle komma med utredning om äganderättsförhållandena. Vid det tillfället voro emellertid så gott som alla de hörda myndigheterna ense om att detta vore att gå en alldeles oriktig väg; i stället borde man först verkställa den juridiska utredningen och därefter taga itu med övriga frågor. I denna riktning uttalade sig länsstyrelsen, kyrkostämman, folkskoleinspektören, domkapitlet och skolöverstyrelsen. Det förefaller mig också klart, att en sådan väg är den enda riktiga. Om man skall inrätta en ny styrelse, så skall man väl först ta reda på vad den skall ha att göra, och, om det är meningen att den icke skall övertaga alla funktioner och all egendom, som tillhört den förutvarande, utan blott vissa, så måste man väl först ha klart för sig, vilka funktioner och vilken egendom den skall ha; annars måste det uppstå slitningar.

På denna grund fick frågan vila hos Kungl. Maj:t, men under tiden tillsattes en kommitté i Uppsala för att åvägabrinda den hittills aldrig verkställda juridiska utredningen. Denna kommitté avlämnade omsider ett betänkande, men i detta säga kommitterade själva ifrån, att de »fattat sin uppgift såsom avseende *mindre att åstadkomma en strängt juridisk utredning* än att med hänsynstagande till såväl stadens som stiftelsens berättigade intressen söka vinna en ändamålsenlig lösning av frågan». Med andra ord, denna juridiska utredning, som man hela tiden förut hade talat om, den verkställde man aldrig, utan gick in direkt på frågan vad som från ena eller andra sidan kunde anses ändamålsenligt, och så framlade man ett förslag till uppdelning, som, vilka egen-skaper det än må anses ha, i varje fall saknar juridiskt bärande grund och svårigen kan fränkännas vitsordet att vara betydligt godtyckligt. Det gällde att uppdelas dels fastigheter, dels donationsfonder. Jag erinrar om att man tänkt sig att bibehålla den gamla stiftelsen för den egendom, som borde anses tillhöra denna. Det föreslogs dock nu, att alla fastigheter skulle överlämnas till staden, således även den, som donerats till den gamla stiftelsen på en tid, då denna var en enskild stiftelse utan något samband med eller beroende av kommunen. Vad fonderna beträffar ville man gå tillväga så, att alla fonder, som tillkommit före 1842, d. v. s. under den tid, då stiftelsen uteslutande var av enskild natur utan något kommunalt bidrag, skulle gå till staden och inte till stiftelsen, men vad som tillkommit därefter, skulle uppdelas mellan staden och stiftelsen. Det var i stort sett principen.

Denna uppdelning tillstyrktes emellertid nu av flertalet myndigheter med undantag av länsstyrelsen. Justitiekanslern förklarade sig icke vilja avstyrka den, men uttalade sin tvekan och framhöll, att denna tvekan särskilt gällde den föreslagna uppdelningen av den fasta egendomen. Länsstyrelsen däremot åberopade ett uttalande, som landshövdingen avgivit i direktionen, och som bland

annat gick ut på, att han ej kunde tillstyrka förslaget, emedan utredningen ej vore tillfyllestgörande. När sedan ärendet kom in till Kungl. Maj:t, innehöll Kungl. Maj:ts beslut, att Kungl. Maj:t fann de *nu* gjorda framställningarna icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Detta är sedan gammalt det sätt, varpå Kungl. Maj:t plägar uttrycka sig, när Kungl. Maj:t vill rörande en framställning uttala, icke att Kungl. Maj:t tillbakavisar ansökningen därför att dess huvudönskemål skulle anses böra definitivt avvisas, utan därför att den förebragta utredningen icke är fullständig.

Vad har nu utskottet att anmärka mot detta Kungl. Maj:ts beslut? Först talar utskottet om önskvärdheten för Uppsala att erhålla en mera modern folkskolestyrelse, och utskottet synes resonera, som om Kungl. Maj:ts beslut skulle avsett att förhindra Uppsala från att erhålla en sådan. Det står till och med i en sats antytt, att Kungl. Maj:ts beslut skulle »*för all framtid*» förhindra Uppsala från att få något sådant. Det resonemanget har också rätt mycket förts i pressen i denna sak. Det är alldeles uppenbart, att Kungl. Maj:ts resolution alldeles icke inneburit något sådant. Själva formen för Kungl. Maj:ts resolution visar att så icke varit förhållandet.

I andra stycket av sitt utlåtande resonerar utskottet om beskaffenheten av det framlagda förslaget om ekonomisk uppgörelse mellan stiftelsen och staden, och där synes utskottet vilja göra gällande, att även om detta förslag, som det säges, icke »grundats på en sträng juridisk utredning av äganderättsförhållandena» och även om det icke, som utskottet också säger, innebär en ur »rättslig synpunkt fullt oangriplig uppdelning», kan det i alla fall vara ganska praktiskt att förfara på det sätt. Jag vill i förbigående påpeka, att i den delen av sin argumentering polemiserar utskottet egentligen mot länsstyrelsen i Uppsala och icke mot Kungl. Maj:t. Detta utskottets resonemang drabbar emellertid icke heller, vad som för Kungl. Maj:t varit frågans kärnpunkt, och som väl också utskottet borde vetat ha varit frågans kärnpunkt. Frågan för Kungl. Maj:t har helt enkelt gällt, om här förelegat en tillräckligt bärande juridisk utredning eller ej; och ingen, inte ens utskottet, har velat påstå att en sådan utredning har förelegat.

Varför håller då Kungl. Maj:t så starkt på att, i en fråga som denna, en i möjligaste mån fullständig utredning skall föreligga? Jo, naturligtvis därför, att den ena parten här är en stiftelse, vars egendom till väsentlig del tillkommit genom donationer och testamentariska förordnanden. Det är alltså icke fråga om två självägande parter, som kunna förfoga över sin egendom hur de behaga, som kunna uppdelas och byta sin egendom, som de finna för gott och ändamålsenligt, utan här är fråga om en stiftelse med de alldeles särskilda förpliktelser, som detta medför.

Det har nu av ålder varit så i vårt land, att det har varit Kungl. Maj:ts skyldighet att övervaka att stiftelsers medel noggrant användas i enlighet med givarnas föreskrifter. Jag behöver säkerligen icke för kammaren utveckla, varför det är nödvändigt att så sker. Jag tror att vars och ens *rättsmedvetande* skall säga honom, att om en person förfogar över sin egendom så, att han ger bort den för ett visst ändamål och till att förvaltas av en viss stiftelse, har han också rätt att kräva att egendomen, såvitt det är möjligt, skall handhavas i enlighet med av honom givna föreskrifter. Jag tror också att vars och ens *praktiska förstånd* skall säga honom, att om en stad eller kommun eller korporation överhuvud taget önskar komma i åtnjutande av donationer, måste de också vara beredda att tillmötesgå givarnas önskemål i dylikt hänseende. Det är *nog* icke kammaren obekant, att riksdagen, såvitt jag vet åtminstone, alltid har ställt sig på denna ståndpunkt. Riksdagen har gång på gång med mycken styrka skrivit till Kungl. Maj:t och uttalat sig för ökad kontroll över donatio-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

ner och stiftelsers användande för avsedda ändamål, för ävägbringande av nya rättsbestämmelser rörande stiftelsers förvaltning för att säkra detta förhållande ävensom rörande sättet för ändringar av för stiftelser gällande stadgar. Man vill på detta område hava till stånd en ny generell lagstiftning. Om kammarens ledamöter behaga erinra sig, så uttalade sig, då frågan i fjol var före i första lagutskottet, lagutskottet i alldeles samma riktning och avstod från att tillstyrka en ny skrivelse i ämnet därför att det blev upplyst, att hela frågan med snaraste skulle upptagas till behandling i justitiedepartementet. Den ligger också för närvarande där under utredning, och förslag torde därför rätt snart kunna föreligga.

I enlighet med dessa allmänna rättsprinciper och denna av riksdagen alltid uttalade önskan har Kungl. Maj:t, såvitt jag känner, alltid låtit sig angeläget vara att se till, att bestämmelser för donationer och stiftelser upprätthållas i så nära anslutning som möjligt till stiftarnas önskingar. Ha förslag framkommit om ändring av bestämmelserna — och sådana förslag kunna ju framträda — har man plägat se till bland annat, att vissa förutsättningar blevo fyllda. Man har t. ex. önskat en så fullständig utredning som möjligt av frågans rent rättsliga natur, alltså om huru donationerna tillkommit, hur donationsbestämmelserna eller testamentsurkunderna varit avfattade i alla detaljer, huruvida ändring av bestämmelserna kunnat väntas föranleda klandertalan från exempelvis någon av givarens släktingar o. s. v. Man har tillika velat få konstaterat, om icke stiftelsernas egendomar med fördel fortfarande skulle kunna användas eller förvaltas på det sätt, stiftarna ha önskat. Ty om en fördelaktig förvaltning fortfarande kunde ske på för stiftelsen föreskrivet sätt, vore det ju alldeles onödigt att verkställa ändring. Det är icke så sällan, som frågor av denna art äro föremål för Kungl. Maj:ts behandling. Jag kan emellertid icke erinra mig något fall, där utredningen varit så mager och så ofullständig som i detta fall. Det är icke nog med, att sökandena icke presterat någon rättslig utredning rörande donationerna — det är möjligt att det i vissa fall skulle stött på svårigheter, men därom kan jag icke uttala mig — men sökandena ha till och med sagt ifrån, att de icke ens velat försöka åstadkomma en sådan utredning, och de ha i handling visat, att detta var någonting, som för dem låg på sidan av själva saken. I andra fall, som jag känner till, ha vederbörande sökande låtit sig angeläget vara att exempelvis skicka in till Kungl. Maj:t fullständig redogörelse för och avskrift av donations-, testaments- och andra urkunder, som varit bestämmande för stiftelserna, för att Kungl. Maj:t skulle kunna se, huru de tillkommit och vad de innehålla, och kontrollera, om de blivit rätt tolkade. Här är fråga om en hel serie av donationer från olika tider, men icke ett enda fullständigt donationsbrev eller urkund har åtföljt ansökningshandlingarna, blott utdrag av några få. Man har ej heller sökt ådagalägga, att överhuvud någon ändring skulle vara behöflig för en praktisk användning av de donerade medlen. Man har snarare i själva verket ådagalagt motsatsen. Man har förutsatt, att den gamla stiftelsen skulle stå kvar för att förvalta en del av fonderna, men något skäl för att den då ej lika väl skulle kunna förvalta alla de fonder, som uttryckligen varit givna åt densamma, har man icke angivit. Man har, som sagt, icke presterat ett spår av skäl för den saken. Det är dock naturligt, att stiftelsen därvid, såsom hittills, skulle för framtiden varit bunden att använda medlen till folkskolans gagn i enlighet med donationsbrevens föreskrifter; och dess hittillsvarande användning har ju alltid rönt det största erkännande! Och det är uppenbart, att detta, stiftelsens kvarstående som förvaltare av de fonder eller den egendom, som donerats till henne, icke skulle på något vis hindrat den omläggning i övrigt av folkskoleväsendets ledning, som man kan ha skäl att önska, och som jag icke ett ögonblick skulle

ha avstyrkt, om sökandena blott behagat prestera en utredning något så när likvärdig med vad som pläгат framläggas i alla andra fall, där det gällt att ändra donationers eller stiftelsers bestämmelser.

Jag säger med flit: stiftelsens kvarstående som förvaltare av *den lill henne donerade egendomen*, ty, såvitt jag förstår, hade en sådan uppdelning kunnat vara ganska rimlig i denna fråga. Och när nu utskottet polemiserar i sitt betänkande mot den tanke, som utskottet har uttryckt så, att »staden skulle för all framtid bliva förhindrad att erhålla en skolorganisation i enlighet med gällande lagstiftning, för så vitt staden icke avstår från varje anspråk på *den nu under stiftelsens förvaltning varande egendomen, vilken dock till väsentlig del åvägabragts genom å kyrkostämman uttaxerade och till skolväsendet anslagna medel*», och när utskottet stöder klämman i sitt utlåtande på denna sats, får jag verkligen säga, att här har utskottet, enligt min mening, givit sig i strid med väderkvarnar och målat en ful gubbe på väggen för att piska den. Ty jag åtminstone har aldrig hört den tanken uttalas, att stiftelsen vid en uppdelning av medlen skulle behålla icke bara de medel, som uttryckligen varit donerade till stiftelsen, utan även behålla de medel, som tillkommit genom uttaxeringar av staden. Jag vill för min del uttala, att en sådan tanke i varje fall icke fallit mig in.

Slutligen har utskottet, såsom ett skäl för sin ståndpunkt, framhållit, att direktionen tillstyrkt den gjorda ansökningen. Det argumentet faller emellertid naturligtvis på vad jag erinrat om, att det i dylika fall ej är förvaltaren av en stiftelse, som har att bestämma, om stiftelsen skall fränhändas sina egendomar eller ej, utan det är en annan myndighet, som skall övervaka och kontrollera den saken. Jag kan nämna för kammaren, att det ibland kan förekomma att förvaltare av donationer inkomma till Kungl. Maj:t med framställningar och säga: »Vi skola be att helt få ändra bestämmelserna för våra donationer; vi tycka, att det skulle bliva bättre med andra bestämmelser.» Det har inträffat, att man, sedan man endast för ett par år sedan mottagit i donation en fastighet med uttryckligt villkor, att den ej finge försäljas, inkommit och begärt att få rätt att sälja densamma. Det är emellertid klart att en sådan sak icke av Kungl. Maj:t kunnat bifallas, blott därför att stiftelsens förvaltare begärt det.

Jag har slutligen vid behandlingen av detta mål också föreställt mig, att det icke minst vad Uppsala beträffar skulle vara rätt betänkligt att eftersätta de allmänna villkor, som gälla rörande donationer och stiftelser. Det torde utom Uppsala finnas få städer, där den allmänna verksamheten i så hög grad vilar på dylika donationer och stiftelser. Universitetet, åtskilliga av institutionerna, nationerna, stipendier och allt möjligt annat vilar på dylika; bakom dem finnas överallt donationer och stiftelser i den allra största utsträckning. Jag tror, att det skulle kunna medföra ganska riskabla konsekvenser, om man där sloge in på lösligare principer i fråga om deras upprätthållande, än man eljest plägar använda. Vad som här varit avgörande, har emellertid givetvis icke varit Uppsala eller icke Uppsala, utan det avgörande har varit, om man beträffande *en* plats i riket, *ett* fall bland många skulle i fråga om donerade medel avvika från de principer, som man, såvitt jag vet, konsekvent sökt följa i alla liknande fall, och som också riksdagen lagt Kungl. Maj:t på hjärtat att upprätthålla.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har här nu avgivit en förklaring, varför han och den tillförordnade regeringen handlat på det sätt som skett i det nu föredragna ärendet, sedan han först gjort några allmänna reflexioner rörande sättet för gransk-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

ning av statsrådsprotokollen inom konstitutionsutskottet, med vilken granskning herr statsrådet, såsom alla kammarens ledamöter veta, är mycket väl förtrogen. Beträffande detta sistnämnda skall jag för min del icke alls tillåta mig göra någon som helst erinran. Efter att hava gjort dessa allmänna reflexioner säger emellertid statsrådet, att det händer mycket ofta, att till ett departement strömmar in en mängd ärenden, som äro av den beskaffenhet, att det alls icke är klart, att de skola avgöras på det ena eller andra sättet, utan in fråga om vilka departementschefen kan stå tvekande hur han egentligen bör handla. Frågorna kunna nämligen lösas på olika sätt. och vidare kan det förekomma, att de myndigheter, som hörts, hava haft olika meningar om huru respektive fråga bör lösas.

I det nu föreliggande ärendet anser herr statsrådet, att konstitutionsutskottet förbisett själva kärnpunkten i frågan, och lämnar därefter en redogörelse för Prins Gustafs folkskola i Uppsala. Jag skall icke vidare giva mig in på den saken, den historiska delen av frågan, därför att den icke har så synnerligt mycket att skaffa med den anmälan, som utskottet har gjort, nämligen icke i annan mån än i vad den berör de mycket omtalade donationer, som stiftelsen Prins Gustafs folkskola har erhållit från olika håll. I förbigående nämnde också herr statsrådet, att skolans direktion har erhållit erkännande för sin vård om folkskolan i Uppsala, och han finner det litet egendomligt, att konstitutionsutskottet icke har tagit upp dessa erkännanden. Ja, med den erfarenhet, som herr statsrådet har beträffande anmärkningar från konstitutionsutskottet, så vet nog herr statsrådet, att man icke kan taga upp allting ur akterna utan att man tager upp vad som för saken i och för sig kan vara av större vikt. Jag tror icke heller, att man skall kunna säga annat än att utskottet i detta fall också har gjort så.

Beträffande den historiska utredning, som verkställt av före detta rådmannen Herdin i Uppsala på uppdrag av stadens drätselkammare, säger man nu, att den icke upptagit den juridiska sidan av det föreliggande spörsmålet. Detta må vara sant, men den är icke alldeles utan ansatser i den riktningen. Emellertid kan jag här förbigå den delen av utredningen, därför att man kommer senare fram till en annan utredning. Som statsrådet nyss nämnde, lade stadsfullmäktige i Uppsala först in en framställning i anledning av en motion, att skolan skulle komma in under lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer, men såsom också utskottet anmärkt, gjorde myndigheterna, när de skulle yttra sig över denna framställning, den erinran, att utredning borde verkställas rörande frågan, hur stiftelsens egendom skulle fördelas, alltså rörande en ekonomisk uppgörelse. Därför hemställde också direktionen i sitt utlåtande över detta stadsfullmäktiges beslut, att det måtte tillsättas en kommitté, bestående av dels tre ledamöter, utsedda av stadsfullmäktige, och dels tre ledamöter, utsedda av stiftelsens direktion. Alltså var man från direktionens sida av den uppfattningen, att här borde man försöka gemensamt åstadkomma en utredning, varpå man skulle kunna grunda en överenskommelse, varigenom båda parterna skulle bliva tillfredsställda. Jag vill i detta sammanhang erinra om vad utskottet också har uppgivit i sitt memorial, nämligen att kommittén »med hänsyn till det sätt, varpå den blivit utsedd och sammansatt, fattat sin uppgift såsom avseende mindre att åstadkomma en strängt juridisk utredning än att med hänsynstagande till såväl stadens som stiftelsens berättigade intressen söka vinna en ändamålsenlig lösning av frågan». Emellertid sutto i denna kommitté två jurister, den ene utsedd av stadsfullmäktige och den andre av direktionen. Nu är det ju riktigt, att denna kommitté, som nämnts, icke har givit sig in på en strängt juridisk utredning. Man bör ju kanske icke så särdeles mycket förundra sig över, att kommittén icke gjort detta, då den hade att se på de svårigheter, som härvidlag skulle uppstå på grund av det säregna förhållande, som sedan

omkring etthundra år tillbaka i tiden varit rådande mellan staden och denna stiftelse.

Emellertid, såvitt jag fattat herr statsrådet rätt, stöder han sin uppfattning på det förhållande, att en strängt juridisk utredning icke har åstadkommits. Ja, jag nämnde, att kommittén icke givit sig in på någon sådan, och jag tror, att man kan hava anledning att antaga, att kommittén för sin del också tagit intryck av landshövding Hammarskjölds uppfattning beträffande denna del. Landshövding Hammarskjöld reserverade sig nämligen mot direktionens beslut rörande tillstyrkande utav det beslut, som stadsfullmäktige fattat, vilket även innefattade ett godkännande från direktionens sida av den föreliggande utredningen, som kommitterade verkställt; och han säger något, som jag tror herr statsrådet icke nämnde, men som är återgivet i utskottets memorial, nämligen följande: »Utlåtandet kan icke anses vederlägga min uppfattning om omöjligheten att på ett övertygande och invändningsfritt sätt lösa frågan om den egendom, som bör anses tillkomma Prins Gustafs folkskola såsom stiftelse.» Ja, kammarens ärade ledamöter torde själva kunna bedöma, i vad mån man har skäl att under sådana förhållanden särskilt anmärka på att det här icke har skett en strängt juridisk utredning, när nu ordföranden i direktionen själv kommer med ett sådant uttalande, vilket uttalande också länsstyrelsen sedermera gör till sitt. Men så göres i alla fall den invändningen, att det icke åstadkommits en tillfredsställande juridisk utredning. Landshövding Hammarskjöld säger vidare: »Egendomligt nog synes stiftelsen enligt utlåtandet fränkännas all den egendom, som före år 1842 tillhörde densamma.»

Nu har konstitutionsutskottet för sin del icke ansett sig kunna bedöma, i vad mån den fördelning, som kommittén gjort och som godkänts av samtliga myndigheter med undantag av länsstyrelsen, kan anses vara fullt tillfredsställande; men utskottet har funnit detta ärende vara handlagt på ett sådant sätt, att utskottet ändå icke kunnat undgå att göra en anmälan till riksdagen i saken. Utskottet har grundat denna sin uppfattning på det förhållande, att här ha icke förelegat sådana förhållanden, som statsrådet i början av sitt anförande nämnde, att myndigheterna haft så synnerligen delade meningar. Här hava först och främst stadsfullmäktige och kyrkostämman så gott som enhälligt tillstyrkt. Meningarna hava nämligen inom dessa myndigheter icke varit delade med det undantag, att inom stadsfullmäktige en enda ledamot anmält en reservation mot såväl det första som det sista beslutet rörande godkännande av den verkställda utredningen. Dessutom ha ju också andra hörda myndigheter, vilka haft med skolväsendet att göra, yttrat sig i saken. Det framgår av handlingarna, att direktionen, såsom jag förut nämnt, för sin del godkänt utredningen och tillstyrkt, att skolan skulle få komma in under lagen den 25 juni 1909 angående folkskolväsendet i vissa städer. Vidare har magistraten tillstyrkt, och vederbörande folkskolinspektör samt skolöverstyrelsen hava ävenledes tillstyrkt. Den ende, som icke ansett sig kunna tillstyrka, är landshövding Hammarskjöld, dels i egenskap av ordförande i skolans direktion och dels då han å länsstyrelsens vägnar framträder. Det är nämligen samma yttrande i båda fallen.

Nu måste man här göra en anmärkning beträffande det förhållandet, att Kungl. Maj:t grundat sitt avslag på de gjorda framställningarna därpå, att ingen strängt juridisk utredning föreligger. Detta är kärnpunkten enligt statsrådets mening. Det framhålles, att det åtminstone icke bör vara så, att det är de intresserade parterna, som träffa avgörandet i fråga om donationer och de föreskrifter, som fogats till dessa utav givarna. Ja, jag erkänner gärna, att meningarna härom i vissa fall kunna vara något delade; men jag undrar, om meningarna kunna vara delade i ett sådant fall som det här föreliggande, då väl ingen gärna kan vilja påstå, att donationernas syfte i någon mån skulle åsidosättas genom ett bifall till stadsfullmäktiges i Uppsala framställningar. Det

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

har icke statsrådet gjort gällande, och det framgår icke heller utav de handlingar, som varit tillgängliga i konstitutionsutskottet, att någon sådan anmärkning har gjorts. Det förefaller mig, som om det viktigaste, då det gäller sådana frågor, icke skulle vara det att Kungl. Maj:t, såsom här uppenbarligen är fallet, ovillkorligt bokstavligen följer donatorernas förskrifter i alla deras konsekvenser. Det förefaller mig vara, som utskottet också har sagt, tämligen orimligt, att detta skulle vara nödvändigt. Man får väl också försöka att jämka något på bokstaven och se till, att andemeningen, syftet i donatorernas föreskrifter tillgodoses. Jag tror för min del icke, att man kan göra gällande, att man, genom att låta folkskolan i Uppsala på i utredningen angivet sätt komma in under lagen om folkskoleväsendet i vissa städer, skulle komma att träda det syftet för nära i någon mån.

Utskottet säger här i sitt memorial, att »genom den utveckling, som sedan tiden för stiftelsens tillkomst ägt rum på den offentliga undervisningens område, kan det förhållandet sägas hava inträtt, att de realsyften, för vilka stiftelsen tillkommit, fullt ut tillgodoses med den organisationsform, som enligt gällande författningar på folkskoleväsendets område i regel skall av kommunerna tillämpas».

Nu vill man här ovillkorligen hålla på att beträffande Uppsala folkskoleväsende en oangriplig, strängt juridisk utredning skall föreligga beträffande stiftelsen och dess förhållande till folkskoleväsendet i Uppsala. Det är emellertid nog så som utskottet här säger, att enligt de upplysningar, som kunnat inhämtas av handlingarna, är det mycket sannolikt att Uppsala stad i sådant fall får hava kvar sin antikverade organisationsform beträffande folkskoleväsendet. Jag upprepar ännu en gång, att länsstyrelsen har givit uttryck åt den uppfattningen, att det vore omöjligt att på ett övertygande och invändningsfritt sätt lösa frågan om den egendom, som bör anses tillhöra Prins Gustafs folkskola i dess egenskap av stiftelse. Skall man nu hålla på att en sådan strängt juridisk utredning skall hava åstadkommit innan Kungl. Maj:t kan gå med på att låta Uppsala stad organisera sitt folkskoleväsende på ett lämpligt sätt, torde förhållandet bliva det, som utskottet här i sitt memorial antyder, att Uppsala stad icke blir i tillfälle att organisera sitt skolväsende som den finner för lämpligt, med mindre den avstår från all den egendom, som stiftelsen för närvarande har, både den egendom som den fått genom donationer och den som den fått genom utdebitering från kommunen.

Beträffande utredningen kan jag icke underlåta att nu, medan jag ännu har ordet, något nämna om vad som framgår ur handlingarna, dels ur den av rådman Herdin författade historiska utredningen i frågan och dels ur den utredning, vilken gjorts av de kommitterade, som utsetts av stadsfullmäktige och av skolans direktion. Dessa kommitterade säga, att skolans tillgångar numera till huvudsaklig del bestå av egendom, tillkommen genom anslag från församlingen. Till denna egendom räknas samtliga skolans fastigheter med undantag till viss del av den i kvarteret Hoven belägna. Det är en tomt, som jag tror statsrådet också talade om, där en mindre byggnad är uppförd. Till denna fastighet i kvarteret Hoven hava emellertid genom medel från stadens sida lagts till vissa områden. Den enda fastighet, som kan komma i fråga, är alltså den endast en del av i kvarteret Hoven belägna. Likaså anse kommitterade, att alla skolans inventarier måste räknas som tillkomna genom anslag från församlingen: »I fråga om denna egendom», säga kommitterade, »lärer annat icke kunna ifrågasättas, än att densamma tillhört staden i dennas egendom av skoldistrikt;» och slutligen framhålla de, att dessa fastigheter hava blivit lagfarna i församlingens namn. Beträffande vad reservanterna och statsrådet här göra gällande, att åtminstone den egendom, som stiftelsen hade före år 1842, alltså innan folkskolestadgan kommit i tillämpning, borde få tillhöra stiftelsen också i fortsättningen,

så framgår det utav handlingarna, att nämnda fastighet i kvarteret Hoven är lagfaren för »Uppsala stads folkskola», varför någon överlåtelse av densamma icke behöver ifrågakomma. Det förefaller mig som om utav detta borde framgå, att även den juridiska sidan av saken varit föremål för någon uppmärksamhet, ehuru den gjorda utredningen kanske icke kan anses vara strängt juridisk. Därom vill jag icke alls yttra mig; men ur Herdins historiska redogörelse skall jag tillåta mig att framhålla en sak till. Det förekom nämligen på 1830-talet ett par mål, vilka rörde äganderätten till Prins Gustafs folkskola. Detta var som sagt någon gång på 1830-talet, alltså före den tidpunkt då folkskolestadgan kom i tillämpning. Av dessa båda mål avgjordes det ena av domkapitlet, som ansåg skolan vara att betrakta såsom domkyrkoförsamlingens tillhörighet, och det andra av rådstuvurätten, som förklarade skolan icke kunna betraktas annorlunda än såsom stadens eller borgerskapets tillhörighet.

Jag har här anfört åtskilligt av vad utskottet inhämtat i de handlingar, som utskottet har fått i denna sak; och jag vill säga, att utskottet naturligtvis icke kan bedöma saken på andra grundvalar än vad som kunnat fås fram ur handlingarna.

Nu gjorde statsrådet en anmärkning om att utskottet skulle hava polemiserat mot länsstyrelsen men alls icke mot Kungl. Maj:t. Nej, utskottet har icke gärna kunnat taga sig före att polemisera mot Kungl. Maj:t, vars beslut, som saknar motivering, inskränker sig till ett par rader. Vid ärendets föredragning den 9 augusti 1923 fann den tillförordnade regeringen, bestående av statsråden Malm, Malmroth, Hasselrot och Clason »de av stadsfullmäktige nu gjorda ansökningarna ej föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd». Det är således bara beslutet, som föreligger. Jag erkänner gärna, att detta är i enlighet med gängse praxis, men att utskottet skulle giva sig till att polemisera mot de skäl, som ligga till grund för detta beslut, det har givetvis varit omöjligt, därför att utskottet icke haft någon vetskap därom, förrän statsrådet här i dag framlagt dessa skäl, som jag nu för min del sökt att med stöd av handlingarna belysa.

Jag vill till sist säga, att det naturligtvis är önskvärt ur statens synpunkt och ur riksdagens synpunkt, att donationer och de villkor, som äro fästade vid dessa, upprätthållas så långt det överhuvud taget är möjligt. Därmed torde man icke böra gå så långt som regeringen i detta fall gjort, så att man för att hålla bokstavligen på de föreskrifter, som donatorerna givit för den ifrågavarande stiftelsen, underlåter att medgiva en så folkrik stad som Uppsala rätt att ordna sitt folkskoleväsende i enlighet med de former, som riksdagen år 1909 fastställde i detta syfte. Man ansåg då, att de gamla formerna icke vore tillfredsställande, att det icke vore lämpligt, att alla skolfrågor, däribland även anslagsfrågor, behandlades på kyrkostämmorna, som många gånger voro fåtaligt besökta men ibland något väl talrikt besökta, och där i båda fallen beslutet ofta kunde komma att ske på en slump. Detta kan icke vara tillfredsställande; och även om man här kan säga, att det ännu icke visat sig några särskilt stora risker i Uppsala, bör man väl ändå taga hänsyn till att alla de myndigheter, som ha yttrat sig över saken, med undantag av länsstyrelsen, framhållit behovet och önskvärdheten av en sådan organisation och även tillstyrkt densamma. När slutligen också saken ligger till på det sättet, att det syfte, som givarna med sina donationer till stiftelsen Prins Gustafs folkskola avsett att främja, icke på något sätt kan sägas trädas för nära, då synes det mig, att Kungl. Maj:t i detta fall bort medgiva Uppsala stad rätt att ordna sitt folkskoleväsende i enlighet med lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer, så att även Uppsala stad blivit i tillfälle att i ändamålsenligare former ordna sitt skolväsende.

Herr talman, jag hemställer, att punkten måtte läggas till handlingarna.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag skall såsom reservant be att få säga några ord med anledning av vad utskottets ärade ordförande yttrat. Det sades, att utskottet endast hade kunnat utläsa vad som står i utskottets betänkande ur de handlingar, som stått till utskottets förfogande. Jag vill då erinra den ärade talaran om att det funnits några inom utskottet, som också ur handlingarna kunnat utläsa åtskilligt annat. Vi reserverar ha nämligen, såsom här framgår, funnit, att orsaken till att regeringens beslut gick i denna riktning var den bristande juridiska utredningen. Vi ha också kunnat utläsa, att det fanns i beslutet detta »nu», vilket i enlighet med all gammal praxis betyder: kom tillbaka med denna juridiska utredning, så finnes det ingenting som hindrar, att ärendet tages upp på nytt. Vi ha funnit det naturligt att uppfatta detta såsom motiveringen till Kungl. Maj:ts beslut, utan att det uttryckligen står där.

Går jag in på själva rättsfrågan, så ber jag att få erinra den siste ärade talaran därom, att icke blott alla myndigheter utom länsstyrelsen velat att folkskoleväsendet i Uppsala skulle komma att falla under den nu ofta omnämnda lagen om folkskoleväsendet i vissa städer, utan, såvitt jag kunnat läsa handlingarna, fastän detta icke kommit in i utskottets memorial, så har icke heller från länsstyrelsen eller från landshövdingen i Uppsala län gjorts någon invändning emot att Uppsala folkskoleväsende skulle komma in under denna lag, ehuru man från det hållet framställt ett särskilt förslag, nämligen att saken skulle ordnas så, att skolans direktions skulle ombildas och att man skulle slippa göra en sådan boskillnad utan kunna fortfa ra med det nuvarande läget och på samma gång lägga skolväsendet under stadsfullmäktige. Jag vill erinra om att Uppsala i så fall icke vore den första stad, där en särskild ordning skulle förekomma. Även i Göteborg finns en särskild ordning på detta område, vilken i någon mån skiljer sig från vad som gäller i övriga städer i detta avseende.

I fråga om vad som yttrades om den juridiska utredningen vill jag betona, att det är ju alldeles klart, att det icke hjälper, att man säger, att ansatser till ett sådant juridiskt skärskådande blivit gjorda, då de, som haft hand om detta, själva säga, att de icke låtit den juridiska synpunkten komma till sin rätt utan skyggt tillbaka för de svårigheter, som därvidlag möta. Jag skall också be att få i det fallet understryka vad som yttrades från statsrådsbänken, nämligen att det är av stor betydelse, att donationsbestämmelserna upprätthållas. Det är icke tu tal om att donationer förkomma. Vi ha många exempel på, att de dragas till främmande ändamål. När man på något sätt släpper efter på att donatorernas bestämmelser även för framtiden skola iakttagas, så motverkar man det samhällsintresse, som vi måste främja, nämligen att de, som av kärlek till sitt samhälle vilja överlämna egendom till allmänna, behjärtansvärda ändamål, härtill måtte uppmuntras.

Jag skall be att få berätta en liten alldeles färsk historia — den är bara ett par dagar gammal — som visar, hur situationen är i det hänseendet. Här kom till mig för några dagar sedan en person, som förklarade sig ämna göra en donation. Och det var inga småsaker det var fråga om, den gick till en halv miljon kronor. Jag hänvisade honom till att det vore lämpligt att ställa den under vederbörande stads revision och uppsikt. Och jag fick då till svar: Nej, jag har sett för mycket av hur där tillgår för att vilja vara med om det; under inga förhållanden kan jag låta staden få på något sätt att göra med de medel, jag lämnar efter mig. Ja, när situationen är sådan, att dylikt kan yttras, då är det, mina herrar, välbetänt av Kungl. Maj:t att hålla sin hand över donationsväsendet för att, vilket nog kanske behövs, upprätta det i vårt folks medvetande. Att låta en överenskommelse, som godkändes av parterna, träda i stället för en verklig utredning, det skulle betyda, att man fastslog, att det skulle kunna gå så till, att donationsbestämmelserna skulle kunna ändras genom dylika överens-

kommelser i framtiden och dragas till helt och hållet främmande ändamål. Man vet ju därvidlag icke alls, vilka personer som kunna komma in i styrelserna för donationer och stiftelser.

Det kunde väl kanske i detta fall sägas föreligga en intressekonflikt, en konflikt mellan intresset att omedelbart få tillsätta denna nya styrelse och intresset att hålla sin hand över donationernas okränkbarhet. Jag skulle ha förstått utskottets ståndpunkt, om inte den ärade siste talaren, utskottets ordförande, själv så starkt betonat, att det inte varit någon vanhävd ännu av skolväsendet i Uppsala utan att det skötts ganska bra. Det har sålunda inte bara gått på en höft, utan det har varit något så när. Jag tror inte, att så stora värden skulle gått förlorade, om man inväntat denna utredning, som väl inte ändå behöver taga så fruktansvärt lång tid. Men då säger utskottets ordförande, att man icke *kan* göra någon tillfredsställande utredning och hänvisar därvidlag till landshövdingen i Uppsala län. Ja, men man får väl ändå söka komma så långt med denna juridiska utredning, som möjligt är. Man får väl inte kasta yxan i sjön och säga, att det är omöjligt, förrän man verkligen gjort ett försök att lösa spörsmålet.

Med hänvisning till vad jag nu sagt, vill jag såsom reservanternas uppfattning hävda, att statsrådet har rätt förfarit i detta hänseende. Det har icke heller från något håll påståtts, att det här varit fråga om något försök att rida spärr mot den demokratiska utvecklingen på skolväsendets område. Det har heller inte varit något försök av dem, som nu sitta i direktionen, att klänga sig fast vid makten för att få bestämma över skolväsendet i motsättning till stadens myndigheter. Något sådant har icke påståtts vare sig av utskottet eller av den ärade föregående talaren. Då så är fallet, så synes det mig, som om man kunnat med ro avvakta, att ärendet fått den i andra fall alltid erforderliga utredning, som kräves för en frågas lösning.

Herr Engberg: Herr talman! Den föregående ärade talaren föranledde mig att begära ordet. Men eftersom jag nu har ordet, skall jag först säga något med anledning av herr statsrådets yttrande. Jag vill då säga, att det kan visserligen vara sant, att konstitutionsutskottets betänkande i år är ett magert betänkande. Men mager har ju också den regeringspolitik under det senaste halvåret varit, som utskottet haft att granska, och betänkanternas magerhet finner däri sin närmaste förklaring. När herr statsrådet vidare menar, att utskottet har velat driva klappjakt för att inte säga skalpjakt på regeringen, sedan han lämnade utskottet, så föranleder detta närmast till den reflexionen, att det då kanske ur regeringens synpunkt hade varit bättre, att herr statsrådet stannat kvar i utskottet och vakat över att någon dylik klappjakt icke skulle äga rum. Jag tror också, att den anmärkning, herr statsrådet riktade mot utskottet, för att utskottet skulle ha gått till detaljanmärkningar, den kan nog riktas i hög grad mot herr statsrådet själv. Ty den, som studerar igenom konstitutionsutskottets dechargebetänkanden från de föregående åren, lär nog finna, att den nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet icke brustit i iver, när det gällt att gå detaljanmärkningarnas väg.

Men den fråga, som nu här rullats upp av den siste ärade talaren, är ju den, huruvida här skulle erfordrats en juridisk utredning eller icke. Jag vill då säga, att man kan med allt skäl så väl i detta som i övriga fall göra den anmärkningen, att det aldrig i statsrådsprotokollen finns någon motivering till de fattade besluten. Den får man ju söka i handlingarna. Nu är det ju så med dechargegranskningen, att den ju närmast bör taga sikte på att skärskåda de rådslag, som Konungens rådgivare givit. I saknad av utskrivna motivering i statsrådsprotokollet är man då hänvisad till de handlingar i målet, som till utskottet överlämnas. Vad visa då handlingarna i detta fall? Jo, de visa, att vis-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
ullbordad
nskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

serligen har här ägt rum en mycket omfattande utredning, eller rättare sagt två utredningar, nämligen dels rådman Herdins utredning och dels den tillsatta kommitténs utredning. Men ingendera av dessa utredningar har gjort anspråk på att lösa frågan juridiskt. Och jag må säga, att när man har en sådan juridisk auktoritet som landshövding Hammarskjöld att åberopa för ståndpunkten, att det är omöjligt att teoretiskt, att juridiskt lösa frågan, så är det väl att ställa över hövan stora krav, när herr Pehrsson i Göteborg begär, att man likväl inte skall kasta yxan i sjön. Jag föreställer mig, att med två sådana bjässar på juridikens område som herr Hammarskjöld och herr Reuterskiöld bör man kunna känna sig ganska lugn med hänsyn till den teoretiska frågan, eftersom båda dessa ha mötts i den ståndpunkten, att en tillfredsställande juridisk utredning är omöjlig att åstadkomma. Herr Pehrsson i Göteborg har nu emellertid sin vana att citera. Och när han nu skulle åberopa vad länsstyrelsen i Uppsala haft att anföra, så åberopade han naturligtvis vad herr Reuterskiöld anført. Ty vad herr Pehrsson lade i länsstyrelsens mun, det är just utsagt i herr Reuterskiölds reservation i Uppsala stadsfullmäktige. Om herr Pehrsson läser konstitutionsutskottets eget betänkande — och jag måste verkligen säga, att antingen var det en lapsus linguae eller också har han icke läst utskottets betänkande — så skall han finna, att herr Hammarskjöld uttalar sig på följande sätt: »Direktionens, icke av mig biträdda, uttalande den 2 december 1921, att direktionen för sin del intet hade att erinra mot ett bifall till den ifrågavarande motionen, förutsatte, att direktionen med oförändrad sammansättning skulle förbliva i förvaltningen av den egendom, som tillhörde Prins Gustafs folkskola såsom stiftelse.»

Det var alltså den ståndpunkt, som landshövdingen *icke* hade biträtt, efter vad han själv säger, vilket icke hindrar herr Pehrsson i Göteborg att lägga i länsstyrelsens mun, att den intagit denna ståndpunkt.

Går man till herr Reuterskiölds reservation, finner man däremot, att just den av herr Pehrsson förfäktade ståndpunkten är intagen. Nu är det uppenbart, att om en fråga av denna karaktär har en praktisk och en teoretisk sida och den teoretiska sidan enligt vittnesbörd av herrar Hammarskjöld och Reuterskiöld — och herr Hammarskjöld är både ordförande i direktionen och representant för länsstyrelsen — icke är möjlig att lösa, utan att det är, som landshövdingen uttrycker sig i sitt utlåtande, omöjligt att åstadkomma en invändningsfri lösning, vad har man då att göra? Jo, såvitt jag förstår, ingenting annat än vad uppdelningskommittén gjort, då den kommittén var så allsidigt sammansatt som tänkbart var. Där funnos representanter för alla partier. Det är visserligen sant, att professor Reuterskiöld icke var med. Han är bosatt i så många partier, att det hade varit en delikat placeringsfråga. Där funnos från stadsfullmäktige herrar Ewerlöf, Hagström och Wahlmark, och från direktionen herrar Stenbeck, Kant och Bergvall, av vilka herrar Kant och Ewerlöf representerade juridiken. De hade satt upp som mål att åstadkomma en praktisk lösning och säga uttryckligen ifrån, att det ej var meningen att åstadkomma en tillfredsställande juridisk lösning. Kan man verkligen komma längre? Denna kommitté var absolut ense om sitt förslag. Stadsfullmäktige vore ense, så när som på professor Reuterskiöld. Domkyrkoförsamlingen var ense. Folkskolinspektören tillstyrkte och skolöverstyrelsen utan någon reservant. Och justitiekanslern säger, att han ej har något skäl att avstyrka. Det hindrar i alla fall icke, att statsrådet, sekunderad av herr Pehrsson i Göteborg, nu ställer sig på den ståndpunkten, att efter som man ej här kunnat juridiskt tillfredsställande reda upp saken, så får frågan anstå. Har länsstyrelsen i Uppsala rätt i att den aldrig kan teoretiskt juridiskt lösas, då är det bokstavligen riktigt, vad utskottets ärade ordförande sade. Då får Uppsala stad vänta i eviga tider på en lösning av saken. Men det är väl ändå en chefs för ecklesiastikdepartementet uppgift att icke endast sörja för, att donationsangelägenheter handhas enligt juridikens

högsta fordringar. Tvärtom föreställer jag mig, att han i första rummet måste tänka på, vad skolväsendets väl kan kräva. När man år 1919 i Uppsala stadsfullmäktige väckte den motion, som blev utgångspunkten, pekade man i den motionen med rätta på, att stadens skolbudget gick upp till bortåt halva miljonen redan då, hurusom dessa medel måste tagas ut på beskattningssvägen och hurusom det därför var ett stadens intresse av första ordningen att få en modern och tillfredsställande praktisk och ändamålsenlig lösning av frågan. Vartill äro dessa donationer givna? Jo, de äro avsedda att främja skolväsendet i Uppsala. Varför vill Uppsala stad ha en skolstyrelse? Jo, för att främja skolväsendet. Det är alltså samma syftemål. Det kan därför ej vara riktigt, när statsrådet gör den invändningen, att Kungl. Maj:t har skyldighet att vaka över, att syftet med donationer tillgodoses. Det är klart, att däröver skall Kungl. Maj:t vaka, men när det nu är så, att dessa syften sammanfalla med syftena för inrättandet av skolstyrelsen, är det ju, såvitt jag kan se, orimligt, att Kungl. Maj:t skall säga nej.

Statsrådet säger vidare, att det är riskabelt att slå in på lösligare principer i detta fall, än man annars gör. Jag får verkligen fråga, vad statsrådet menar med lösliga principer i det fallet. Han har herr Hammarskjölds auktoritet, den enda, till vilken han haft tillgång, till stöd för den uppfattningen, att frågan aldrig kan juridiskt tillfredsställande lösas. Menar då statsrådet, att så länge den icke kan juridiskt lösas, bygger man på lösliga principer i det fallet? Jag måste säga, att med ett sådant betraktelsesätt kommer man ut i det orimliga. Jag vill icke för min del rikta någon anmärkning — det framgår ej av handlingarna, att det skulle föreligga anledning därtill — mot det sätt, varpå direktionen hittills skött skolväsendet i Uppsala. Men det är *en* sak. Det beror kanske mera på den personliga sammansättning, som styrelsen har, än på andra omständigheter. Kanske beror det mest på, att det i styrelsen finnes en så förförfri man som den nuvarande ärkebiskopen, som i det fallet fördelaktigt skiljer sig från åtskilliga lekmän i styrelsen, vilka vilja vara biskopligare än biskopen själv. Men det är en fråga vid sidan av ämnet. Huvudfrågan är den, om icke en så stor stad som Uppsala kan få samma rätt som de flesta av våra större städer fått, nämligen att ordna sitt skolväsende på ett modernt och förnuftigt sätt. Att gå på den linjen, som statsrådet gjort, är att rida på juridiska käpphästar på ett sätt, som gör en praktisk lösning av frågan alldeles omöjlig.

Jag måste därför, herr talman, för min del hålla före, att anmärkningen är synnerligen välgrundad. Herr statsrådet har här icke iakttagit, vad 107 paragrafen regeringsformen ålägger honom att iakttaga. Jag ber därför att få instämma i det yrkande, som framställt av herr Larsson i Västerås.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag vill med anledning av det sista yttrandet endast säga, att det är en missuppfattning från den ärade talarens sida, när han tror, att landshövding Hammarskjöld skulle ställt sig avvissande emot att skolväsendet lades under lagen om skolväsendet i vissa städer. Herr Hammarskjölds yttrande har icke i sin helhet anförts i utskottsberäkandet. Jag är förvissad om att han själv i medkammaren får tillfälle att bestyrka denna min uppgift.

Jag vill också betona, att den siste ärade talaren gav sig icke in på vad som är frågans själva kärna, nödvändigheten att hålla hand över donationerna och att därför låta en sådan fråga som denna vila, till dess att denna förutsättning har blivit fylld. Och även han tycktes finna, att det ej är periculum in mora.

Utan att jag vill göra mig till något slags regeringsadjunkt, vill jag dock jämväl säga några ord med anledning av att det av den siste ärade talaren sagts, att detta dechargebetänkande är så magert i år. Jag var med, när vi hade många anmärkingar, och då var det för fett! Det är icke gott att vara

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

alla till belåtenhet! Men om det skulle betyda, som talaren sade, att det är mager politik, som ligger bakom, så får jag uttala min förvåning däröver, ty nog har denna regering fått handlägga ungefär lika många betydande ärenden, som andra regeringar. Den har visserligen ej hunnit med så många mer eller mindre omogna lagförslag, som vi äro vana vid de senaste åren, men det torde icke få anses såsom någon större försyndelse och kommer ej heller under konstitutionsutskottets bedömande på denna väg. Men för mig står det klart, att när man inom utskottet så lagt manken till för att finna skäl till anmärkning och regeringen sålunda varit så »infamt påpassad», som det heter, och man likväl endast lyckas finna dessa båda anmärkningar — och av denna valör till! — så ligger däri ett tydligt erkännande till regeringen för att den lyckats klara de konstitutionella blindskären på ett ovanligt framstående sätt. Talet om magerhet är sålunda tvärtom i verkligheten ett synnerligen ampelt och vackert erkännande åt regeringen av den siste talaren, om han kan draga konklusionen av sina egna premisser.

Vidare gavs det rådet till herr ecklesiastikministern, att han borde ha stannat kvar i konstitutionsutskottet i stället för att nu sitta där i statsrådsbänken. Ja, men vi ha det ju så förträffligt i konstitutionsutskottet ändå! Vi ha ju fått behålla herr Engberg, så att vi reda oss nog! Nu var det vidare så synnerligen lyckligt, att vi fingo herr Engberg placerad på första avdelningen! Vad skulle vi eljest ha tagit oss till? Då hade vi ej fått en enda anmärkning mot regeringen. Detta herr Engbergs välvilliga råd ber jag sålunda att få med dessa enkla ord tacksamt kvittera.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Clason**: Herr talman! Jag skall nu endast säga ett par ord. I mitt första anförande har jag tillräckligt tydligt ådagalagt, att huvudfrågan i detta ärende ej är, om Uppsala skall få en folkskolestyrelse eller ej, utan huvudfrågan här är spörsmålet om den utredning, som presterats i fråga om nu berörda donationer och stiftelser. Och i det avseendet vill jag ännu en gång betona, att vad jag särskilt anmärkte emot, är att man här *ej ens försökt* prestera en fullständig juridisk utredning, såsom man alltid plägar göra i fråga om andra donationer och stiftelser, utan att man gått omkring hela den frågan. Då har man nu svarat mig från utskottet, att herrar Hammarskjöld och Reuterskiöld ha sagt, att det är omöjligt att prestera en sådan fullständig utredning. Det förvånar mig en smula, att utskottet nu från sin ståndpunkt på det viset accepterar allt vad som möjligen kan sägas från det hållet. Jag har icke varit van vid, så långt jag känner förhållandena, att så alltid pläгат ske i detta utskott. Men även om det skulle vara sant att en dylik utredning vore svår, så är saken den, att när regeringen har att kontrollera sådana frågor som denna, måste alla papper läggas på bordet. Det är ej nog med ett naket uttalande av den eller den, att här är det svårt att åstadkomma en juridiskt bindande utredning, utan alla papper måste vara inne. Man skall åtminstone ha *gjort försök* att prestera en sådan utredning, men det har icke skett i detta fall.

Vidare yttrades ej. Utskottets i punkten gjorda anmälan lades till handlingarna.

Punkten 2.

Under denna punkt hade utskottet funnit ett i protokollet över ecklesiastikärenden den 28 mars 1924 omförmält ärende vara av beskaffenhet, att anmälan borde hos riksdagen göras mot föredragande departementschefen statsrådet Clason.

Vid denna punkt hade reservationer emellertid avgivits:

av herrar *von Geijer, Karl Johan Ekman, Per J. Gustafsson, Nils Anton Nilsson, K. A. Westman* och *Pehrsson* i Göteborg, vilka ansett ärendets handläggning ej hava bort föranleda anmärkning;

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

av herr *Johan Bergman*, som med instämmande av herr *August W. Johanson* förklarar, att han icke ansett sig böra biträda den ifrågavarande anmärkningen; samt

av herr *Björkman* i Norrköping.

Utskottets anmälan föredrogs. Därefter yttrade:

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Clason**: Utskottets anmärkning i denna punkt gäller, att jag tillstyrkt anvisande av 875 kronor till tryckning av ett betänkande från Lunds domkapitel angående den skånska pastoratsregleringen. Tryckningen har av domkapitlet på sin tid beslutats på dess eget initiativ och kostat 505 kronor 40 öre. Sedan när räkningen kom in, gick domkapitlet in till Kungl. Maj:t och anhöll, att då det för innevarande budgetår till domkapitlet anvisade anslaget till tryckningskostnader ej räckte till för att täcka hela beloppet, domkapitlet här till skulle få använda dels besparingar å expensanslaget från föregående år, dels någon del av årets expensanslag. Statskontoret, som hördes i målet, yttrade, att då i huvudtitlarna numera särskilda anslag till tryckningskostnader plägade anvisas, det knappt torde gå an att för sådant ändamål anvisa expensmedel, och att besparingar å föregående års expensanslag borde inlevereras till statskontoret. Däremot meddelade statskontoret, att det återstode odisponerat ett belopp av 875 kronor av den del av åttonde huvudtitelns anslag till tryckningskostnader, som kan ställas till domkapitlens förfogande. Det är nämligen så, att i det allmänna anslaget till tryckningskostnader ingår ett särskilt belopp, om vilket det heter, att det kan stå till förfogande för tryckningskostnader för dessa domkapitel. Statskontoret yttrade, att på detta anslag återstode en behållning av 875 kronor, och att denna summa kunde anvisas till domkapitlet i Lund såsom bidrag till täckande av dessa tryckningskostnader. Och det var dessa medel, som sedan av Kungl. Maj:t anvisades.

Den form, som utskottet givit sin anmärkning, innebär, så vitt jag kan se, uppenbarligen, att utskottet icke ansett Kungl. Maj:t sakna *konstitutionell rätt* att anvisa dessa medel för ifrågavarande ändamål. Icke heller synes utskottets anmärkning kunna avse, att någon *formell* felaktighet skulle ha begåtts vid ärendets behandling. Det hela tyckes röra sig om en *lämplighetsprövning*, om det varit lämpligt eller icke att anvisa 875 kronor för detta ändamål. Jag vill i förbigående säga, att naturligtvis kan man komma mycket långt, om man skall ge sig in på lämplighetsprövning om anvisande av så små utgifter. Men konstitutionsutskottet har naturligtvis rätt att göra sådana anmärkningar; det bestrider jag ej. Men vad det synes mig att man även i ett sådant fall kan fordra är, att utskottet presterar en bindande bevisföring, och det har utskottet icke gjort. Ty vad utskottet anför i motiveringen är på flera punkter alldeles oriktigt.

Utskottet börjar med, att »det utlåtande, vars tryckning bekostats med statsmedel, *har icke tillställts någon myndighet för avgivande av yttrande*; något behov eller intresse av utlåtandets mångfaldigande har sålunda *ur statens synpunkt icke förelegat*». Förhållandet har varit det rakt motsatta. När i slutet av maj 1922 den s. k. skånska pastoratskommitténs utlåtande utremitterades, skedde det med föreskrifter av Kungl. Maj:t, som angävo, att ärendet var av mycket brådskande natur. Myndigheterna fingo därför en mycket kort tid på

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

sig. Remissen skedde närmast till kammarkollegium. Men innan kammarkollegium skulle yttra sig, skulle över kommittébetänkandet höras icke blott alla vederbörande församlingar utan även deras prästerskap och kontraktsprostarna, allt detta i Malmöhus och Kristianstads län, samt dessutom domkapitlet i Lund och de båda länsstyrelserna. Det var således en hel mängd, som skulle höras. Det var från början meningen, att kammarkollegium skulle ha deras yttranden inne redan den 1 augusti 1922, d. v. s. efter två månader. Men tiden befanns vara för kort, och man måste utsträcka den, dock alltjämt med föreskrift, att all möjlig skyndsamhet skulle iakttagas. Dröjsmålet berodde naturligtvis både på ärendets omfattning och på den stora mängden yttranden från underordnade myndigheter, som först skulle inkomma, innan de andra myndigheterna skulle yttra sig. Hela antalet sådana yttranden torde ha uppgått till mellan 400 och 500. När dessa yttranden omsider inkommit — de förse- nades för övrigt rätt länge — från alla de skilda församlingarna och de övriga lokalmyndigheterna och skulle sammanfattas och granskas av domkapitlet, då befanns det nödvändigt att över dem upplägga en sammanfattning i tryck. Denna sammanfattning utgör nu huvuddelen av det förevarande utlåtandet från domkapitlet. Dessa redogörelser för, vad de i frågan närmast intresserade parterna, församlingarna, önskade, har enligt min mening icke minst ur statens synpunkt varit av synnerligt intresse för frågans följande behandling. De ha i hög grad underlättat både det allmänna uppgörandet av de följande detaljförslagen och prövningen av dessa ur synpunkten av, att man borde försöka behandla olika församlingar något så när likartat. Det förefaller mig, att, då utskottet i föregående punkt varit så månt om, att en uppsvensk församlings intressen skulle komma till sin rätt, det är icke så litet inkonsekvent att åberopa § 107 regeringsformen, när här anvisats 875 kronor, för att ett mycket stort antal skånska församlingars önskemål fått bli bekantgjorda genom tryck.

Sedan har domkapitlet till denna redogörelse över församlingars och andra lokala myndigheters önskemål lagt en del egna uttalanden i frågan, i vilka denna ur vissa rättsliga och praktiska synpunkter diskuterats från andra synpunkter i vissa fall, än tidigare skett, och även det har varit av intresse för frågans följande behandling.

Denna tryckning var också till största fördel för domkapitlet självt, där ärendets kollegiala behandling ej kunnat ske med tillräcklig skyndsamhet, om man skulle hava haft att röra sig med ett enda skrivet exemplar, och den har likaledes varit till synnerlig nytta för behandlingen hos de myndigheter, som voro ålagda att yttra sig efter domkapitlet, nämligen länsstyrelserna och kammarkollegium. Endast genom detta blev det möjligt för dessa myndigheter att så snart som skedde avgiva sina yttranden. Domkapitlets utlåtande var färdigt att expedieras den 24 januari 1923; redan den 9, respektive den 16 februari kunde länsstyrelsen därefter avgiva sina utlåtanden. Kammarkollegium avgav sitt stora principuttalande i frågan redan den 6 mars jämte detaljförslag rörande fyra kontrakt. Detta hade varit absolut omöjligt, om icke domkapitlets utlåtande förut förelegat i tryck. Kammarkollegii ledamöter, som också skulle behandla frågan kollegialt, hade på egen begäran erhållit del av utlåtandet, innan det slutjusterades, något som även varit fullkomligt omöjligt, om icke utlåtandet varit tryckt. När utskottet säger, att ifrågavarande utlåtande icke tillställts några myndigheter för avgivande av yttrande, så är detta alltså stridande mot verkliga förhållandet. Det var föreskrivet på förhand, att det skulle tillställas nu berörda myndigheter, och det skedde.

Även vid ärendets följande behandling hos Kungl. Maj:t har det varit till synnerligt gagn att ha utlåtandet att tillgå i tryckt upplaga och icke bara i ett eller ett par maskinskrivna exemplar. Endast därigenom ha flera personer

på en gång kunnat taga del av och arbeta med den viktiga materialsamling, som däri innehålls.

Sedan säger utskottet: »Särskilt vill utskottet framhäva, att någon remiss av detsamma till församlingarna och prästerskapet icke ägt rum eller ens ifrågasatts.» Även här är utskottet på villospår. När domkapitlets yttrande trycktes, d. v. s. i slutet av 1922 eller början av 1923, så kunde det naturligtvis icke vara för vederbörande bekant, om under den följande behandlingen av ärendet ytterligare remiss av ärendet skulle ifrågakomma. Sådant var i varje fall icke uteslutet. Vid ärendets följande behandling har man gått så till väga, att om vid uppgörandet av förslag till ny församlingsindelning — d. v. s. en församlings lösgörande från sambandet med en annan församling eller en sammanslagning av olika församlingar till ett nytt pastorat — om, säger jag, vid uppgörandet av förslag till ny församlingsindelning man inom departementet stannat vid en kombination, som tidigare föreslagits och över vilken följaktligen vederbörande förut haft tillfälle att yttra sig, då har man icke utremitterat ärendet. Men om däremot, såsom skett i åtskilliga fall, en ny kombination föreslagits, som församlingarna icke haft tillfälle att yttra sig om, då har man remitterat detta förslag till vederbörande myndigheter, d. v. s. kammarkollegium, församlingarna, domkapitlet o. s. v. Och vid dessa senare remisser är det återigen till synnerlig fördel för vederbörande myndigheter att ha tillgång till församlingarnas föregående yttranden och domkapitlens sammanställning av dessa, att ha tillgång till annat än ett maskinskrivet exemplar därav. Man slipper då att skicka ut de maskinskrivna exemplar, som kunna föreligga, och som man för övrigt behöver i departementet.

Till sist vill jag endast nämna, att det icke är första gången, som Kungl. Maj:t beviljat tillstånd till tryckning av underordnade myndigheters utlåtanden. Jag skulle kunna uppräknat flera föregående tillfällen, då dylikt tryckningstillstånd beviljats, bl. a. då önskemål förelegat från olika lokala myndigheter om att få kännedom om centrala myndigheters uppfattning. Jag skulle kunna från ecklesiastikdepartementet anföra flera exempel, såsom skolöverstyrelsens yttrande 1915 över läroverstyrelsens betänkande och för övrigt en hel rad av yttranden från skolöverstyrelsen under en följd av år. I detta fall gäller det ju icke skolfrågor utan en kyrklig fråga, men jag tar för givet, att den omständigheten, att det gäller en kyrklig organisationsfråga, icke på något sätt har inverkat på konstitutionsutskottet. I varje fall synes det mig, att konstitutionsutskottet, innan det gjorde sin anmärkning, borde hava tagit reda på hur förhållandena varit i fråga om behovet av att detta material trycktes, och icke därom lämna oriktiga uppgifter.

Herr Engberg: Herr talman! Då jag inom utskottet biträtt anmärkningen, skall jag be att få yttra några ord. Herr statsrådet ansåg, att det här gäller en lämplighetsfråga, och det kan han ha rätt i. Det är en lämplighetsfråga, som utskottet påtalat. I själva verket beklagar jag, att denna fråga skall behandlas fristående i år, ty den är i grund och botten icke annat än *en detalj av ett större komplex*, som utskottet vid årets riksdag har uppmärksammat, nämligen behandlingen av hela den svenska pastoratsregleringen. Men det första beslutet fattades av Kungl. Maj:t den 31 december 1923. Jag vet icke, när herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har för avsikt att vara färdig med de fortsatta beslut, som beteckna den fortsatta regleringen av pastoratförhållandena i Skåne, men jag förmodar, att det kommer att sträcka sig fram över sommaren. Under sådana förhållanden har det icke varit möjligt att i dechargeväg taga upp hela problemet förrän vid nästa riksdag. Men fristående för sig står detta beslut att bekosta tryckning av detta utlåtande.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.

(Forts.)

Herr statsrådet gör gällande, att det fanns ur statens synpunkt ett intresse att tillvarata, och det var det, att man skulle få del av församlingarnas uppfattning. Jag kan icke dela den uppfattningen, ty de, som hade att yttra sig om saken, kunde ha fått maskinskrivna exemplar, och det är påtagligt att tryckningen icke kan motiveras på annat sätt än att man har varit angelägen om att få detta utlåtande till basis för fortsatt agitation gentemot den skånska pastoratskommittén och dess förslag till reglering, ett förslag, som herr statsrådet i samarbete med herr Karl Johan Ekman har givit en högst märklig behandling på det sättet, att det skett en lösning, som riksdagen aldrig tänkt sig. Det är därför också klart, att när man från Lunds domkapitel tog sig för att trycka detta utlåtande, finnes mot själva tryckningen icke något att anmärka, men det anmärkningsvärda inträder, när Kungl. Maj:t bifaller domkapitlets framställning om att på statens bekostnad ersätta tryckningskostnaden. Det är anmärkningsvärt enligt min mening därför att det icke, trots vad herr statsrådet påstår, förefanns något praktiskt behov av detta dyra mångfaldigande som ägde rum. När man på Håkan Olssons tryckeri — samme Håkan Olsson, som står för agitationen mot skånska pastoratskommittén — tryckte detta utlåtande, var det givetvis kärkommet för de kretsar i Skåne, som till varje pris ville göra en reglering om intet. Och ur den synpunkten förstår jag väl, att herr statsrådet funnit det behjärtansvärt att lämna detta bidrag till Lunds domkapitel. Men ett bevis för hur Lunds domkapitel förfarit har man, om man läser igenom det först tryckta utlåtandet och jämför det med det andra, som herr statsrådet i sin framställning icke alls gick in på. Det förhåller sig nämligen så, att Lunds domkapitel gav ut även det andra, om jag får uttrycka mig mera populärt, men det anmärkningsvärda är, att där har med anledning av kammarkollegii uttalande kapitlet i vissa stycken frånträtt den uppfattning, som gjort sig gällande i det första yttrandet, vilket visar, hur det i själva verket stod till med det första betänkandet. Jag har därför den uppfattningen att, ehuru det är en ganska liten sak det här gäller, har den dock sin principiella betydelse. Man bör icke giva anslag av statsmedel till tryckning av dylika utlåtanden, då deras mångfaldigande icke är förestavat av praktiska hänsyn.

Den jämförelse, som herr statsrådet gav sig in på, håller icke streck, ty i dylika fall gå givetvis vederbörande verk eller inrättningar in till Kungl. Maj:t med en anhållan att få trycka, och man trycker icke först och begär sedan ersättning hos Kungl. Maj:t. Jag föreställer mig, att skolöverstyrelsen, som herr statsrådet hade med i jämförelsen, icke förfar på det sättet, att den först trycker på eget bevåg och sedan går in till Kungl. Maj:t och begär att få tryckningskostnaden ersatt, utan den går nog till väga i omvänd ordning.

Jag har, herr talman, icke annat yrkande än att anmärkningen lägges till handlingarna.

Herr **Björkman:** Herr talman! Konstitutionsutskottet har haft till generell granskning statsrådsprotokollen, omfattande tiden från förra årets riksdags början till denna riksdags början, men det har också haft till granskning några protokoll, som på särskild framställning överlämnats till utskottet, nämligen ett från januari månad i år, ett från februari månad och ett från den 28 mars 1924. Det är just det sista protokollet, som rör det ärende vi nu tala om. Man skulle då kunnat tänka sig, att när ett protokoll införskaffas rörande ett regeringsbeslut, som fattats för endast 6 veckor sedan, det skulle röra ett ärende, som är av synnerligen pregnant, delikat och viktig natur. Men jag kan icke finna, att det är så i detta fall.

Herr Engberg sade, att detta rör en detaljfråga ur ett större sammanhang, vars viktiga behandling sedermera skulle komma under bedömande, men att detta lilla ärende skulle vara av den viktiga natur, att det behövt brytas ut ur

sitt sammanhang, det förefaller egendomligt. Man kunde ha förstått det, om det varit en stor princip, som kunde anses ha blivit kränkt eller det gällt att få stäckt ett anmärkningsvärt tillvägagångssätt, som en längre tid gjort sig gällande vid regeringsärendens avgörande. Då kunde man ha fattat, att man tagit fram ett om än så obetydligt ärende, som kunde tjäna såsom grund för en anmärkning. Men så har icke ens uppgivits i detta fall.

Nu har utskottet emellertid, när det gällt dessa 875 kronor, som funnos att disponera av anslaget till tryckningskostnader — och man har icke ifrågasatt *lagligheten* av detta beslut utan blott *ändamålsenligheten* därav — gjort den grundanmärkningen, att det utlåtande, vars tryckning här bekostats med statsmedel, icke har tillställts någon myndighet för avgivande av yttrande. Var står det skrivet, att det är den synpunkten, som skall göras gällande, att det skall vara nödvändigt, att ett utlåtande, som tryckes, skall gå till vissa myndigheter? Herr statsrådet har emellertid påpekat, att det var mycket lämpligt att låta trycka detta utlåtande, redan därför att det skulle kunna fördelas till vissa myndigheter, som skulle avgiva yttrande. Men för övrigt har det varit lämpligt, att mångfaldiga utlåtandet med dess utredningar och sammanfattningar icke minst för att få arkivexemplar i kyrkorna och hos prästerskapet. Det är den synpunkten jag velat framhålla, att det finnes icke något att säga i avseende å *ändamålsenligheten* härvidlag.

Herr Engberg har framhållit, att detta utlåtande skulle vara en agitations-skrift. Det kan icke vara herr Engbergs mening, att därför att detta utlåtande händelsevis innehåller en annan mening än som uttalats i det utlåtande, som kommit från den kommitté, som förut suttit, det skulle vara olämpligt att detta utlåtande mångfaldigades. Det ser illa ut för yttrandefriheten, när det kommer just från *den* sidan anmärkning på att en skrift fått komma ut, som har olika mening mot dem, som trott sig själva vara höga vederbörande.

Jag kan i den delen stryka under vad de liberala herrarna i konstitutionsutskottet sagt eller att »en av konstitutionsutskottet given anmärkning i ett sådant fall torde svårigen kunna undgå att i någon mån göra intryck av bristande opartiskhet gentemot en icke önskad kritik». Det är väl därför kanske, som detta protokoll fick vila bara 6 veckor, innan det kom fram till granskning i konstitutionsutskottet.

Jag har, herr talman, icke annat yrkande än att anmärkningen lägges till handlingarna.

Herr Jönsson i Revinge: Det är ganska bekvämt att, som herr Björkman gjorde, avfärda denna sak med att det rör en bagatell och att man icke bör lägga principiella synpunkter på saken. Men det är ju så, att riksdagen gång på gång kraftigt understrukt nödvändigheten av att till det minsta möjliga begränsa statens mycket dryga tryckningskostnader. Under sådana förhållanden kan jag icke medge, att det är principiellt likgiltigt, att underordnade myndigheter taga sig för att trycka utlåtanden, som icke från början varit avsedda att tryckas, och sedan begära, att staten skall ersätta dessa kostnader. Antag att domkapitlet förfarit på ett motsatt sätt, att det först gått in till Kungl. Maj:t med anhållan om tryckningstillstånd. Tror herr Björkman, att en sådan anhållan skulle bifallits? Jag tror det åtminstone icke. I varje fall, om den bifallits, så hade man gått formellt riktigt till väga. Ty det kan icke vara meningen, att ett domkapitel, när det finner det lämpligt, skall på det allmännas bekostnad låta trycka sina utlåtanden i ett visst antal exemplar, som skall distribueras till allmänheten eller till präster och andra intresserade i provinsen. Den omständigheten, att länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län skulle yttra sig i ärendet, är icke något bevis för att utlåtandet

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

behövde tryckas, ty länsstyrelserna hade rätt sig, om de fått maskinskrivna exemplar.

Jag går så långt, att jag gör gällande, att tryckningen icke ens var nödvändig med hänsyn till den agitation, som bedrevs i ärendet. Ty tidningarna återgävo domkapitlets utlåtande in extenso. I dem kunde alla, som voro intresserade, läsa vad som skrivits i utlåtandet.

Hela behandlingen av den skånska pastoratsregleringsfrågan är en smula underlig. Här har först tillsatts en kommitté, som med stöd av givna direktiv utarbetat ett förslag till reglering i överensstämmelse med de principer, som tidigare tillämpats vid pastoratsregleringarna. Men sedan kom en ny Kungl. Maj:t, som tillsatte en ny, visserligen icke officiell kommitté, bestående av herr Ekman och boktryckaren Håkan Olsson i Lund, vilken uppgjorde ett nytt förslag till pastoratsreglering, vilket lades till grund för det slutliga beslutet av Kungl. Maj:t. Jag tycker, att hela förfarandet är anmärkningsvärt, och jag är säker om, att den beslutade regleringen stämmer ganska litet med de direktiv riksdagen gav 1910. Jag beklagar, att icke den frågan kommit upp, ty den här lilla historien om tryckningen av domkapitlets utlåtande är en liten detalj i det hela. Det hade varit önskvärt, att man kunnat taga upp hela saken och konstitutionsutskottets uraktläthenhet härutinnan lär bero på att Kungl. Maj:t icke hunnit slutföra regleringen.

Vad beträffar den förkortade tiden, är det bra underligt, att enligt vad statsrådet själv anfört Kungl. Maj:t förklarat, att domkapitlets yttrande skulle vara inne den 1 augusti hos Kungl. Maj:t, men först den 1 januari året därpå var man, trots att man tryckt utlåtandet, färdig med detta. Trots tryckningen behövdes sålunda en mycket lång tid för de officiella yttrandenas avgivande.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag kunde icke underlåta att begära ordet med anledning av de båda skånska representanternas yttranden. Här har av dem själva fastslagits, att vi f. n. icke ha med realfrågan om de skånska pastoratens reglering att göra, men icke förty ha båda förklarat, att det som skett stämmer mycket illa med riksdagens beslut av 1910. Därå vill jag svara, att det stämmer mycket bättre med riksdagens beslut av 1910 än den sista skånska pastoratskommitténs förslag gör, och detta yttrande är jag färdig att, jag vet icke för vilken gång i ordningen, framdraga skäl för. Mot dessa påståenden, upprepade åtskilliga gånger, ställer jag mitt lika ofta upprepade påstående om motsatsen, som jag givit skäl för, skäl, som kunna återfinnas i riksdagens handlingar. Det är icke med detta vi ha att göra, men jag anser, att ett sådant yttrande också nu behöver komma fram, ty hur det är, tro dessa herrar i alla fall, att de genom dessa upprepade påståenden skola kunna suggerera kammaren att tro dem utan angivande av skäl!

Det är även åtskilligt annat jag skulle vilja bemöta, särskilt vill jag vända mig mot herr Jönssons i Revinge sista anförande. Han talade om att ärendet var färdigt först i januari. Det sammanhänger med de redan förut av mig i riksdagen påtalade, allt för kort tillmätta remisstiderna. Det var omöjligt för vederbörande att yttra sig inom den utsatta tiden. Domkapitlet protesterade och kammarkollegium protesterade. De kunde icke hinna med. Då bör man icke efter sådant, när det gäller att få in 500 yttranden, som skola bearbetas, framkasta i det sammanhang, som herr Jönsson i Revinge gjort, att domkapitlet i fråga om tryckningen, haft god tid på sig.

Vidare var det en underlig uppfattning, som herr Jönsson i Revinge gav uttryck åt, att det hade tillsatts en ny extra kommitté, bestående av herr Ekman och en namngiven boktryckare i Lund. Det har icke förekommit annat än att Kungl. Maj:t förordnat en föredragande i denna fråga, och denna

föredragande är den man, som i många år suttit såsom ordförande för präst-löneregleringssakkunniga och därför sitter inne med alla förutsättningar att kunna utföra Kungl. Maj:ts uppdrag. Jag har velat peka på detta för att visa, att detta sista yttrande hade bra litet av verkligt underlag.

Jag skall emellertid också hålla mig en liten smula till herr Engberg. Herr Engberg har förklarat, att det här är fråga om en agitationsskrift. Det är underligt att höra detta av herr Engberg. Är det något fel, herr Engberg, att man agiterar för sin sak? Herr Engberg skall icke så uttala en dom över hela sin livsgärning! Jag för min enskilda del tycker nu icke, att det är något ont i en agitation, bedriven med goda, rätta och värdiga medel. Då betyder den ingenting annat, än att man söker med all den övertygelsens kraft, som man är mäktig, inverka på andra, för att de skola få samma uppfattning, som man själv har. Jag skulle vilja säga, att i den agitation, om man vill kalla det så, som domkapitlet bedrivit genom sitt utlåtande, förekommer ingenting annat, än vad man kan kalla fullt ärliga och blanka vapen. Det är väl icke meningen, herr Engberg, att det är herr Engberg och herr Jönsson i Revinge ensamma, som skola ha yttranderätt, utan vi andra skola väl också vara med på ett hörn.

Jag vill vidare fortsätta med ett annat yttrande av den ärade talare, som jag senast har vänt mig emot. Han sade, att domkapitlet har givit ut ett andra *populariserat* yttrande i denna fråga, där det har lagt saken till rätta, om jag fattade honom rätt, så att det passade för allmänheten. Var har den ärade talaren fått dessa uppgifter ifrån? Jag kan kanske som herr Engberg så ofta gör få citera på utrikiska: »Aus der Tiefe seines Bewusstseins», ur sitt innersta medvetandes djup? Det är ordagrant samma betänkande, som tre månader efter det första utgivits i en oktavupplaga. Herr Engberg torde åsyfta ett annat *senare* betänkande och som icke på annat sätt är förvanskad, än att i denna oktavupplaga därjämte äro intagna även länsstyrelsernas och kammarkollegii yttranden. Om man kallar det för förvanskning, vet jag icke vad som skall menas därmed. Kallar man det för agitationsskrift, må det så vara, men det är i alla fall en agitationsskrift av synnerligen egendomlig art, eftersom man medtagit även ett betänkande, som i åtskilligt går emot det, man vill agitera för. Kammarkollegii yttrande innehåller nämligen även en kritik av domkapitlets utlåtande.

Jag skulle icke haft någon anledning att yttra mig i *sak*, om icke de herrar, som jag nu har vänt mig emot, hade tagit upp själva sakfrågan på sätt, de ha gjort. Jag tror, att det är nödvändigt, att andra synpunkter föras fram från håll, där man ser sakerna mindre subjektivt. Mindre subjektivt, det innebär ju en beskyllning, men jag har i alla fall fått det intrycket, att denna aktion har ett visst samband med skånska pastoratskommitténs betänkande och det mothugg, som den har fått både från myndigheterna och församlingarna där nere. Sådant, herr Jönsson i Revinge, får man dock ta med jämnmod och icke vara så förtvivlad över en sådan sak, att man till och med slår ned på det här lilla anslaget, som Kungl. Maj:t har givit, ty icke skall man väl söka förhindra en motsatt mening än sin egen att komma fram? Det är ju alldeles avgjort, att Kungl. Maj:t här hade rätt, när domkapitlet begärde och medel funnos tillgängliga, att lämna detta anslag.

Jag vill emellertid göra en liten erinran i detta fall. Här inträffar nämligen det märkliga, som kammaren kanske icke har lagt märke till, att domkapitlet har haft det intresset för saken, att det, för att hinna ordna den så fort som möjligt, har på eget bevåg och på egen risk och eget ansvar tryckt detta betänkande. När man sedan kommit in till Kungl. Maj:t med begäran om anslag, har Kungl. Maj:t svarat, att »ni skola få så och så mycket, men 630 kronor få herrarna i domkapitlet vara så goda att betala själva, ty det ha

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.

(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

vi icke medel till». Jag tycker, att det är ganska lofvärt, att ett sådant intresse finnes hos en myndighet att främja den sak den har sig anförtrord. Så långt ifrån att detta bör läggas domkapitlet till last, bör det väl vara synnerligen berömvärt, att domkapitlet på detta sätt har iklätt sig den risken och de kostnader, som följt med dess — låt oss använda herr Engbergs uttryck — agitation i denna sak.

Herr Sköld: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Pehrssons sista yttrande, då han påpekade, att den omständigheten, att domkapitlets yttrande hade inkommit så sent till Kungl. Maj:t, berodde på en alltför knappt tillmätt remisstid. Jag tycker, att det är ganska underligt, att det skulle behövas en så pass lång tid, då åtminstone vi alla där nere från Skåne ha oss ganska väl bekant, för det första att de uttalanden, som sedermera trumfades igenom i de flesta församlingar under prästernas medverkan, voro skrivna och utskickade från domkapitlet — eller det närstående kretsar — det var ju i rätt stor utsträckning endast fråga om duplicering av uttalandena — och för det andra, att den omständigheten skulle kunna ha medverkat till en rask handläggning, att från samma kretsar utskickades en uppmaning till församlingarna att skyndsamt komma in med sina uttalanden, medan herr Clason ännu var ecklesiastikminister. Det förefaller åtminstone oss skåningar, som om det av herr Pehrsson anförda skälet icke vore alldeles riktigt.

Nog har hela denna historia också haft litet nytta med sig, den nyttan nämligen, som jag tror, att vi i Skåne ha blivit litet mera uppmärksamma på den förtäckta agitation för prästernas egna privata intressen, som har ägt rum. Det inträffade kommer säkerligen att mana den stora allmänheten att se litet mera upp, så att det icke blir i fortsättningen, som det blev denna gång, att några små klickar få lov att bestämma över de uttalanden, som skola göras.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Clason:** Herr talman! Jag har givetvis ingen anledning att yttra mig i den debatt om den skånska pastoratsindelningens realiteter, som här uppstått. De principiella grundläggande besluten i denna fråga äro ju fattade av Kungl. Maj:t under det nu granskade dechargeåret, men jag har icke sett, att på den punkten framkommit någon anmärkning från utskottets sida, ej ens en enda reservation. Men även om en sådan kommit fram, skulle jag i alla fall icke ha yttrat mig därom, då det ju är regel, att ett statsråd icke yttrar sig om reservationer.

Jag skulle icke heller ha ansett mig behöva begära ordet, om icke i herr Skölds sista anförande förekommit ett uttalande, som, såvitt jag förstår, måtte bero på något fullständigt missförstånd från hans sida. Herr Sköld ville beträffande de yttranden, som kommit in till domkapitlet från de lokala församlingarna, göra gällande, att det på något sätt genom cirkulär från domkapitlet skulle ha påpekats, att man skulle skynda på med sina yttranden, medan jag ännu var ecklesiastikminister. Jag fattade ju icke herr Sköld orätt i den punkten? Nu är ju förhållandet det, att det var under sommaren och hösten 1922, som ärendet var ute på remiss till kammarkollegium, länsstyrelserna samt domkapitlet efter hörande av vederbörande församlingar, prästerskap och kontraktsprostar. Jag har givetvis icke nu här data för när dessa yttranden kommo in från vederbörande församlingar där nere, men domkapitlet arbetade med sitt yttrande under hösten 1922. Det är då alldeles orimligt att tala om att det skulle ha gjorts någon påtryckning om att man skulle skynda på med sina yttranden, medan jag var ecklesiastikminister, då jag, som bekant, icke mottog detta ämbete förrän i april 1923. Det måtte alltså föreligga ett fullständigt missförstånd av herr Sköld på den punkten.

Jag har endast begärt ordet för att icke denna sak skall stå oemotsagd i protokollet.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.

(Forts.)

Herr Engberg: Herr talman! Herr Pehrsson i Göteborg har en mycket sympatisk egenskap i sin uppriktighet. När han nu inför kammaren öppet och utan omsvep bekände, att man i detta fall naturligtvis borde agitera med all kraft, så länge man agiterade med rättfärdiga medel, har han ju också givit en karaktéristik av de inspirationsmoment, som ligga under Lunds domkapitels utlåtande.

Herr Pehrsson har emellertid också en annan egenskap, som är icke mindre sympatisk, och det är ett frejdigt mod. Ty det är det allra minsta, man kan säga, när han dukar upp den rövarhistorien för kammaren, att det här skulle föreligga två fullständigt identiska betänkanden. På pärmen till det ena står det nämligen, att det är Lunds domkapitels utlåtande med anledning av skånska pastoratskommitténs förslag, och på pärmen till det andra står det, att det är Lunds domkapitels utlåtande med anledning av kammarkollegii yttrande. Jag får verkligen vädja till herr Pehrsson, om han vill vidhålla rövarhistorien, att det skulle vara två *identiska* betänkanden.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag har redan blivit förekommen av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet med anledning av herr Skölds yttrande. Han tycktes tro, att den »opinionsbildning», som han ansåg ha letts uppifrån, hade tagit osedvanliga former. Ärendet har i stället gått i sedvanliga ämbetsmannamässiga former på det sättet, att domkapitlet har skickat ut förslaget i fullt laga ordning.

Jag vill också härvidlag betona, att då han talade om att det är prästernas egna privata intressen, som det här är fråga om, är det ju ett ganska underligt uttalande. Jag vill framhålla, att om man med privata intressen menar, att prästerna skulle få större inkomster, har genom det förslag, som nu är genomfört, prästerna fått avsevärt lägre inkomster, än vad de skulle fått enligt det andra förslaget, därför att man då hade fått räkna med större invånarantal och areal i pastoraten. Sålunda ha de icke haft några egna intressen i den meningen, utan därvidlag föreligger naturligtvis ett »missförstånd».

Herr Engberg frågade, om jag icke hade reda på detta med de två olika utlåtandena. Jo, det har även kommit ut ett sådant utlåtande, som herr Engberg talade om. Jag har emellertid fått ett meddelande från boktryckaren, som har haft saken om hand, och han nämner först kvartupplagan, som är den enda av domkapitlet beslutade, och som expedierades den 24 januari till länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län och samtidigt till kongl. kammarkollegium. Varför, säger han, ha vi då tryckt *även en ordagrant lika lydande oktavupplaga*? Jo, anledningen har varit, att chefen för tryckeriet har intresserat sig för att utlåtandet skulle bli tillgängligt icke endast för myndigheter och för arkiv, och han har därför, på samma sätt som skedde med skolkommissionens betänkande, tillhandahållit ett avtryck för allmänhetens räkning genom bokhandlarna. Av kvartupplagan, d. v. s. den upplaga, till vilken bidrag har lämnats, kvarligga ännu 210 exemplar. Oktavupplagan utkom icke förrän den 25 april, sålunda tre månader efter det att domkapitlets yttrande expedierats. Så var det med den »rövarhistorien!» Till dess att denna hans bestämda förklaring till mig blir vederlagd, tillåter jag mig att hänvisa till vad sålunda tryckeriet självt har meddelat i denna sak.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Herr Pehrsson i Göteborg dristade sig påstå, att beträffande frågan, huruvida regeringens beslut stod i överensstämmelse med riksdagens direktiv år 1910, hade jag endast kommit med lösa

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

påståenden, under det att han hade levererat de avgörande bevisen för att regeringsbeslutet stod i överensstämmelse med direktiven, och att pastoratskommitténs förslag stod i strid med desamma. Jag kan ju då erinra om att, när vi förra gången diskuterade denna fråga — det var under förra årets remissdebatt — citerade herr Pehrsson ett stycke av riksdagsskrivelsen. Jag läste emellertid då upp skrivelsen i dess helhet, av vilken framgick, att herr Pehrsson åtminstone den gången citerade riksdagens skrivelse på samma sätt, som en vis potentat lär citera bibeln.

Herr **Sköld**: Herr talman! Jag nödgades begära ordet med anledning av det misstag, som jag erkänner, att jag i hastigheten gjorde mig skyldig till. Det var naturligtvis alldeles riktigt, som herr statsrådet meddelade, att någon sådan uppmaning, som jag påstod, icke kunde ifrågakomma, alldenstund herr Clason då icke var ecklesiastikminister. Det var ett annat tillfälle, som jag i hastigheten förväxlade med detta. Vad jag sade gällde i stället den bekanta deputationen till herr Clason från församlingarna, och det var beträffande denna deputation, som det utgick en uppmaning till församlingarna att skynda på, medan herr Clason satt på den plats, han för närvarande innehar.

Till herr Pehrsson i Göteborg skulle jag endast vilja säga, att naturligtvis är det riktigt, att kyrkoherdarnas avlöningar genom den nya regleringen ha minskats, men i stället har det ju blivit ett betydligt större antal tjänster. Jag förmodar, att herr Pehrsson icke skall bestrida, att prästadömet har funnit, att det ligger mera i kårens intresse att få flera tjänster än att upprätthålla ett fåtal högre avlönade befattningar. Jag tror, att jag även i det avseendet har rätt.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Ja, herr talman, fastän jag tar kammarens tid i anspråk, nödgas jag taga tillfället i akt för en replik.

Herr Jönsson i Revinge har erinrat om vad som förekom vid en interpellationsdebatt oss emellan, och han påstod, att jag därvid citerade, såsom den onde citerar bibeln. Jag har händelsevis protokollet med mig. Yttrandet i fråga återfinnes på sidan 34 i nr 30 lördagen den 28 april. »Herr Jönsson i Revinge citerade den ena hälften och jag tillät mig att citera den andra, och utav dessa hälfter blir det icke någon helhet.» Nu avsåg herr Jönsson i Revinge kanske en annan nattlig debatt oss emellan, där samma förhållande inträffade, att vi citerade detta utlåtande, och där jag drog den ena sidan och han den andra. Jag har dock aldrig underlåtit att ge mitt fulla erkännande åt den del av yttrandet, som herr Jönsson i Revinge brukat citera.

Jag vet ju icke, om vare sig herr Jönsson i Revinge eller jag komma åter till riksdagen, men det har ju ställts i utsikt, att vi skola få en batalj till i riksdagen i den här frågan, och då lär det väl bli en ordentlig strid efter alla de förpostfäktningar, som vi haft gång på gång under riksdagarnas lopp. Även om så icke blir förhållandet, är det ju intet skäl att nu taga upp dessa frågor. Det har emellertid herr Sköld gjort genom sitt uttalande, och för att icke låta detta stå oemottaget är jag ju tvungen att låta herr Sköld få veta, hurudant det verkliga läget är. Jag beklagar, att jag är tvungen att följa med i detta förryckande av ärendets behandling, men vad skall man göra?

Då herr Sköld yttrade, att det har blivit ett mycket större antal tjänster, fastän prästerna ha fått mindre lön, vill jag framhålla för honom, hur det verkligen förhåller sig. Bara i Oxie, Skytts och Bara kontrakt har det blivit en minskning av 16 pastorer och 15 prästgårdar. Denna minskning är så stor, att den ensam uppväger hela den minskning för Lunds stift, som var föreslagen i prästlönerregleringskommitténs förslag, till vilket riksdagen i viss

mån gav sin anslutning år 1910. Antalet indragna pastorat upptogs där för hela Lunds stift till 17, sålunda endast ett mera. Bara inför detta lilla faktum faller ju herr Skölds påstående till marken. Jag skulle även kunna anföra en del andra siffror i nu berörda hänseende, men det kan ju icke vara nödigt. I närvarande stund är det 220 präster, enligt skånska pastoratkommittén skulle det bli 184 och enligt domkapitlet 194. Antalet ordinarie präster skulle enligt domkapitlets förslag bli 143. Det innebär ju icke någon ökning av tjänster utan tvärtom en nedskrivning.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

Herr **Jönsson** i Revinge: Ja, herr talman, herr Pehrssons senaste inlägg visar, att han verkligen citerar precis som det behagar honom, ty detta citat från interpellationsdebatten trorde jag icke, att han skulle framdraga vid detta tillfälle. Det var under remissdebatten förra året, som herr Pehrsson citerade en bit av prästlöneregleringskommitténs yttrande såsom riksdagens skrivelse av år 1910. Jag påvisade då, att det var så långt ifrån något uttryck för vad riksdagen ville, som riksdagsskrivelsen polemiserade mot detta uttalande. Jag måste sålunda vidhålla mitt omdöme om herr Pehrssons citeringskonst.

Beträffande de prästerliga tjänsterna är det visserligen sant, att de icke ökats i antal, och det skulle väl också ha varit ett underligt resultat, om frågan blivit löst på det sättet, att man rent av ökat de prästerliga befattningarna. Den är helt enkelt löst på det sättet, att man har degraderat ett antal kyrkoherdar till komministrar. Detta är kontentan av hela lösningen, och det antar jag, att herr Pehrsson icke vill bestrida.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Jag skall be att blott få läsa upp några rader ur kungl. kammarkollegii utlåtande, som belysa detta herr Jönssons i Revinge yttrande just om denna av mig citerade bit av riksdagens skrivelse år 1910, mot vilket enligt talarens mening riksdagen i stället skulle ha inlagt sitt bestämda bestridande. Däri heter det alldeles tvärtom: »Det läser icke heller kunna bestridas, att dessa betänkligheter» — jag skall icke inlåta mig på dem — »vinna ökat stöd såväl därav, att prästlöneregleringskommittén i sitt betänkande beträffande den kyrkliga indelningen och organisationen uttalat, att *församlingsvärderna borde vara så anordnad, att gudstjänstens för rättande i överensstämmelse med ortens sed kunde av prästerskapet nöjaktigt fullgöras, som ock framför allt därav att berörda uttalande återopats och godkänts*» — det vill jag understryka — »av riksdagen i dess förenämnda skrivelse till Eders Kungl. Maj:t i anledning av nådiga propositionen med förslag till prästlöneregleringslag m. m.»

Herr **Larsson** i Västerås: Herr talman! Jag nödgas säga ett par ord med anledning av den sista utvidgningen av debatten för att återföra densamma till den punkt, det här egentligen gäller.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att utskottet även i detta fall liksom i alla andra haft handlingarna i ärendet att stödja sig på. Nu kan jag gärna erkänna, att denna anmälan icke är av så särskilt stor betydelse, och detta torde också framgå av den form, som denna anmälan fått. Utskottet har emellertid ansett, att det kan vara betänkligt, ifall den praxis skall komma i tillämpning, att underordnad myndighets utlåtande, som icke, såvitt det framgår av handlingarna, skall remitteras till andra myndigheter för yttrande, tryckes och till på köpet vederbörande myndighet, som gjort detta utlåtande, själv går i författning om att trycka detsamma, själv går i författning om att distribuera och bestämma upplagan o. s. v., och att, sedan detta är gjort, man kommer till Kungl. Maj:t med hemställan att få kostnaderna här-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

för täckta. Det är detta, som utskottet för sin del ansett vara oriktigt, och därför har denna anmälan tillkommit.

Jag instämmer i det yrkande, som gjorts, att punkten måtte läggas till handlingarna.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga den i punkten gjorda anmälan till handlingarna.

Härefter yttrade:

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Den 24 november 1922 utgav dåvarande finansministern, herr Thorsson, ett påbud — det var i samband med den stora digerdöden för kungl. kommittéer —; detta påbud citeras här i en reservation till detta konstitutionsutskottsmemorial på sidan 42 i reservationen nr 8, vilken är avgiven av herr Engberg m. fl. Då det är åtskilligt i denna reservation, som jag icke kan underlåta att peka på, skall jag tillåta mig att, även om det kan ha sina sidor att efter den långa debatten upptaga en ny fråga, dock lägga fram en annan syn på saken, än de ärade reservanterna gjort.

Först och främst vill jag då peka på ett »förbiseende» med avseende å reservanternas citerande av detta på nådigste befallning givna påbud, *ingressen*, som de ärade reservanterna icke tagit med. Det står nämligen i denna ingress följande: »Under hänvisning till statens tryckerisakkunniges framställning» — det är nämligen från statens tryckerisakkunnige, som den första framställningen i frågan gjorts till statsrådet — »därom att i syfte att åstadkomma en minskning uti korrigeringskostnaderna kommittébetänkande måtte i slutgiltig avfattning avlämnas i maskinskrift och därefter befordras till trycket» etc. Huvudsynpunkten *att nedbringa kostnaderna* har icke kommit till sin rätt. Vi minnas, hurusom korrigeringskostnaderna före detta påbud många gånger gingo till större belopp än själva tryckningskostnaderna. Vi ha ganska märkliga exempel därpå. Meningen med den nya ordningen var, att betänkandena skulle vara i så fullgott skick, att korrigeringskostnaderna skulle kunna hållas nere.

När ett sådant tryckningstillstånd givits, lämnas det till statens tryckerisakkunnige, och sedan är det han, som svarar för fortsättningen. Det är ju icke möjligt för statsrådet i ett departement att själv kunna hålla ögonen på hur tryckningen utföres, utan det är statens tryckerisakkunniges sak. Statens tryckerisakkunnige sorterar emellertid under finansdepartementet, och därför synes det, som om statsrådet i ett annat departement, sedan han lämnat ifrån sig den här saken, icke längre kunde tagas för huvudet för vad som sker genom tryckerisakkunnige, utan det vore finansministern, som stode i ansvar för den underordnade myndighetens åtgöranden. Detta är en omständighet, som jag velat peka på.

Jag vill vidare betona, att samma förhållande, som i reservationen påtalats, äger rum i fråga om *varje* betänkande som tryckes. Jag har icke tagit med mig från konstitutionsutskottets lokal de handlingar, som röra detta ärendet, men jag vill säga herrarna, att ni där kunna till full evidens se — vilket icke torde vara obekant för någon inom utskottet — att det är genomgående praxis, att denna kungl. förordning blivit så tolkad, att vederbörande få korrigera betänkandena. Ekonomiskt har man beräknat intill en viss gräns, som man i de flesta fall har sökt att sätta ungefär till samma gräns, som enskilda författare ha i sina kontrakt med vederbörande förläggare, så att korrigeringsavgiften får gå upp till 10 à 20 procent. Jag skall nämna ett par av dessa betänkanden, som på sista tiden tryckts. Det ena gäller *Stockholms förortsfråga* — det är på kommunikationsdepartementets konto — och där ha kostna-

derna för korrigeringen upptagits till mer än dubbla det belopp, vartill de varit upptagna beträffande det betänkande, som här är i fråga. *Det är ju rätt märkligt, att detta icke dragits fram av reservanterna, som icke voro okunniga här-om.* Vidare ha vi ett betänkande om driftsnämnder, som man fick in den 31 mars 1923 till socialdepartementet, för vilket dåvarande statsrådet Lindqvist lämnade tryckningstillstånd. Det synes mig, som om man, om det nu vore fråga om att i sak komma till rätta med detta förfarande, *icke skulle stannat vid förfaringssättet i fråga om detta enda betänkande, utan att man skulle ha tagit upp även dessa fullt jämställda ärenden.*

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Jag har emellertid icke någon anledning att närmare gå in på den saken, därför att jag icke anser, att det finns något som helst skäl till anmärkning i denna fråga, utan jag tycker tvärtom, att statsrådet Thorsson handlade klokt, när han gav ut sin förordning, och att statens tryckerisakkunnige handlat klokt vid tillämpningen av denna förordning. Det har icke kunnat göras annat än vad som faktiskt har gjorts. Det fanns sålunda icke för mig eller andra med samma uppfattning någon anledning att taga upp dessa ärenden till behandling. Vi ha hållit före, att det är en omöjlighet att avlämna ett betänkande i sådant skick, att det helt enkelt genast kan skickas till tryckeriet och man säger: »Tryck detta! Nu äro vi ifrån saken.» Vi, som varit med om att skriva betänkanden, och som skrivit även andra saker, veta, att när man ser det skrivna i tryck, ser det helt annorlunda ut, än när man såg det i manuskript. Man ser sammanhanget överskådligare och med skarpare blick. Och man behöver mycket väl korrigera, därför heter det ju också korrigeringskostnader, och det har naturligtvis aldrig varit herr Thorssons tanke, ty han är en praktisk man, att man skulle nå något statsändamål genom att byråkratiskt ordna det så, att vederbörande icke finge röra vid betänkandet sedan det inlämnats. Hans mening var att man skulle *nedbringa kostnaderna*, men naturligtvis är det å andra sidan ett statsintresse, att ett betänkande, som skall ligga till grund för myndigheters yttranden och bevaras för framtiden, är så lyckligt och väl avfattat, som det kan göras. Och det förstå herrarna, att när det då är en man, som har ett känt författarnamn, ligger det ändå närmare till hands, att han försöker få sitt arbete formellt och reellt så gott som möjligt, ty han skall ju i alla fall stå i ansvar därför.

Jag kommer nu till själva frågan, det betänkande, som av professor Lindskog avgavs år 1923, för vilket det då lämnades tryckningstillstånd, och som nu föreligger i tryck. Vad har man då att säga därom? Ja, innan jag inlåter mig därpå kan jag icke underlåta att peka på ännu ett av de många »förbiseenden», som kommit in i denna reservation. Detta av herr Oscar Olsson avgivna s. k. remissyttrande, som finnes på sidan 40, har *icke* förelegat i konstitutionsutskottet, så att vi-hava icke haft tillfälle att taga ställning till detsamma. Det var visserligen under de sista dagarna begärt in till utskottet. Ingen av oss andra kände till det, och det kom icke in på konstitutionsutskottets bord, så att vi ha icke kunnat yttra oss däröver. Ordet »remissyttrande» kanske icke heller är riktigt adekvat, ty visserligen har hans yttrande följt med i samband med svaret på en till Goodtemplarordens riksstudieledning gjord remiss, men författaren, som är sekreterare i den gamla kommittén, har likväl, oviss om det skulle åtföljt det infordrade yttrandet, skickat det jämväl på eget initiativ till Konungen. Var det för att det skulle utnyttjas i konstitutionsutskottet?

Vad är det då, som professor Lindskog gjort, som anses vara anmärkningsvärt? Professor Lindskog tog vid såsom ordförande i folkbildningskommittén, sedan kommitténs arbete en tid pågått. Han var med om att överlämna, då kommittén skulle sluta, ett förslag till betänkande, varom alla ledamöterna, även sekreteraren i kommittén, herr Oscar Olsson, voro överens att det var i så ofördigt skick, att det måste överarbetas. Då gav Kungl. Maj:t professor

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Lindskog i uppdrag att verkställa denna överarbetning. Märk väl såsom emanskommitté! Professor Lindskog fullföljde detta uppdrag utan att, såvitt jag vet, hava haft särskild tjänstledighet för ändamålet och avlämnade nytt betänkande den 22 oktober 1923. Då sedan detta betänkande skulle tryckas, fick han uppdrag att *korriger*a det — det är uttrycket här, *korrekturläsning* står det icke, utan det står *korriger*ing. Vid denna korrigering har professor Lindskog i enlighet med vad som alltid brukar vara fallet, när det gäller avfattningen av ett betänkande, vidtagit en del *formella* ändringar, varigenom betänkandet fått en efter hans mening och, såsom det synes även efter andras, värdigare och tillförlitligare och bättre avfattning. För detta tillvägagångssätt göres nu anmärkning mot statsrådet Clason!

Herr Oscar Olssons i reservationen införda yttrande över det ingivna betänkandet är avfattat den 14 april — sålunda sedan vi en tid haft ärendet på bordet i konstitutionsutskottet. Han gör där en del anmärkningar mot professor Lindskogs förfarande. Detta är uppenbarligen en fortsättning av den strid, som förts i pressen i detta ärende, som vi känna igen. Han säger, att »förändringar av genomgripande art» äro vidtagna. Han säger visserligen, att det är »väsentliga förbättringar», rent formellt, men han säger också, att det är till oigenkännlighet »förvanskat», och i synnerhet, säger han, hava »sakliga förändringar» företagits. I detta betänkande — jag har därvid rådfört mig med dem, som studerat betänkandet mycket noggrant och förut varit inne i saken — har emellertid icke vidtagits mer än *en enda realändring*, och denna består däri, att professor Lindskog modifierat ett av sina egna förslag, nämligen att när föreläsare göra längre turnéer skola de få förskott, icke på föreläsararvodet, utan på dagtraktamentet och reseersättningen, d. v. s. en mycket liten förändring. Någon annan realförändring förekommer icke. Och för övrigt, även om det förekommit andra korrigeringar, realförändringar, liksom i övriga betänkan, kan detta icke sägas innebära något, som kan läggas *vederbörande statsråd* till last och icke heller prof. Lindskog.

Jag nödgas emellertid att med anledning av detta herr Oscar Olssons intyg, kanske jag får kalla det så, hänvisa till att det föreligger från hans hand också en i Bokgåvan, studiecirkelnas tidskrift, av honom offentliggjord artikel, och detta så sent som i mars 1924. Däri föreligga dock *andra* uppgifter. Även för honom tycks en »korrigering» ha varit behöflig! Det heter nämligen i denna artikel, att »i sak torde icke flera förändringar ha företagits i den nya bearbetningen under november—januari än som av professor Lindskog vidtagits under juni—oktober». Häri ligger ett bestämt erkännande som vid säger den i reservationens bilaga gjorda förklaringen, som jag ju icke kan gå igenom här i sin helhet. Detta må vara tillräckligt för belysning av herr Olssons inlaga.

En sak till har man, såvitt jag förstår, i reservationen alldeles tappat bort, och det är, att professor Lindskog, när han mottog uppdraget att korriger a detta betänkande, fick samtidigt meddelande att detta arbete icke skulle få överstiga de vanliga kostnaderna, den enda betingelsen. Emellertid fann författaren att genom de formella ändringar, som visade sig önskliga, skulle det komma att bli dyrare vid denna korrigering, än beräknat var, och därför erbjöd sig professor Lindskog att betala mellanavgiften mellan denna kostnad och den som man vanligen brukade överenskomma om mellan författare och förläggare. Denna beräknades sedan, när det hela var tryckt, till 200 kronor, som av honom av intresse för denna sak utbetalades. Alltså fick staten här en minskad utgift — och det är endast detta, det var fråga om i herr Thorssons påbud — och icke en förökad utgift. Härtill kommer, att, såvitt jag vet — åtminstone föreföll det så av samtal med den tryckerisakkunnige —, professor Lindskog, i motsats mot vad det vanligen lär vara fallet, icke fått någon ersättning för

detta korrigeringsarbete, som annars plägar utlämnas mot betalning. Ännu en vinst för staten.

Man måste säga sig, att här skett intet, som icke varit rätt och klokt och i linje med vad vanligen praktiserats. Vad skulle då herr statsrådet ha gjort, som är så olyckligt? Jo, herr statsrådet har icke sett till att denna extra korrigeringskommit med in i två *maskinskrivna* inlagor till Kungl. Maj:t för att där ånyo registreras med de dryga kostnader detta skulle ha medfört. Man frågar rent av: Vilket är det riktiga betänkandet? Är det det betänkande, som avlämnades till Kungl. Maj:t den 22 oktober 1923, eller är det det korrigerade betänkande — som egentligen icke lär finnas —, det tryckta som Kungl. Maj:t har godkänt och skickat på remiss? Ja, mina herrar, skulle man göra anmärkning på slika underliga och opraktiska rättshaverier, vart skulle det då taga vägen? Då skulle det väl i stället närmast ha varit anledning till anmärkning mot ett statsråd, om han genom ett formalistiskt förfarande icke skulle låta det tryckta betänkandet få tjänstgöra såsom det verkliga betänkandet, det som ändå gått ut på remiss från Kungl. Maj:t. Icke heller ha några som helst extra kostnader åsamkats statsverket, vilket var meningen — jag upprepar detta återigen — med denna herr Thorssons bestämmelse av år 1922, utan här har på ett lyckligt sätt förenats intresset att få ett så fullgott betänkande som möjligt med intresset att få ett så billigt som möjligt.

Under sådana förhållanden förefaller det mig, som skulle hela denna sak med de inadvartenser och »förbiseenden», som jag pekat på, endast vara avsedd till att lämna åtskilligt stoff åt mindre klartänkta och mindre nogräknade människor till angrepp icke i första hand på statsrådet utan framförallt på herr Lindskog.

Hade det icke varit så, som jag har sett i pressen, och särskilt i en viss press nere i Skåne, men som jag inte skall citera här, att man på detta sätt sökt lägga saken personligt, så skulle jag ju inte ha brytt mig om att yttra mig i denna fråga.

Herr Engberg: Herr talman! Jag är inte övertygad om, att intressenterna i denna fråga ha varit betjänta med ett försvar av det slag, som presterats av den föregående ärade talaren. Kammaren bör hålla i sikte vad den här reservationsvis framförda anmärkningen gäller. Det är två saker. Den ena är innefattad i förordningen av den 24 november 1922 angående det skick, i vilket kommittébetänkanden skola till Kungl. Maj:t överlämnas. Och där är det naturligtvis riktigt, att utgångspunkten varit att göra besparingar med hänsyn till de ledsamma erfarenheter, man har haft från den föregående tiden. Efter dessa erfarenheter, påtalade av statsrevisionen på sin tid, var det fullt i sin ordning, att några åtgärder vidtogos för att stävja missförhållandena. Jag lämnar därhän, huruvida förordningen av den 24 november 1922 var välbetänkt eller inte. Det hör inte hit. Vi få räkna med den som ett faktum, efter vilket man har att rätta sig. Enligt denna förordning skall det vara en definitiv avfattning på de betänkanden, som inlämnas i maskinskrift.

I det fallet, som här påtalats, är det, med hänsyn redan till denna förordning, givetvis på det sättet, att ersättandet av korrekturkostnaderna, gjort av vederbörande, åstadkommer att den ekonomiska synpunkten blir irrelevant. Men den *andra* och avgörande synpunkten, som den föregående talaren gled förbi, är av helt annat slag. Det klargjordes av en ärad ledamot av konstitutionsutskottet, att när Uppsala universitets konsistorium hade detta ärende till remiss, så nödgades man framställa den frågan, huruvida konsistoriet kunde yttra sig över ett betänkande, om vilket det var tvivelaktigt huruvida det var officiellt. Ty när ett betänkande går ut på remiss, är det ju klar, att en första

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.

(Forts.)

förutsättning för remissyttrandena är, att det är samma betänkande, som är överlämnat till Kungl. Maj:t. I och med registreringen i departementet är ett betänkande överlämnat åt offentligheten. Det är en offentlig handling. Vilken tidning som helst, om den har lust och utrymme, kan trycka av betänkandet i dess helhet. Från det ögonblick det är offentlig handling bör det också självfallet vara undandraget varje som helst annan ändring än sådan, som är ren korrekturläsning i den strängaste mening. Det säger sig självt, att om inte detta iakttages, får man två betänkanden. Man får ett, som är överlämnat och diariefört, man får ett annat, som i tryck är distribuerat. Vilket, mina herrar, är det officiella betänkandet? Är det det överlämnade och diarieförda, eller är det det i tryck expedierade.

Jag gör det tankeexperimentet, att försvarsrevisionen överlämnat sitt betänkande i maskinskrift, d. v. s. haft att följa den nya ordningen. Efter överlämnandet hade försvarsrevisionens ledamöter gått dit och rumsterat om sina yttranden, skrivit om delar och motiveringar och gjort den ena ändringen efter den andra, vilket allt fått till följd, att efter tidningarnas redogörelser för det offentliga betänkandets innehåll, hade sedan det tryckta kommit med en helt annan version.

Ja, det går inte med någon advokatyr i världen, det vill jag säga herr Pehr Pehrsson i Göteborg, att trola bort ett så allvarligt faktum. Det är därför nödvändigt att den praxis, på vilken detta betänkande var ett ganska eklatant exempel, snarast stävjas. Den måste stävjas därför, att man ju kommer ut i det fullständigt ovissa, därest man inte har säkerhet för att det diarieförda betänkandet är identiskt med det officiella, det som har vitsord vid remiss och det som man skall hålla sig till. Jag får verkligen fråga, huruvida herr Pehrsson i Göteborg är redo att stå för sin uppfattning, att det är bara rättshaveri, när man kräver identitet mellan det distribuerade betänkandet och det överlämnade betänkandet. Det skulle i så fall vara ett rättshaveri av det slaget, som ingår i de enklaste förutsättningarna för departementens arbete i dylika fall.

Det är därför, som jag för min del har varit med om att framföra reservationsvis en anmärkning på denna punkt. Statsrådets ansvarighet är här naturligtvis endast formell. Han kan ju inte följa i detalj vad som har skett. I tryckningstillståndet är tydligtvis som vanligt tillsagt, att det inte skall ändras något under tryckningen. Ändringarna ha bakom hans rygg vidtagits. Och på korrekturen finner man, att det inte är enmanskommittén, herr Lindskog, som tycks ha ändrat, utan där står med rött bläck: Korrektur från herr Yngve Hugo, o. s. v. Om det nu är sant, som herr Pehr Pehrsson säger, att en man med ett författarnamn är mån om att få ut sitt betänkande i ett gott skick, är det då inte förvånande, att han låter en *annan* person sätta det i det skicket? Det förefaller mig inte, som om författarnamnets anspråk då bleve tillgodosedda, eller som om han slagit vakt om sin egen författarära. Det hade ställt sig helt annorlunda, herr talman, om det hade givits ett formellt uppdrag av Kungl. Maj:t att göra ytterligare en omarbetning. Detta uppdrag är inte givet. Det här har skett bakom herr statsrådets rygg. Man har ändrat om i korrekturen. Vad herr Olssons inlaga beträffar är den här införd uteslutande för att visa, att det fanns två omarbetningar, *en* som har ägt rum redan i maskinskriften, och en *annan* som ägt rum i korrekturet.

Det mellanhavande, som herrar Olsson och Lindskog haft sinsemellan i frågan, bör lämpligen inte i debatten indragas. Vad vi här ha att taga ställning till är den frågan, huruvida det kan anses rimligt och resonligt, att överlämnade kommittébetänkanden inte få vara i fred för omarbetningar, sedan de äro diarieförda och offentliga handlingar. Detta är en ganska allvarlig fråga, och jag skulle tro, att genom att rikta uppmärksamheten på detta fall har man också åstadkommit, att större varsamhet för framtiden måtte komma att iakttagas.

Herr Lindskog: Herr talman! Det har vederfarits mig den sällsynta och stora hedern och utmärkelsen att ha kommit med i ett dechargebetänkande, och det känns ju för en så pass ung parlamentariker som mig ganska smickrande. Det är också anledningen till, att jag skall med några ord yttra mig i den här synnerligen celebra frågan. Jag kan inte, trots herr Engbergs invändningar, neka mig nöjet att blott och bart ange en liten bakgrund för det hela. Ty jag tror att denna bakgrund ger lösningen på hela denna långa debatt.

När herr Thorssons Geddesyxa gick över kommittéerna, blev även den kommitté, där jag hade äran att vara ordförande, upplöst med kort frist. Då funno vi emellertid allesammans i kommittén, att den sekreterare som vi hade, herr Oscar Olsson, hade avfattat sitt utlåtande på ett sådant sätt, att vi inte kunde känna oss tillfredsställda med det. Däröfver voro vi alla oavsett partifärg ense, det var socialdemokraten herr Yngve Hugo, den liberala herr Hjelmqvist, den moderate herr Nilsson i Bonarp och den reaktionäre herr Lindskog.

Om jag vore lika skicklig som herr Engberg att citera utländska ordspråk, skulle jag säga: »hinc illae lacrimae», härifrån komma alia dessa tårar, som ju rikligt utgjutits under det gångna året, och som säkerligen komma att rinna under många år ännu. Jag vill inte neka till, att jag var ganska förberedd på denna anklagelseakt, som så fruktansvärt kastats ut mot mig. Det är bara någon månad sedan det i Skånska Socialdemokraten stod ett preludium till denna anklagelse, och detta preludium var avfattat i två punkter. Den ena punkten gick ut på, att det var någonting »oerhört», att ändringar voro införda i ett diariefört betänkande. Det står verkligen bara »oerhört». Den kanske annars ännu mera expressiva glosan att det var »enastående i världshistorien» användes inte, och kunde inte användas, därför att det är en praxis som undantagslöst har följts av samtliga kommittéordförande, som före mig ha inlämnat sina betänkanden. Det har, herr talman, åtminstone tryckerisakkunnige meddelat mig, och ifall herr Sköld har andra kunskaper att meddela, får jag hänvisa till vad denne har sagt.

Sedan kom också en annan anmärkning mot mig. I den föregående anmärkningen anhöll man, att konstitutionsutskottet skulle ingripa, och för detta har herr Engberg gjort allvarliga och redbara ansträngningar, om han också inte lyckats att få alla sina socialdemokrater med på saken. Men det var inte nog med det, utan artikelförfattaren, som kanske har någon släktskap med herr Sköld eftersom han nu begärde ordet — men det vet jag inte — fortsätter: Det vore måhända inte ur vägen att riksräkenskapsverket vid granskning av hithörande korrekturräkningar hade ögonen väl öppna.

Sålunda, det är inte nog med att konstitutionsutskottet och dess vrede nedkallas över mig, utan även herr Tenow i riksräkenskapsverket anropas för att granska mina räkningar. Nu vill jag ju verkligen medge, att jag har begått ett allvarligt fel, eller låt mig säga åtminstone ett oparlamentariskt fel. Och här skulle jag verkligen kunna, enligt vad tryckerisakkunnige meddelat mig, använda uttrycket om inte »enastående i världshistorien», så dock enastående i våra kommittéers liv, då jag nämligen, jag vill säga av ren enfald, erbjöd mig att betala korrekturräkningen. Jag gjorde det långt innan riksdagen var samlad, och det är detta, som väckt artikelförfattarens misshag, kan jag tro. Det är dessa olycksaliga tvåhundra kronor, som jag betalt, som jag naturligtvis nu skall få lida för.

Sedan har emellertid, efter dessa två punkter, som lagts mig till last, i konstitutionsutskottets betänkande kommit in en ny inlaga, författad av herr Oscar Olsson. Det är en skrivelse till Konungen, författad av jag hör nu, efter det att anmärkning av herr Engberg i konstitutionsutskottet hade yrkats. Där står det en anmärkning, som egentligen, om den vore riktig, nära nog skulle gå på heder och ära. Och därför må det vara tillåtet att beröra

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

den. Där står nämligen av herr Oskar Olsson skrivet: »Själva de förslag, som professor Lindskog framlade, gav jag emellertid min anslutning *under den uttryckliga förutsättning*, att de, som professor Lindskog själv försäkrade, voro desamma som de i kommittéutlåtandet i maj framförda.» Alltså, herr Olsson menar, att det gjorde han under den uttryckliga förutsättningen, att de voro desamma, och den förutsättningen har jag inte hållit. Nu skall jag be att få läsa upp detta brev, som jag fick från honom, och av vilket de här närvarande själva kunna döma i saken. Jag skrev till honom, att såvitt jag kunde finna, var förslaget i sak detsamma som förut, men jag frågade, om han ville instämma i detta mitt utlåtande. Jag måste här läsa upp hans svar, trots att det är ett privat brev, som han dock själv i sin skrivelse har återopatt, jag måste det för min egen heders skull. Det heter i brevet så här: »Det är alldeles riktigt, att det *inte finns några förändringar alls i sak*, och i form i stort sett mest egentligen omplaceringar. Naturligtvis vidhåller jag min reservation, beträffande min ställning till ditt betänkande. För övrigt *är jag naturligtvis ense med alla dina förslag*, som ju äro desamma som de sakkunnigas i maj formulerade, utom i vad som framföres i min reservation.»

Jag ber att få fråga de närvarande, om det är underligt, att jag fattade herr Olssons svar som jag gjorde. Finns det någon enda i denna kammare, undantagandes herr Engberg, som kan fatta dessa ord på annat sätt, när han börjar brevet så: »Det är alldeles riktigt, att det inte finns några förändringar i sak.» Jag bara frågar. Och jag hade så mycket mindre anledning att vänta en oklar avfattning, som, om jag inte tar fel, författaren av denna skrivelse är lektor i svenska språket. Jag får verkligen säga, att när man kan draga fram sådana förhållanden ur de punkter, där kontrollen ligger öppen för vem som helst, hur kan man väl då tro, att det är så oändligt sanningsenligt i de punkter, där kontroll inte föreligger.

Nu säger herr Olsson här i sin skrivelse, att han inte kan gilla mitt utlåtande. Ja, det är ju mycket intressant för Kungl. Maj:t att få reda på det. Men det hade nog varit värdefullare för Kungl. Maj:t att få reda på, vad det är som han inte kan gilla. Men därom står inte ett enda ord, utom en hänvisning till hans reservation, som man har tagit in.

Nu är ju saken den, att jag har ändrat vissa delar av betänkandet. Det har jag ansett vara inte blott min rättighet, utan min skyldighet. I ett betänkande, som, väl till märkandes, inte är en regeringshandling, utan som skall ligga till grund för riksdagens utlåtande, för myndigheternas utlåtande och för regeringens beslut, är det väl dock bra, att allting är så klart avfattat som möjligt, och att alla uppgifter äro riktiga. Ett exempel. I det utlåtande, som herr Olsson avfattat, och som framlades i maj, stod det att nykterhetskonsulenterna hade 2.000 kronor i årlig lön. Vid korrekturläsningen av detta råkade jag slå upp och finna i statsverkspropositionen, att de ha 2,500 kronor. Är det oriktigt av mig att ändra denna sak? Eller skulle jag låta en uppenbar oriktighet stå kvar, mina herrar? Under den mellantid, som förflöt mellan tiden för inlämnandet och tryckningen, framkom det vidare vissa saker i Danmark, som ställde biblioteksförhållandena där i en annan belysning. Det gjorde, att jag ansåg min skyldighet vara att ändra på den punkten — och på egen bekostnad, mina herrar! Kan det anses vara oriktigt, att jag ställer ett bättre material till myndigheternas förfogande? Nu säger naturligtvis herr Engberg, att det borde herr Lindskog ha vetat i förväg. Jag vill då säga, att herr Engberg glömmer den fundamentala skillnaden mellan honom och mig. Jag är en fattig, syndig människa, som felar dagligen och i mångahanda mätto, och om jag märker att jag felar, ändrar jag mig. Herr Engberg däremot hör till de lyckliga, gudabenedade människor, om vilka redan gamle Platon sade, att det är inte nog med att de nu veta allting, utan de ha alltid vetat allting.

Herr Engberg frågar vidare, vilken av dessa två versioner som skall äga vitsord, och han hänvisar t. ex. till vad som skulle ha hänt, om försvarsrevisionen kommit med olika uttalanden. Jag skulle här vilja komma med ett nytt citat, ett citat, som tyvärr inte är utländskt utan bara svenskt. Men det må förlätas mig, att jag säger det, eftersom det är från en hans partivän, herr Thorsson. Herr Thorsson är en klok man. Det kan man inte säga om alla herr Thorssons partivänner. Han blev tillfrågad en gång av den tryckerisakkunnige — i en annan fråga — hur han skulle bära sig åt i ett visst fall — inte i detta fallet — och då svarade herr Thorsson, som den kloke man han är: lyd mitt råd, och bry sig inte om någon formalism, utan följ det sunda förnuftet. Det har den tryckerisakkunnige gjort, och det har jag för min del gjort, så gott jag har kunnat.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

Det har ju av detta betänkande skickats ut hundratals exemplar till olika myndigheter, och herr Engberg har säkerligen ansträngt sig ganska väl för att få fatt i något trassel, som det åstadkommit. Han har träffat en enda människa i Uppsala, som påpekat, att ett annat exemplar är något olika. Sedan kan frågas, om det är förnuftigt, när jag skall ge ut ett enmansbetänkande, att jag vid korrekturläsningen tillåter mig taga hjälp av herr Hugo och herr Hjelmqvist. Och då vill jag säga, att jag tar all hjälp jag kan för att få utlåtandet bättre. Jag frågade också herr Oscar Olsson i maj månad, om han ville hjälpa till, men han avskog, av det skälet, som han nämnde, att han skulle resa bort. Jag låter skälet vara vad det är. Annars hade jag med glädje låtit honom hjälpa mig, ty det är naturligtvis flera invecklade bestämmelser, som jag har svårt att vara inne i. Och då anser jag mig vara både skyldig och berättigad att använda hjälp.

Nu lägger herr Engberg tonvikten på den omständigheten, att papperet är diariefört. Det är en stämpel satt på papperet, och sedan skall det inte kunna ändras. Herr Engberg har, det har han själv så många gånger sagt, att det betvivlar ingen, mycket starka hedniska tendenser. Han är en hedning, det har han betygat så kraftigt att det betvivlar ingen. Men att han skulle vara så till den grad inpyrd av hedendom, att han skulle hålla sig till det gamla begrepp som hedningarna hade, som kallas för tabu, d. v. s. att en handling, som har en viss förbannelse över sig, får man inte röra vid, det hade jag inte väntat. Det kan hända, att jag här också bör tillskriva herr Engberg andra psykologiska motiv. Man skulle möjligen också kunna tänka sig, att den här uppfattningen är ett minne från den tiden, då herr Engberg var liten och oskyldig. Den tiden är långt borta nu. Men då hörde han säkert ett ord, som kanske har trängt sig in i hans själ och som ljud så: »Se och höra, men inte röra, så skall snälla små barn göra.»

Nu är i verkligheten saken den, att ingenting är vanligare i ett ämbetsverk, än att diarieförda handlingar skickas bort för att kompletteras och korrigeras, om icke tredje mans rätt trädas för nära. Det händer ganska ofta. Och herr Pehrsson har redan nämnt, vad som var det väsentliga i herr Thorssons skrivelse, nämligen att man skulle spara, och därför skulle denna bestämmelse införas, att utlåtandena skulle lämnas in maskinskrivna. Men jag är säker på att herr Thorsson aldrig någonsin drömt den tanken, att en enmanskommitterad icke skulle få lov att bättra upp sitt eget utlåtande på egen bekostnad.

Jag minns en gång, att herr Engberg klagade över den ringaktning, som ute i landet ibland visades mot riksdagen. Jag minns också, hur han vid detta tillfälle med den sinnets underbara ödmjukhet, som de hedniska gudarna givit honom i faddergåva, uttalade den önskan: måtte jag ha dem här framför mig, då skulle de få se! Jag vill dock säga, att det vore icke så bra, att han alltid hade dem här i riksdagen. Jag tror icke, att det höjer varken riksdagens eller konstitutionsutskottets anseende i någon högre grad, att här tjugu starka, full-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

vuxna och fullt arbetsföra karlar av herr Engberg tvingas att öda sin tid och öva sitt skarpsinne för att se, om här några korrekturändringar ha införts, som möjligen kunna vara olämpliga. Jag skulle med tanke på det parti, som herr Engberg tillhör, vilja säga: olyckliga Sverige, om det socialdemokratiska idealriket en gång kommer att genomföras och riket kommer att regeras på det sättet!

Jag skulle, herr talman, vilja sluta blott och bart med det, att jag tror icke, att den allmänna opinionen ogillar, om en person söker att föra fram ett utlåtande sakligt så gott och formellt så klart som möjligt, även om han skulle synda mot dessa heliga, av reservanterna i konstitutionsutskottet här framförda tankar. Jag tror, att det snarare skadar anseendet, om man här i konstitutionsutskottets memorial tar fram ett utlåtande, som bevisligen innehåller oriktiga uppgifter.

Herr Sköld: Herr talman! Jag begärde egentligen icke ordet med anledning av den artikel, som herr Lindskog citerade ur en viss tidning och till vilken jag gärna erkänner faderskapet. Det var som sagt icke därför, jag begärde ordet, utan med anledning av ett par mot herr Oscar Olsson direkt rikstade anmärkningar dels av herr Lindskog och dels av herr Pehrsson. Det kan kanske vara önskligt, att det sägs ett ord till herr Olssons försvar, då han icke får lov att yttra sig i denna kammare. Men innan jag går över till dessa rent sakliga upplysningar, skulle jag ändå vilja fråga kammaren, om icke kammaren fick det intrycket av herr Lindskogs anförande, att det var någonting sjukt i det hela, ty i annat fall hade väl herr Lindskog icke behövt mobilisera allt detta buller, alla dessa kvickheter och alla dessa talesätt, som icke alls berörde saken utan som rörde sig i alla möjliga cirkelars periferier. Det är herr Lindskogs vana att så göra, men icke tror jag, att det duperar andra kammaren.

Nu påstod herr kyrkoherde Pehrsson, att det blott fanns en saklig ändring i den omarbetning, som herr Olsson i sin skrivelse anför, alltså den omarbetning som man egentligen icke vet mycket om, därför att den skett så där bakom kulisserna, under tiden från den 22 oktober 1923, tills tryckningen började. Ja, den sakliga ändring, som herr Pehrsson påpekade, den är alltså redan påpekad, och den behöver jag icke taga upp. Men jag skulle vilja fråga kammaren, vad man skall säga om ett kommittéarbete, som går till på ett sådant sätt, att när den ursprungliga kommittén den 25 maj skickade in sitt betänkande, så fanns det där i början ett preciserat förslag, och när herr Lindskog den 22 oktober avlämnade sitt utlåtande, var detta försvunnet, men när manuskriptet sedan gick till tryckning, fanns återigen förslaget preciserat men denna gång i slutet av betänkandet. Man skulle dessutom kunna påpeka åtskilliga andra mycket betydelsefulla och stora sakliga förändringar. Vad sedan beträffar det betänkande, som nu ligger tryckt, är det väl ändå märkvärdigt, när man ser på dessa, av herr Pehrsson såsom blott formella betecknade ändringar, att finna, att ett kapitel försvunnit och ersatts av två. Man skall vara ganska fördomsfri — och det är ju herr Pehrsson, det veta vi — för att komma med det påståendet, att detta är en formell ändring. Om det är en ändring i sak, så är väl ändringen icke blott formell.

Sedan har herr Lindskog sagt, att det är praxis, att man gör på detta sätt. Jag har också varit ledamot av åtskilliga kommittéer och har varit med om att avlämna betänkanden, sedan den sista ukasen kom. Men jag vill påstå, att i dessa kommittéer har med den allra största styrka och från alla håll bestämt hävdats, att man icke kan tänka på att göra någon ändring i det manuskript, som är överlämnat. Det skall vara ett manuskript, som är fixt och färdigt för tryckning och beträffande vilket endast korrekturläsning sedan får ske och icke sådana rättelser, som här skett. Så var det i den kommitté jag tillhörde, som

hade i uppdrag att utreda vissa frågor om insamling av allmogekulturen, och så har åsikten varit inom tullkommittén. Det har visserligen här påpekats en kommitté, förortsbanekommittén, men jag skulle gärna vilja höra fler, och jag skulle slutligen vilja ställa den frågan, om det finns någon kommitté, där man funnit på att göra sådana ändringar, som skett i det här ifrågavarande betänkandet?

Herr Engberg har redan påpekat, att vad herr Pehrsson talade om, en känd författares benägenhet att söka få allting så bra som möjligt, det förringas ju ganska väsentligt därav, att ändringarna gjorts av andra personer, som icke haft Kungl. Maj:ts uppdrag att deltaga i utredningen. Herr Lindskog försöker reducera detta till att han endast tagit hjälp vid korrekturläsningen. Eftersom herr Lindskog nu läst upp ett brev från herr Oscar Olsson, ett brev som, såvitt jag kunde fatta, icke innehöll någonting annat, än vad som står i den skrivelse, som finnes tryckt här i reservationen, så skall jag kanske också våga taga mig friheten att hänvisa till ett privat brev. Då det varit tryckt i en tidning och alltså numera är en tryckt handling, kan man väl få referera till det. Det är ett brev från herr Hugo till en annan person, och i det brevet står uttryckligen, att det nya förslaget är väsentligen utarbetat av herr Hjelmqvist och herr Hugo. Det är kanske en viss skrytsamhet, som ligger bakom, men det är väl ingen rök utan eld.

Vad jag egentligen skulle vilja komma till, är, att när herr Lindskog visat så stor självkänedom beträffande sitt politiska kynne, att han betecknat sig som reaktionär, hade det kanske icke varit ur vägen, att herr Lindskog sökt skaffa sig litet självkänedom om sin kompetens att utreda frågan om folkbildningsarbetet. Jag skulle vilja bestämt hävda, att den behandling, som denna fråga fått, genom att den blivit lagd i herr Lindskogs hand, icke varit lyckosam.

Herr Engberg: Herr talman! Det är icke första gången, herr Lindskog i denna kammare använder en taktik, som jag förmodar, han lärt sig av de gamla grekiska sofisterna, en taktik, som brukar sammanfattas på det sättet, att man skall alltid låta bisak vara huvudsak. Till den ändan var det uppenbart, att herr Lindskog alldeles måste gå förbi, vad som var frågans kärna. Han tar upp sitt mellanhavande med herr Oscar Olsson, ett mellanhavande, som åstadkom mycket buller i pressen och som jag för min del *icke* har någon anledning att blanda in i denna debatt. Sedan han tagit upp detta mellanhavande med herr Oscar Olsson till behandling, riktade han gentemot mig en serie anmärkningar, som gällde min psykologi och min egenskap av att alltid ha vetat på förhand allting o. s. v., allt anmärkningar, som för mig äro mycket roande — man lär ju så länge man lever — och mot dessa ställde han sin egen egenskap av den fattiga, ödmjuka och syndiga människan, som alltid felar. Ja, herr Lindskog, som gjort en översättning av Platon och som också har ställt i utsikt en essay om Platon som avslutning på denna översättning, har väl anledning att i detta sammanhang ge sig in på den figur, som hette Sokrates och som till en lärjunge, som alltid ville framställa sig som den ödmjukaste av alla och som t. o. m. gick med manteln full av hål, för att allmänheten skulle få den uppfattningen, att han vore den ödmjuka syndaren, sade: »Antistenes, fåfången tittar ut genom hålen på din mantel!» Jag hoppas, att herr Lindskog icke glömmer att införliva detta med sin essay över den platonska filosofien!

Det är ett billigt sätt, herr talman, att försöka komma förbi en allvarlig anmärkning, som herr Lindskog här använt. Vad är förhållandet? Jo, herr Lindskog står här och förklarar, att det är väl ingenting, som är orätt, att man i ett överlämnat och diariefört och alltså definitivt betänkande vidtager ändringar, särskilt när man gjort det i kommittélivets historia enastående att göra det på egen bekostnad. Nej, herr Lindskog, så enkel är icke saken. Jag hyser

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

all möjlig beundran för de båda Ajaxar, som här ha sammandrabbat i det offentliga, herrar Lindskog och Oscar Olsson, men blott ur en synpunkt, och det är *ivern* och *nitet*. Herr Oscar Olsson gick så långt i sitt nit, att han på egen bekostnad tryckte ett helt betänkande, och herr Lindskog gick så långt i sitt nit, att han betalade korrigeringskostnaderna för ett helt betänkande. Det må vara herrarnas ensak, men jag vill för min del säga, att vare sig herr Lindskog betalat eller icke betalat dessa korrigeringskostnader, så har det intet som helst inflytande på denna fråga. Ty den fråga som det här gäller är: skall ett i vederbörlig ordning överlämnat kommittébetänkande vara definitivt eller icke, och skall det vara tillåtet, att man rumsterar om med det och gör ändringar, som förvandla dess gestalt, så att man icke vet, vilket som skall ha vitsord, det överlämnade eller det tryckta betänkandet?

Herr Lindskog apostroferade här ett par tre gånger herr Thorsson, om vilken han sade, att han säkerligen aldrig skulle ha drömt om, att man skulle vara så småaktig i sin tillämpning av stadgan den 24 november 1922. Ja, känner jag herr Thorsson rätt, så torde han också haft en annan reflexion, och det är den, att aldrig hade han väl drömt om, att en kommittéordförande skulle vara så litet medveten om sin plikt med hänsyn till offentliga betänkanden och deras beskaffenhet, att han efter deras överlämnande till Kungl. Maj:t företar en rad av omarbetningar. Det är den saken mina herrar, som här är den väsentliga, och den kommer man icke förbi på det sätt, som herr Lindskog här har försökt.

Jag beklagar, att det i debatten här blivit på det sättet en personlig udd, att man har fått exemplifiera ett oskick med sin bankkamrats åtgöranden, men det kan å andra sidan icke hjälpas, ty saken är högst allvarlig. Vi ha haft en upprensning i kommittéväsendet, som hälsades i hela detta land med glädje. Men skall det vara någon mening med stadgan av den 24 november 1922, så måste det först och främst vara den, att ett betänkande, som är överlämnat, har vitsord, det och intet annat. Här har ägt rum icke mindre än två omarbetningar. Först tar man manuskriptet, det diarieförda betänkandet av den 22 oktober 1923, och omarbetar det grundligt, och tillägger också en stor avdelning. Sedan gives det tryckningstillstånd den 13 november, och den 16 november skiljes herr Lindskog så till vida från uppgiften, att han icke vidare får ersättning för sitt uppdrag. Men så pågår under tiden ända till inpå år 1924 den andra stora omarbetningen i korrekturet. Och det är sannerligen icke lönt för herr Lindskog att draga fram ett sådant exempel, som han har försökt trola fram i kammaren, att man ändrat 2.000 kronor till 2.500 kronor. Det är icke det, som det här gäller, mina herrar, utan det har på icke mindre än fyra ställen bifogats manuskript till korrekturet, manuskript av vilka ett innehåller icke mindre än två nyskrivna avdelningar. Ja, herr Lindskog är i en mycket delikat situation, därför att han icke rår för det! Han är till och med i det fallet oskyldigare, än jag var i den barndom, om vilken han talade. Det är herrar Hjelmqvist och Hugo, som gjort dessa ändringar, och icke herr Lindskog, efter att döma av hans egen bekännelse. Det är också — det kan jag vitsorda — genomgående två handstilar, som rumsterat om i betänkandet. Det är uppenbart för mig, att denna anmärkning har sin betydelse, därför att skola vi fortsätta med vårt kommittéväsende, så skola vi också ha garanti för att den överlämnade akten är den, som man har att hålla sig till.

Herr Lindskog sökte nu vädja till den allmänna opinionen. Han frågade: vad skulle den allmänna opinionen säga, om att man här klandrade en människa, som betalt ett par hundra kronor? Så enkelt går det icke, herr Lindskog. Det är möjligt, att det går i andra församlingar, men sannerligen icke i svenska riksdagen att trola bort detta faktum med en behändig hänvisning, att man skulle stå här som föremål för medömkan och barmhärtighet från den allmänhet, som ser ett dylikt rättshaveri. Nej, saken ligger till på det motsatta sättet.

Riksdagen hälsade säkerligen med glädje herr Thorssons avveckling av kommittéerna — personligen tycker jag, att herr Thorsson gick för långt, men det är en sak för sig — riksdagen hälsade emellertid detta med glädje, och ålderspresidenten i denna kammare tackade i ett anförande vid riksdagens öppnande herr Thorsson för åtgärden. Men då skall det också i fortsättningen följas, så länge stadgan av den 24 november 1922 gäller. Vill man från Kungl. Maj:ts sida upphäva denna stadga, ja, då må så ske, *men herr Lindskog hade icke erhallit något Kungl. Maj:ts uppdrag att företaga en ny omarbetning*. När han den 16 november 1923 var skild från sitt uppdrag, så är det uppenbart, att om det hade varit meningen att företaga en ny omarbetning, så hade genom särskilt beslut av Kungl. Maj:t också något sådant kommit till stånd.

Herr talman! Jag är ledsen över att jag nödgas taga så hårdhänt på det vackra prov på spiritualitet, som herr Lindskog hade tillfälle att framlägga för kammaren och som i många avseenden roade mig själv i utomordentlig grad. Jag hoppas, att min högt ärade bänkkamrat icke därav känner sig föranledd att nu ånyo klaga över min bristande oskuld. I det stycket har jag själv aldrig rest några anspråk, och jag hoppas, att herr Lindskog icke heller skall göra det.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag skall visst icke tala om herr Engbergs oskuld, utan jag skall i stället börja med att tacka honom för det ridderliga och gentlemannalika sätt, varpå han i hela denna fråga gått tillväga. Jag ber kammaren att fatta det allvarligt och icke satiriskt. Jag vill säga, att när man som jag varit van att i två eller snart tre år av honom i hans egenskap av journalist kallas för omväxlande idiot, narr, dåre och åsna och när jag till och med har haft den lilla privata ärelystnaden, att jag kanske skulle kunna svinga mig upp till att erhålla samma lysande utmärkelse, som han en gång i ett inspirerat ögonblick tilldelade en västkustkollega, då han kallade honom för »fursten i narrarnas rike», då får jag säga, att jag blev överraskad av den milda ton, som han här använt mot mig.

Jag skall emellertid här nu blott och bart gå in på de rent sakliga tingen, eftersom han begär det.

Då vill jag först och främst säga, att när han talar om att jag icke fått något förnyat Kungl. Maj:ts uppdrag, så är det en sanning med mycken modifikation. När handlingen skulle tryckas, fick jag från den tryckerisakkunnige förfrågan, om jag icke ville vara så vänlig att läsa korrektur på aktstycket. Jag svarade då, att jag var villig att läsa korrektur, och jag tillade, att jag hade vid förnyad prövning av dessa handlingar kommit till det resultatet, att det skulle vara önskvärt med en del formella ändringar, och om det tilläts mig, bad jag att i så fall själv få betala kostnaderna. På detta gav mig den tryckerisakkunnige det svaret, att han med tacksamhet mottog mitt anbud. Därav måste jag dock draga den slutsatsen, att jag hade rätt till detta. Anmärkningen måste väl sålunda i all rimlighets namn icke drabba mig, som fått en anmodan och som på ett mitt förslag fått ett tack, utan då skall den träffa den tryckerisakkunnige och sålunda icke ecklesiastikministern utan finansministern.

Sedan har det sagts här, att frågans kärnpunkt är den, att här företagits sakliga ändringar. Och för att liksom bevisa detta har det framdragits, att av ett kapitel har det gjorts två. Mina herrar, är det en saklig ändring? Det har sagts, att det satts lappar i marginalen. Detta innebär i och för sig själv ingen saklig förändring. Men jag efterlyser de sakliga ändringarna. Jag har sagt, att jag företagit en enda saklig ändring, en fruktansvärd sådan. Och den sakliga ändringen bestod i följande, som herr Pehrsson riktigt sade: jag hade föreslagit — och det var mitt eget förslag, icke kommitténs förslag — att det skulle till de föreläsare, som reste på långa turnéer, lämnas förskott på deras arvoden, traktamenten och resekostnader. Så påpekade man för mig — med full rätt,

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

synes det mig — att det skulle kunna hända, att dessa föreläsare t. ex. inställde en föreläsning. Och på grund av denna anmärkning strök jag förslaget om att de skulle kunna få förskott på arvoden och satte blott »förskott på dagtraktamenten och resekostnader». Detta är den enda sakliga ändring, som vidtagits; alla andra äro rent formella. Och till de rent formella höra de, som här omnämnts av herr Engberg. Saken var den, att när jag fick Kungl. Maj:ts uppdrag, fattade jag det så, att jag icke skulle omskriva de partier, som jag ansåg skulle kunna stå kvar oförändrade. Sålunda skrev jag naturligtvis icke om reservationerna. Det var utredningen och formuleringen jag skrev om med hjälp av herrar Hugo och Hjelmqvist. Och det har jag till den grad vidgått, att jag till Kungl. Maj:t anmält, att jag konfererat med dem. Detta är sålunda en sak, som jag icke anser, att jag har stuckit under stol med här. Men när sedan betänkandet skulle tryckas, fann jag, att även i det ursprungliga förslaget måste vissa ändringar göras på grund av motiveringen, icke sakliga ändringar men formella förtydliganden, och därför satte jag också in dessa i förslaget.

Sålunda vidhåller jag detta: några som helst sakliga ändringar hava icke vidtagits med det enda undantag, som jag nu nämnt. Och jag skall kanske ännu en gång, efter som herr Engberg nämnde det, be att få omtala, vad herr Oscar Olsson skrev till mig i detta brev, som jag betraktar som officiellt, ty det utgjorde svar på min officiella skrivelse till honom, fastän under vänskaplig form. Jag frågade, om han ville instämma i detta, och han svarade, att det var alldeles riktigt, att det icke alls fanns någon förändring i sak. Och han tillägger i Bokstugan: »I sak torde icke flera förändringar hava företagits i den nya bearbetningen under november—januari än i professor Lindskogs under månaderna juni—oktober.» Den som har en smula logik i kroppen måste väl kunna draga den slutsatsen, att herr Oscar Olsson själv, när han skrev så, icke ansåg, att någon saklig förändring företagits.

Så återstå de formella. Då vill jag fråga: varför skall just vid detta betänkande jag eller ecklesiastikminister Clason stå som syndabock för en praxis, som ägt rum under alla dessa år? Herr Sköld fritar sig från denna praxis, och då vill jag naturligtvis tro det. För mig har den tryckerisakkunnige upplyst, att det alltid varit denna praxis. Jag vet också, att i kommittébetänkandet rörande ekonomisk demokrati, som var hälften så stort som mitt, företogs dubbelt så många ändringar. Det blev dubbelt så höga kostnader för dem som för ändringarna i detta betänkande. Då kan man väl icke förneka, att här förelagat en praxis, och jag vill fråga: varför har denna dom drabbat just detta betänkande? Varför har icke anmärkning skett mot alla föregående statsråd, som gjort sig skyldiga till detta? Och eftersom herr Engberg velat ha ett allvarligt svar, vill jag säga, att på mig har det verkat närmast humoristiskt, att man skulle lägga en sådan domedagspredikan på en fråga, där man, om man blott och bart ser saken nyktert, måste säga, att ett förberedande utlåtande bör väl för sakens skull vara så bra som möjligt.

Jag har ingenting mer att tillägga.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Björkman**: Herr talman! Herr Engberg sade, att enligt hans åsikt kärnpunkten i denna fråga var, att icke verkliga ändringar finge ske i ett betänkande, som inlämnats för tryckningstillstånd. För mig har det vid ärendets handläggning i konstitutionsutskottet stått och står allt fortfarande som numro ett: har verkligen statsrådet här vidtagit någon åtgärd, som kan påkalla någon erinran enligt 107 § regeringsformen? På denna fråga har jag svarat nej.

Sedan statsrådet har lämnat tryckningstillstånd, har statsrådet enligt min uppfattning icke vidare med denna sak att göra. Det kan vara vederbörande

tjänsteman i departementet, som till äventyrs kunnat begå någon särskild försummelse i avseende på att låta detta betänkande gå ut i annan form, det kan vara tryckeriföreståndaren etc. Då får man i vederbörlig ordning vända sig mot dessa, exempelvis genom att göra en anmälan till justitiekanslern. Eller det kan ske så, att i riksdagen motionsvis eller interpellationsvis den principfråga föres fram, som nu herr Engberg anser innebära ett sådant missförhållande och varom jag icke närmare vill yttra mig. Jag har nämligen, bortsett från alla mellanvaranden, som kunna förekomma mellan kommittéledamöter och bankkamrater, kommit till den bestämda meningen, att härvidlag har icke statsrådet, sedan tryckningstillstånd givits, vidtagit någon åtgärd, som kan påkalla en anmärkning.

En annan sak hade varit, om det till äventyrs hade framställts någon begäran om statsrådets beslut i avseende på tryckningen. Då hade någon ytterligare åtgärd — positiv eller negativ — ju från statsrådets sida kommit i fråga, efter det han givit tryckningstillstånd. Men i detta fall gäller det en föreskrifts vidare tillämpning, för vilken jag icke anser vare sig ecklesiastikministern eller till äventyrs i detta fall finansministern, som har tryckeriföreståndaren under sig, vara ansvarig.

Herr Sävström: Herr talman! Professor Lindskog frågade i sitt sista anförande, varför domen just skulle fällas över detta betänkande och icke över något annat. Jag vill säga, att då jag undertecknat reservationen, är det ingalunda för att komma åt herr Lindskog eller rikta någon anmärkning mot statsrådet Clason. Jag förstår dem av utskottets ledamöter, som icke velat vara med om denna anmärkning. De tycka, att de icke vilja rikta anmärkning mot statsrådet, därför att han egentligen icke kan rå för att det skett, som det gjorts i detta fall.

När emellertid herr Lindskog i två anföranden så starkt understrukt, att han för sin del icke vidtagit några sakliga ändringar i betänkandet utan vill ge kammaren intrycket av att det endast varit fråga om att läsa korrektur och företaga formella ändringar, så vill jag säga, att konstitutionsutskottet har från tryckeriföreståndaren infordrat en hel del utlåtanden, som vi granskat i utskottet. Och vi hava därvid funnit, att i flera sådana betänkanden hava ändringar vidtagits, vilka icke blott äro av formell art utan även av saklig natur. Men jag vädjar till varje ledamot av konstitutionsutskottet, som icke varit med om att biträda denna reservation, om det icke förhåller sig på det sättet, att det av herr Lindskog avgivna betänkandet dock innehåller så många ändringar även i sak, att det är det mest typiska av de fall, som vi infordrat. Så förhåller det sig i verkligheten. Att herr Lindskog icke företagit dessa sakliga ändringar, kan mycket väl hända, men att de finnas där, är obestridligt. Det kan icke förnekas.

Det brev ifrån herr Oscar Olsson, som herr Lindskog uppläste, skulle ju också ge kammaren ett intryck av att sakliga ändringar icke verkstälts. Ja, det brevet får i det fallet säga vad som helst. Men jag är för min del, sedan jag tagit del av dessa ändringar, övertygad om att sakliga ändringar vidtagits. Jag vill tillägga, att om betänkandet blivit bättre därigenom, så har ingen olycka skett. Tvärtom, ur den synpunkten har jag ingenting att anmärka. Men man vet, vad som skett. När en bestämmelse utfärdats, som föreskriver, att sedan ett betänkande avlämnats, skall det betraktas såsom slutgiltigt, då bör också denna bestämmelse efterlevas. Eljest är det naturligtvis bäst att upphäva bestämmelsen och återgå till den gamla ordningen. Det skulle i så fall enligt min mening vara fördelaktigare.

Det lider emellertid intet tvivel om att här funnits fog för utskottet att göra en anmärkning. Nu har icke så skett utan anmärkningen har endast gjorts

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.

reservationsvis. Jag tror dock, att det varit till nytta, att saken kommit på tal. Och kanhända skall det därigenom bliva möjligt att i fortsättningen bringa rättelse i tillämpningen av den bestämmelse, som utfärdats av den föregående finansministern.

(Forts.)

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Den siste ärade talaren väddade till konstitutionsutskottets ledamöter om de icke hade fått det intrycket att här vidtagits åtgärder, som vore att betrakta som sakliga förändringar. Herr Lindskogs kommittékamrater ha förklarat, att det icke föreligger några sakliga ändringar med det undantag, som här genast av mig påpekats. Herr Oscar Olsson har i sitt yttrande i Bokstugan förklarat detsamma, om han också sedan sökt svänga sig ifrån det, och ingen torde misstänka honom för att icke gärna vilja finna flera sådana ändringar. Han sade nämligen, såsom jag redan påpekat, att det icke torde hava förekommit flera ändringar i sak under tiden november—januari, d. v. s. i den nya bearbetningen, än de, som gjorts i första kommittébetänkandet under månaderna juni—oktober. Detta är dock nog att sätta emot det utan varje bevis framkomna bestämda påståendet om motsatsen. Var god tag fram och precisera, vad det är för reella ändringar. Fast icke betyder det något från den synpunkt jag ser saken.

Så skall jag be att få säga några ord med avseende på de yttranden, som herrar Engberg och Sköld haft. De sade, att detta är en högst allvarlig sak, och herr Lindskog skulle icke komma undan att här ställas mot väggen för sin fruktansvärda gärning — d. v. s. det sista *uttrycket* är ju mitt och icke citat. Men då vågar jag fråga: varför hava herrarna, som nu hava försökt att lancera denna anmärkning i riksdagen, varför ha herrarna icke alls velat taga upp till debatt frågan om det, som legat på botten av detta, nämligen: vad var meningen med de Thorssonska bestämmelserna? Jag har citerat, vad som står i ingressen till denna skrivelse från herr Thorsson. Det har icke citerats i reservationen. Varför? Jag har sagt här, att herr Lindskog har ställt det så, att denna bestämmelse till fullo har uppfyllts. Det har icke blivit ett öres större kostnad. Varför ha herrarna icke rört vid detta i reservationen? Jag har påpekat, och det vill jag göra fortfarande: om man här velat *saken*, varför har man i denna reservation alldeles fördolt vad jag här pekat på, nämligen de båda kommittéer, som i ännu högre grad än herr Lindskog gjort ändringar i sina utlåtanden, att döma av kostnaderna för korrigeringen. Ty för betänkandet rörande *Stockholms förortsfråga* kostade korrigeringen 778:50 kronor och för herr Lindskogs betänkande omkring 340 kronor, inberäknat de 200 kronor, som av honom betalades. Och dock är detta sista betänkande större, enligt vad som sades av den tryckerisakkunnige. Då frågar man sig: varför finns icke detta betänkande med i anmärkningen, och varför hava herrarna, om ni hålla på att det är *saken* det gäller, helt och hållet släppt detta första, som ursprungligen var meningen med herr finansminister Thorssons påbud?

Så vill jag i avseende på sakfrågan säga, att skola de, som äro med om att skriva betänkanden, icke få göra vad alla kommittéer i alla tider gjort, nämligen justera och korrigera sina betänkanden, sedan de satts, så tror jag icke, att det gärna finnes någon, som vill sätta sitt namn under ett sådant. I så fall vore den Thorssonska bestämmelsen synnerligen olycklig. Det har sagts mig — jag har icke kunnat kontrollera det; jag frågade ordföranden, men han var icke säker på det, då han nyss tillträtt sin befattning — det har sagts mig att tull- och traktatkommittén har begärt att själv få läsa korrektur på sitt betänkande, helt naturligt av det skäl, jag här framställt. Och blir det billigare att formalistiskt hårdraga denna bestämmelse om att betänkande skall vara slutgiltigt vid inlämnandet? Nej, det blir säkerligen lika dyrt om ej dyrare, ty det blir mycket dyrbart att låta med skrivmaskin skriva om ett långt och stort

betänkande. Det här är en praktisk fråga, och skall som sådan handläggas, vilket här skett.

Men så kommer herr Engberg och säger, att den frågan är kärnpunkten, att här skulle finnas *ett* betänkande, som vore det verkliga, och *ett annat*, som Kungl. Maj:t skickat ut. Jag frågade den tryckerisakkunnige: »Har det någonsin varit någon här förut och tittat på ett manuskript och jämfört det med det i tryck utgivna?» — »Nej, det har aldrig förekommit under hela den tid, jag haft med saken att göra», blev svaret. Man har naturligtvis använt det sakkunnigebetänkande, som Kungl. Maj:t skickat på remiss, det av Kungl. Maj:t antagna med de förbättringar, som däri kunna vara gjorda vid korrigeringen, som ju förutsattes skola ske. Och för övrigt: skulle det vara klokt, om man skulle gå in för en sådan synpunkt, att man av formalistiska skäl skulle vilja hålla betänkanterna på en lägre nivå, än vad de nu verkligen skulle kunna bli? Jag upprepar det, att med herr Thorssons kloka bestämmelse samt med den kloka tillämpning, som den tryckerisakkunnige gör, och med den försiktighet, som härmed inträtt från kommittéernas sida, så tycker jag, att båda dessa syftemål, noggrannhet och besparing, nås, och att man icke har någon anledning att anklaga varken den ene eller den andre. De enda jag skulle vilja anklaga vore dem, som här gjort anmärkning mot detta, anklaga dem för deras opraktiska syn på saken och deras oerhört stela byråkrati och formalism — om de nu verkligen avse *sak!*

Jag är uppriktigt glad, att konstitutionsutskottet som sådant åtminstone icke står bakom denna anmärkning. Jag håller på att man icke skall bryta ned auktoriteten. Det finns ett ord i den s. k. »krigsmans erinran», som talar om att krigsman skall vårda den aktning han av andra bör åtnjuta. Och jag är glad, att konstitutionsutskottet *på denna punkt* ställt sig denna gamla kloka regel till efterrättelse.

Herr Fast: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna sak närmast för att till en början lämna den upplysningen, att jag av misstag har blivit antecknad som reservant i denna punkt utan att jag varit betänkt på att låta anteckna mig som sådan. Men jag har ingen erinran mot att så skett med anledning av vad som förekommit i denna debatt. Och eftersom jag har den ståndpunkten, kan det ju vara på sin plats, att jag också säger ett par ord i själva sakfrågan.

Det förefaller mig, som om denna debatt rört sig om någonting helt annat, än vad saken egentligen gäller. Denna reservation är icke riktad mot vare sig tryckeriföreståndaren, tryckerisakkunnige eller professor Lindskog, utan denna reservation är riktad gentemot statsrådet, därför att man anser, att han bör vara ansvarig för detta kommittébetänkande, som ligger under hans vård och som sedermera skall bli föremål för hans handläggning för att föras ut i det praktiska livet. Då man här talat om, att det skulle vara fullständigt obefogat med denna anmärkning, så kan man naturligtvis diskutera, huruvida den riktiga vägen att bringa till riksdagens kännedom om vad som i saken förekommit är att göra en anmälan enligt 107 § eller att till nästa år väcka en motion eller eventuellt framställa en interpellation vid årets riksdag. Allt detta förstår jag så innerligt väl, och jag vill tillägga, att inom konstitutionsutskottet har, såvitt jag känner till, diskussionen närmast förts om huruvida och på vad sätt man borde påpeka en felaktig praxis, som här börjat utveckla sig och som icke har någon långvarig hävd. Det är om den saken, som diskussionen närmast förts, och icke om huruvida man anser, att detta förfarande är riktigt. Och jag tror, att jag i det fallet återger en riktig bild av vad som i sak förekommit inom utskottet.

När man nu säger, att man icke skall komma och göra sådana här anmärk-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

ningar i småsaker, som framför allt peka på en felaktig praxis, för vilken icke departementschefen kan göras ansvarig, så har jag själv hyllat den uppfattningen tidigare och hyllar den fortfarande. Detta var också anledningen till att jag ursprungligen icke fanns med bland undertecknarna av denna reservation. Nu vill jag erinra kammarens ärade ledamöter om en annan sak, nämligen att i fjolårets dechargebetänkande fanns en anmälan mot dåvarande försvarsministern, Hansson, vilken gick ut på en anmärkning mot en praxis, som, enligt vad som blivit utskottet och riksdagen bekant, hade pågått inom försvarsdepartementet sedan ungefär 10 à 15 år tillbaka. Samma praxis hade för övrigt tillämpats även inom andra departement. Men då intogo herrarna en annan ståndpunkt än den, som intages här i dag. Och jag måste säga, att mot bakgrunden av detta blir den diskussion, som här förts, synnerligen egendomlig. Reservationen går icke ut på någon anmärkning mot vare sig professor Lindskog, tryckerisakkunnige eller tryckeriföreståndaren. Mot dessa kan icke utskottet — eller i detta fall reservanterna — göra någon anmärkning. Utan den går helt enkelt ut på en anmärkning mot statsrådet Clason, därför att reservanterna icke kunnat finna någon annan lämplig väg att bringa till riksdagens kännedom, vad i denna sak förekommit. Och avsikten därmed är att förebygga, att denna nyss påbörjade praxis skall tillämpas i fortsättningen. Det är allt vad som i denna sak förekommit.

Jag vill till sist säga det, att jag tror meningarna knappast varit delade om att denna praxis bör på något sätt stävjas. Jag har endast ansett mig böra säga dessa ord.

Herr Sköld, Herr talman! Jag hade icke tänkt på nytt taga till orda i denna sak, om det icke vore så, att herr Pehrsson i Göteborg givit uttryck åt sina känslor på det sätt han gjort. Det står ju uttryckligen i den skrivelse, som herr Oscar Olsson ingivit till Konungen, att hans tillstyrkande eller hans godkännande av den första Lindskogska versionen skedde under förutsättning att det i sak var samma förslag som det i maj avlämnade. Herr Olsson menar tydligen, att han icke i detalj har hunnit granska förslaget, och att det sedermera vid närmare granskning visade sig, att det fanns åtskilliga förändringar. Nu har jag redan frågat, om icke det skall kallas en saklig ändring, att ett preciserat förslag i ett kommittébetänkande först tages bort och att det sedan lägges till ett nytt kapitel — om icke detta skall anses som en saklig ändring, vad är det då? Den är enligt herr Pehrsson en formell ändring, alltså är en ändring i yrkandet en formell ändring! Jag har redan sagt, att det är omöjligt att diskutera med herr Pehrsson med den uppfattning han har, men jag skall, eftersom ett litet brottstycke av tidskriften Bokstugan delvis citeras av herr Lindskog, be att få läsa upp ett par stycken av den, som kanske skall ge herr Pehrsson ett par tre exempel på sakliga ändringar. Citatet börjar ju så: »I sak torde inte flera förändringar ha företagits i den nya bearbetningen under november—januari än i professor Lindskogs under månaderna juni—oktober.» Där står, mina herrar, icke ett ord om att det icke funnits några förändringar i den första versionen, det står endast att det icke fanns några flera än i denna. Och sedan heter det i fortsättningen: »Ett och annat grovt misstag, som fanns i den sistnämnda, ha rättats, bestämelsen att föreläsare vid längre turnéer i förskott skall kunna erhålla ett föreläsningsarvode har ändrats» etc. — det är det som herr Pehrsson var inne på — sedan kommer: »Önskemålet att fast anställd lärare vid folkhögskolekurser skall tillförsäkras samma löneförmåner som ordinarie folkhögskollärare har skärpts till villkor för statsanslags erhållande.» — Jag frågar, är det icke en saklig ändring — herr Pehrsson runkar på huvudet — jag måste för min del säga, att jag finner denna ändring icke endast saklig utan i högsta grad uppseendeväckande. Med den erfarenhet jag

har som lärare vid en flyttande folkhögskola innebär detta i praktiken, att en flyttande folkhögskoleförening icke vid dessa kurser skall hava lov att taga de unga och entusiastiska studenterna till föreläsare och lärare, som dessa föreningar kunna få till billigare kostnad och till bättre resultat, än om man kommer med äldre personer. Är det icke en saklig förändring, som man åstadkommit på det sättet? — Jag skall be att få fortsätta, herr Pehrsson! Det heter vidare: »En av de viktigaste sakliga förändringarna av kommittéutlåtandet i båda de Lindskogska bearbetningarna rör statsanslaget till universitetseirkclar och ettåriga studieeirkclar, kombinerade med föreläsningar varje vecka under läsåret. Kommittén hade här frångått principen om lika stora ordsbidrag som statsanslaget i ersättning till föreläsaren för honorar, resekostnader och vivre samt i stället föreslagit i statsanslaget $\frac{2}{3}$ av honoraret till läraren och föreläsaren, dock högst 1,200 kronor till universitetseirkel och 800 kronor till ettårig studieeirkel. Professor Lindskog har föreslagit en ökning av statsanslaget, vilket skulle ersätta även $\frac{2}{3}$ av kostnaderna för resor och vivre, och i samband därmed höjt maximibeloppen till 1,600 och 1,200 kronor.» Jag tycker, att detta låter för mina öron som en saklig förändring, det låter kanske icke så för herr Pehrsson. Jag är emellertid alldeles övertygad om, att det finnes flera sådana, fastän jag icke ägnat detta en så ingående undersökning. — Jag tror det är fullständigt lönlöst att komma och påstå, att det icke är sanning, som här sagts, att det skett betydande sakliga förändringar.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Engberg: Herr talman! Det lämnades av en talare den upplysningen, att det skulle finnas andra betänkanden, som i lika hög grad för att icke säga i högre grad än detta undergått omarbetning. Så skulle hava varit förhållandet med betänkanden angående den industriella demokratin. Det är icke sant, jag har gått igenom en trave av betänkanden, som inlämnats, och jämfört. I denna trave fanns också det nämnda betänkandet om industriell demokrati. Det visade sig, att i själva betänkandet finnes ingen enda ändring gjord, icke en enda annat än vanliga korrekturrättelser, men i *bilagan* till betänkandet har man infört de senaste uppgifterna från utlandet. *Det är alltså icke på något sätt jämförligt med detta.* Här gäller det själva huvudbetänkandet. Det är skäl i att hålla fast vid detta.

Vidare vill jag säga, att när herr Pehrsson i Göteborg nu för till torgs gång på gång rapport efter rapport från den tryckerisakkunnige, så kanske det är nödvändigt att meddela kammaren och kanske också herr Pehrsson själv, att utskottet tillsatte sitt presidium, herr Larsson i Västerås och herr von Geijer, med undertecknad som tredje adjungerad för att gå till den tryckerisakkunnige och tala med honom, vilket vi också gjorde. Jag vill icke ge mig in på något referat av konversationen, men så mycket kan jag säga, att den överensstäme icke med vad herr Pehrsson i Göteborg står här och refererar. Det är överhuvudtaget icke lämpligt att draga in tredje man i debatten, som här gjorts, när man nu här från utskottet har vänt sig under hand till en person.

Med avseende på herr Lindskog vill jag konstatera, att han i sitt andra anförande slog till reträtt och det ganska kraftigt. Nu medgav han, att han naturligtvis hade vidtagit ändringar, och att det vore beklagligt, men författningen vore ju sådan, att den nödvändigtvis vållade detta. Jag vill säga för min del, att författningen av den 24 november 1922 är måhända för drakonisk, men så länge den finnes skall den följas.

Jag vill tillägga, eftersom jag har ordet, att när herr Lindskog räknar upp en rad av epitet, med vilka jag skulle hava hedrat honom, så vill jag bjuda honom

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

många riksdaler per styck, om han kan hitta dem. Jag nekar icke till, att jag under min journalistiska verksamhet kanske använt dylika epitet, och jag nekar icke till, att herr Lindskog mer än en gång inlett mig i frestelse. Men sanningen att säga: jag har övervunnit frestelsen. Herr Lindskogs påstående är ingenting annat än en skär osanning.

Herr Lindskog: Herr talman! Vad angår det senaste, att herr Engberg erbjuder mig vissa ekonomiska förmåner, om jag skulle kunna hitta på en del sådana epitet, vill jag säga, att jag tror det skulle bliva så rikligt material, att det satte herr Engbergs av mig ingalunda betvivlade ekonomiska soliditet alltför hårt på prov.

Sedan sade herr Engberg, att jag slagit till reträtt, och att jag vidkänts ändringar. Jag kan icke begripa det, jag måtte hava uttryckt mig på ett mycket märkvärdigt sätt. Att det varit ändringar har jag aldrig bestritt, men vad jag fortfarande bestrider utan reträtt, det är att det skett några sakliga ändringar med ett enda undantag, det enda fruktansvärda undantaget, som jag här har tillåtit mig att anföra. Någon slags reträtt vidkännes jag icke, herr Engberg!

Herr Engberg: Herr talman! Bland de reservationsvis framförda anmärkningarna finnes det även en annan, som jag har biträtt och jag skall be att få säga några ord om den, och detta därför att det får enligt min uppfattning icke med tystnad förbigås, vad som där passerat. Det är den sista reservationen i utskottets betänkande, vilken gäller utnämningen av en professor i Lund, innehavaren av professuren i sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning. Som herrarna märka går anmärkningen icke ut därpå, att herr Petersson har föredragits framför herr Charpentier, utan anmärkningen går därpå ut, att statsrådet helt godtyckligt omkastat den ämnenas inbördes rang som i lag och författning är bestämd.

Det är enligt min uppfattning klart, att när en sökande offerar år och kapital på att erhålla en viss befattning med den bestämda vissheten, att vad som gällde vid befattningens tillsättande förra gången också nu skall gälla, så, om han icke får hava denna förutsättning okränkta, löper han risken att befinna sig i en situation, där han med ens står slagen ur brädet utan att hava möjlighet att få det han hade strävat efter. Jag skulle tro, att i det stycket duger det icke att förfara, som man här förfarit, när man har utan vidare gjort utnämningen som om ämnesföljden hade varit i alldeles motsatt ordning mot vad nu står. Professuren heter sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning, och det bör enligt min mening vara klart, att så länge icke universitetet gjort hemställan om ändring och så länge icke någon ändring av Kungl. Maj:t har vidtagits, så bör vad som med densamma är avsett också efterlevas. Det är detta vi reserverat velat understryka.

Egentligen begärde jag dock ordet för att korrigera ett tryckfel, som står i reservationen. Det har smugit sig in namnet Thulin bland reserverna. Det skall bortfalla, det beror på förbiseende, när man räknade upp dem som reserverat sig.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag skall liksom herr Engberg bli synnerligt kortfattad i denna fråga. Jag har icke alls varit med om ärendets behandling i Lund, då ärendet förekom under en tid, då jag var borta här vid riksdagen.

Jag vill framhålla som min mening, att naturligtvis kan man i befodringsfrågor hava olika uppfattning om, vem av två sökande som bör utnännas, och svårigheterna bliva alltid stora, när det gäller befodringsfrågor vid universi-

teten. Men den synpunkt, som herr Engberg lagt på frågan synes mig vara fullkomligt oriktig, då han sagt, att därför att professuren heter sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning, så är sanskrit huvudämnet och jämförande indoeuropeisk språkforskning biämne. Jag skall blott be att få anföras en enda parallell. Det fanns en professur i Lund, som hette estetik med litteratur- och konsthistoria. Efter herr Engbergs motivering skulle således estetik vara huvudsaken och litteratur- och konsthistoria skulle vara bisaken. Till denna professur fanns bland de sökande även Henrik Schüek, dåvarande docent vid Uppsala universitet. Han hade icke skrivit en enda rad i estetik och blev förklarad inkompetent i estetik av den sakkunnige, som man hade tillsatt vid universitetet just för att bedöma estetiken. Men han tillsattes, mot denne ende sakkunnige, och med samtliga röster vid universitetet av Kungl. Maj:t till ämbetets innehavare.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

Denna enda parallell torde vara nog för att visa, att en dylik formulering av ett ämbete, som gjorts för ett halvt århundrade sedan, är icke i sak bevisande.

Herr Engberg: Herr talman! Jag skall be att som exempel för min ärade granne få nämna, huru man behandlade denna fråga år 1898, då företrädaren tillsattes. Då förklarade nuvarande rektorn vid universitet, professor Thyré, att han för sin del icke kunde frångå vad som var stadgat angående ämnens inbördes ordning. Han säger nämligen: »Ordningen dem emellan (de sökande) synes bero på den betydelse för ämbetet, som bör tilläggas vardera av de däruti ingående ämnena. Visserligen skulle det enligt min åsikt för universitetet hava varit avgjort fördelaktigast, om jämförande indoeuropeisk språkforskning blivit ställt såsom huvudämne och sanskrit blott såsom biämne. Men då så icke skett, kan jag, i betraktande därav, att sökanden Flensburg ensam i någon högre grad meriterat sig i sanskrit och i trots av att sökanden Lidén vitsordats såsom den mera skarpsinnige och betydande vetenskapsmannen, icke annat än giva den förstnämnde företrädet.»

Så hette det förra gången professuren tillsattes. Huru heter det senaste gången? Jo, då heter det så här av *samme* professor Thyré: »Under det jag, därest det gällt en professur i enbart indologi, skulle förklarad docent Charpentier ensam kompetent och, därest det gällt en professur, omfattande sanskrit och komparativ lingvistik såsom självständiga och likvärdiga ämnen, i varje fall skulle givit honom försteget, anser jag mig nu, i det jag uppfattar ämbetet såsom väsentligen en professur i jämförande indoeuropeisk lingvistik, böra, med förklaring att jag finner båda sökandena fullt kompetenta, i första rummet föreslå docenten Petersson och i andra rummet docenten Charpentier.»

Som herrarna höra precis raka motsatsen.

Det är enligt min uppfattning farligt, om utnämningsfrågor vid universiteten på detta sätt skola utlämnas åt godtycket. Ty det har icke skett någon ändring i ämnens inbördes ställning, den är densamma nu som 1898, och även om herr Thyré liksom vi alla hava preskriptionstid för åsikter, så finns det i detta fallet dock ingen ändring vidtagen i författningen, och därmed förefaller det ju klart, att man också borde hava iakttagit detta, när utnämningen skedde.

Herr Lindskog: Herr talman! Herr Engberg har övergivit sin förra bevisföring, då han för att bevisa saken i stället för ämnesföljden drar fram huru professor Thyré i Lund varit inkonsekvent, i det han ena gången för en del år sedan — jag minns icke huru länge sedan — sade så och den andra gången så. Herr Engberg skulle hava varit utförligare och fullständigare i sin framställning, om han tagit och gjort motsvarande utökning på ett annat håll, om han använt sig av professor Johanssons i Uppsala sakkunnigutlåtande,

Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)

däri professor Johansson nu framhåller, hurusom indologien är det viktigare ämnet. Han skulle även därvidlag liksom med avseende å professor Thyren kunna vitsorda en olika uppfattning, som denne har haft, i det att han i ett utlåtande av år 1895 framhåller: »I detta avseende är onekligen den indoeuropeiska språkforskningen av större betydelse än den speciella indologien», och fortsätter: »Först i andra rummet och som en viktig tillökning till den allmänna kompetensen borde vetenskaplig produktion inom den specifika indologien vara att räkna.»

Jag vill tillägga, och jag står för det utlåtandet, att det finnes en så gott som enhällig uppfattning bland de svenska språkmännen, jag säger så gott som, ty jag vet, att det finnes en eller ett par undantag, men det finnes en så gott som enhällig uppfattning, att den jämförande språkforskningen är det viktigare ämnet, och jag vill dock säga, att gentemot denna språkmännens uppfattning, som var enhällig i Lund, gentemot detta vågar jag dock tro, att det är något obetänksamt av herr Engberg att vilja yrka anmärkningar på ecklesiastikministern, därför att han har haft samma uppfattning som denna inom svenska språkmän så gott som enhälliga uppfattning.

Herr Engberg: Herr talman! Ja, herr Lindskog har sitt eget sätt att referera saker och ting. Det är annars så, att samtliga de i konsistoriet deltagande språkmännen satte herr Charpentier i första rummet.

Herr Lindskog: Herr talman! Detta sista yttrande, som herr Engberg anför, är alldeles riktigt, samtliga de fyra i konsistoriet deltagande språkmännen satte herr Charpentier i första rummet. Men detta innebär icke alls, att de hade en annan uppfattning om ämnens olika betydelse, och jag vill säga, att den omständigheten är alldeles tillfällig, ty i konsistoriet beror det på en händelse, om den eller den professorn sitter där. Att de fyra språkmännen sutto i konsistoriet betyder väl dock icke så förfärligt mycket, då man tänker på att inom den humanistiska sektionen var det flera språkmän som gingo på andra bogen, och jag vill dock påpeka detta att inom den humanistiska sektionen, som är en mera sakkunnig institution, fick just den av Kungl. Maj:t utnämnde majoriteten för sig.

Herr Engberg: Herr talman! Jag är ledsen att alltjämt nödgas korrigera den föregående talaren. I den humanistiska sektionen fick herr Charpentier tre röster och herr Petersson två.

Herr Lindskog: Herr Engberg påstår, att i den humanistiska sektionen fick herr Charpentier tre röster och herr Petersson endast två. Han menar säkerligen bland språkmännen, hoppas jag, och således icke bland den humanistiska sektionens medlemmar. Jag har sagt, att inom den humanistiska sektionens medlemmar hade herr Petersson majoritet, och det påståendet vågar väl dock herr Engberg icke dementera.

Jag skall be, att när herr Engberg korrigerar mig, han korrigerar vad jag sagt och icke vad jag icke sagt.

Herr Sköld: Herr talman! Jag begagnar tillfället för att draga en liten slutsats av detta ärendes behandling under hela vägen, från början, genom konstitutionsutskottet och så här i kammaren. Jag skulle vilja säga, att vi här hava ett nytt exempel på att det är olyckligt, att universitetsmyndigheterna i våra små, om jag så får säga, universitetkråkvinkelstäder, få hava ett sådant avgörande inflytande på vetenskapsmäns utnämning till professorer som varit fallet här. Det är jämt och ständigt en upprepade strid, ty skall det ut-

nämnas en professor i Lund, skall det till sist dock bliva en lundensare, och skall det utnämnas en i Uppsala, skall det vara en uppsaliensare. Jag undrar, om icke detta slutligen skall föra oss dit hän, att det vidtages åtgärder för att mera opartiska hänsyn skola få råda vid utnämningen av professorer i vårt land.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsråds-
protokollen.
(Forts.)*

§ 6.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för amortering och förräntning av statslån till Hultsfred—Västervik—Åtvidaberg—Bersbro järnvägsaktiebolag.

*Ang.
ett statslån till
Hultsfred—
Västervik—
Åtvidaberg—
Bersbo
järnvägs-
aktiebolag.*

Därvid yttrade

Herr Lovén: Herr talman! Den föreliggande frågan gäller, som vi se, ett förslag av Kungl. Maj:t, att Västerviksbanans skuld till staten på grund av beviljade statslån skulle regleras genom bildande av två särskilda lån, det ena omfattande ett belopp av omkring 1,800,000 kronor och svarande mot den 31 december 1923 icke förfallet kapital jämte ränta, och det andra omfattande över 3 miljoner kronor, utgörande samma dag förfallet kapital och räntebelopp. Dyliga omplaceringar av enskilda järnvägars statslån ha tidigare förekommit i flera likartade fall, och därom är i princip ingenting att säga. Vi ha emellertid förut såväl i denna som i första kammaren behandlat ifrågavarande järnvägs något märkvärdiga sätt att disponera sådan erhållen vinst, som kanske rätteligen borde tillkomma statsverket. Jag skall emellertid icke nu ingå på denna fråga, utan endast med några ord redogöra för skälet till att jag avgivit en blank reservation till utskottsutlåtandet.

Det förhåller sig ju så, att riksgäldsfullmäktige föreslagit, att det borde för detta låns omplacering föreskrivas vissa i utskottsutlåtandet angivna villkor, nämligen att »utdelning till aktieägarna i bolaget ej finge verkställas, om bolagets ställning vore sådan, att inbetalningen av närmast förfallande annuiteter å statslånen därigenom omöjliggjordes eller försenades, ävensom att, därest betalningsskyldigheten för statslånen ej behörigen fullgjordes, bolaget endast efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall lämnat medgivande finge inköpa andra järnvägar, förvärva aktier i andra järnvägsbolag eller eljest vidtaga åtgärder, som innebure utvidgning av bolagets verksamhet». Det föreslås nu i utskottet, att dessa bestämmelser borde upptagas i själva klämman av utlåtandet, för att man därmed skulle tydligt tillkännagiva för Kungl. Maj:t, att riksdagen fordrade, att dessa villkor iakttoges vid lånens omplacering. Jag yrkade också i utskottet, att man i stället för att skriva, att utskottet »förutsätter», att för de nya lånen dylika villkor skulle stadgas, man borde, med hänsyn till den kännedom man ägde om det sätt, varpå bolaget tidigare fullgjort sina skyldigheter till staten, utsäga, att dessa villkor »skola» föreskrivas för lånens erhållande. Då man emellertid i utskottet annorledes övertygat mig om, att ordet »förutsätter» innebär lika mycket som om ordet »skola» användes i detta fall, så skall jag, herr talman, icke göra något yrkande. Jag har endast velat ha min mening om ifrågavarande lån antecknad till protokollet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Härefter föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckt motion med förslag till ändring av 25 kap. 22 § strafflagen; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 34.

§ 8.

*Ang.
ändring av
övergångsbe-
stämmelserna
i epidemilagen.*

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till epidemilagen den 19 juni 1919 dels ock en i anledning av propositionen väckt motion anförde:

Herr Lindley: Herr talman! Med den motion, som jag tillsammans med herr Granath i denna kammare avgivit i detta ärende, ha vi, såsom av motionen framgår, icke avsett att vända oss mot det förslag, som i propositionen framlägges, nämligen att förlänga övergångstiden för epidemilagens ikraftträdande med ytterligare fem år. Det skulle ju annars enligt mitt förmenande endast resultera i, att när vi komme fram till den i lagen föreskrivna åttaårsperioden Kungl. Maj:t antagligen komme att överhoppas med framställningar från respektive landsting om dispenser från lagens fullföljande. Det synes oss alltså, som vore det av denna anledning, man här föreslagit en utsträckt övergångstid av ytterligare fem år eller till år 1933.

Vad vi emellertid vänt oss mot i motionen är det sätt, på vilken man synes tolka epidemilagen av år 1919. Enligt min åsikt komme det att under den ytterligare övergångstiden av fem år bli ytterligare fem år av kaotiska förhållanden på detta område. Man har nämligen skäl fråga sig, vad som är lag och rätt enligt de i den nuvarande epidemilagen givna bestämmelserna. Vi kunna ta fram en hel del exempel på huru olika de skilda landstingen behandlat dessa frågor, och vi ha också i en bilaga till motionen framlagt de resultat, till vilka man kommit beträffande en hel del av våra landsting. Om t. ex. — för att göra en liten axplockning — man såsom i Stockholms och Norrbottens län gått in för ordnandet av hela epidemivården och tagit på sig driftkostnaden för länets olika sjukstugor och epidemisjukhus, så anses detta vara i överensstämmelse med 1919 års lag. Jag hyser också den meningen, att detta är den riktiga ståndpunkten, och det är dit vi velat komma i vår motion. Men om vi taga ett annat exempel: att landstingen endast tillsätta en epideminämnd och uppgöra en instruktion för densamma men i övrigt sätta sitt hopp till ifrågasvarande övergångstid av åtta år ävensom till ytterligare dispenser från lagens tillämpning, så är detta också rätt. Och om man inom ett annat landsting går in för en sådan anordning, som exempelvis det län jag själv tillhör, nämligen Gävleborgs län, där man dels tillsätter en epideminämnd, dels vidtager åtgärder för inlösen av de utav denna nämnd godkända och sedan av landstingen beslutade sjukstugor, uppgör nybyggnadsplaner m. m., varjämte man under tiden och i väntan på att få det hela ordnat påtager sig driftkostnader och genom uttaxering på samtliga skattskyldiga inom landstingsområdet åstadkommer dubbelbeskattning o. d., så anses även detta vara rätt. Därför ha vi nämligen Kungl. Maj:ts utslag. Såväl Söderhamns som Hudiksvalls stad hade nämligen anfört klagomål över dylika landstingsbeslut, men regeringsrätten fann sig icke kunna bifalla besvären.

Man kan alltså fråga sig, vad som är lag och rätt, när det gäller tillämpningen av epidemilagen av år 1919. Antingen måtte jag mycket dåligt kunna läsa lagtext eller också ha de rätt som säga, att vi lagstiftat för mycket, och att vederbörande icke hunnit konsumera allt vad som stadgats på detta och andra områden. Jag vill emellertid erinra om, att det uti promulgationsbestämmelserna till nämnda epidemilag utsäges, att de gamla stadgandena angående åtgärder mot införande och utbredning av smittsamma sjukdomar av 19 mars 1875 skulle upphöra att gälla, och att lagen skulle träda i tillämpning från och med den 1 januari 1920 utom beträffande 18 § första och fjärde stycket, i vilket avseende en övergångstid av åtta år medgavs, och denna paragrafs

första och fjärde stycken innehålla endast bestämmelserna angående inrättande av behöfliga nya sjukhus samt därmed sammanhängande. Det var för att om möjligt få ett direktiv från riksdagen, som vi tilläto oss väcka förevarande motion. Andra lagutskottet har emellertid icke funnit sig kunna giva några dylika direktiv, utan har, som man så ofta gör i våra utskott — jag säger icke något förklenande om dem för det — med en mycket välvillig motivering kommit till blankt avslag. Det enda nya utskottet pekat på är den möjlighet till skattedifferentiering, som omtalas i 47 § landstingsförordningen. Ja, detta är gott och väl, men man tillgriper icke gärna i första hand en sådan skattedifferentiering, synnerligast när det i så fall skulle vara fråga om differentiering icke endast mellan städer och landsbygd utan också mellan de olika landskommunerna, nämligen å ena sidan dem, som fått sina sjukhus inlösta, och å andra sidan dem, som allt jämt själva få omhänderha driften, visserligen med ett tillskott av 50 % från landstingens sida, den allra sista tillämpningen av lagen. Jag har velat påtala dessa förhållanden, alldenstund jag kommit till den uppfattningen, att ifrågavarande svårigheter göra sig gällande inte bara i Gävleborgs län utan även på många andra håll. I ett brev, som jag fick från en epidemisjukhusstyrelse i Malmöhus län, klagar man sålunda bittert över den långsamma gång, med vilken dessa frågor ordnas, och man uttalar t. o. m. förhoppningen om att vi skulle motsätta oss den utsträckt övergångstiden av fem år. Nu ha vi naturligtvis endast att försöka att inom respektive landstingsområden lösa dessa frågor så gott vi kunna. Jag vill emellertid i avseende å detta utskottsutlåtande säga som min ärade vän herr Hage, då vi behandlade frågan om öppnandet av Gellivare—Porjus' järnväg för allmän trafik, att det är tråkigt med sådana här välvilliga utskottsmotiveringar, som icke giva några direktiv — herr Hage, som ju aldrig varit för några negationer utan vill ha fram något positivt, har dock varit med om att bilda enhetsfronten mot oss i denna fråga. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Hage: Herr talman! Den föregående talaren framställde ju intet yrkande, men då han direkt vände sig mot mig, kan jag knappast underlåta att säga några ord.

Jag vill då först förklara, att jag mycket väl förstår den ståndpunkt, som herr Lindley framfört i motionen, där han gör gällande, att genom de anordningar, som kommit till stånd i en hel del län, det faktiskt blivit på det sättet, att man i vissa delar av länen får betala genom landstingsskatt både för de epidemisjukhus, som drivas av landstingen och för vederbörande kommuners egna anstalter. Men för att komma ifrån detta tillstånd tror jag, att det är lämpligast att välja den väg, som man i en massa län slagit in på, nämligen ett provisoriskt övertagande av epidemivården i avbidan på att den stora reformen skall genomföras. Så har man, åtminstone beträffande större delen av kostnaderna i fråga, gjort i Norrbottens län, och herr Lindley har antytt, att man tänker göra på samma sätt i Gävleborgs län. Sker detta, bli därmed svårigheterna lösta.

För övrigt skulle jag vilja säga, att man bör vara ganska försiktig, då det gäller att från riksdagens sida meddela bestämmelser om landstingens verksamhet. Landstingen böra enligt mitt förmenande, särskilt beträffande sådana saker som de här ifrågavarande, där förhållandena äro mycket olika på skilda platser i landet, vara så att säga små länsriksdagar, som besluta för sig själva. När det dessutom finns möjlighet till skattedifferentiering både enligt den nu gällande landstingsförordningen och antagligen även enligt den kommande lagen om landsting, kan man ju också på den vägen komma ifrån de olägenheter, som herr Lindley belyst i motionen.

*Ang.
ändring av
övergångsbe-
stämmelserna
i epidemi-
lagen.
(Forts.)*

Ang.
ändring av
övergångsbe-
stämme-
lagen.
(Forts.)

Slutligen vill jag meddela, att det är ytterligare en sak, som gjorts, att jag varit mycket tveksam mot herr Lindleys förslag. I motionen har nämligen påyrkats, att det genom riksdagsbeslut skulle fastslås, att landstingen skulle vara tvungna att övertaga *alla* epidemisjukhus, sålunda även dem, som eventuellt icke skulle komma att gå in i den plan, som skulle fastställas, när landstingen en gång definitivt övertaga epidemivården. Detta kan jag icke gärna vara med om. Det finns nämligen landsting, som haft för avsikt att vid det fullständiga övertagandet av epidemivården icke i den härför fastställda planen taga med vissa nu existerande kommunala epidemianstalter. Under sådana förhållanden menar jag, att det skulle vara ganska olämpligt av riksdagen att tvinga landstingen att under övegångstiden bekosta utgifterna för de epidemianstalter, som sedermera icke skulle komma att övertagas av landstingen. Detta är en av anledningarna till att jag icke kunnat vara med om den föreliggande motionen, och från samtliga dessa utgångspunkter ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Kammarerna biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Ang. ändring
i skogsvårds-
lagen.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 nr 212) jämte en i ämnet väckt motion föredrogs härpå; och yttrade därvid:

Herr **Rehn**: Herr talman! Den särskilda skogslagstiftning, som under 40 å 50 år varit gällande för resp. Västerbottens och Norrbottens läns kustland, har utav både teoretiskt och praktiskt sakkunnigt folk erhållit det vitsord, att den väl fyllt sin uppgift, nämligen att förhindra skövling eller överdriven avverkning av ungskog. Detta framhålles också såväl i den kungl. propositionen som i det utskottsutlåtande, som nu föreligger till behandling. Jordbruksutskottet säger, att »ehuru dimensionslagen i stort sett befunnits väl tjäna det ändamål, för vilket den tillskapats, har — — — denna lag sedan länge ansetts vara från skogsvårdssynpunkt föråldrad».

Jag vill visst inte göra gällande, att dimensionslagen är någon idealisk skogs- lag. Det är också mycket möjligt, att den nya skogsvårdslagen är bättre, men därom ha vi för närvarande och ännu så länge icke något stöd av erfarenheten. Då emellertid dessa länsdelar vid lagens tillkomst undantogs ifrån lagens tillämpningsområde, så har jag och många med mig ansett, att man gott kunnat låta det bero någon tid innan lagen utsträckts att gälla för dessa områden för att under denna tid kunna inhämta någon erfarenhet om lagens verkningar i angränsande län, där den redan börjat praktiskt prövas. Denna uppfattning delades också av landstinget i Västerbottens län, som sistlidna höst med mycket stor majoritet, 26 röster mot 11, uttalade sig för ett uppskov. Av handlingarna framgår också att många utav skogsstatens tjänstemän däruppe, däribland överjägmästaren i Nedre Norrbottens distrikt, liksom även skogsvårdsnämnder, en del kommuner och enskilda skogsägare varit av samma mening. Det är ju också en gammal god regel, att man icke skall förkasta ett gott, som man har, innan man är någorlunda viss om, att man kan få något bättre i stället.

Såsom ett huvudskäl för dimensionslagens avskaffande har framhållits, att den icke lämnar skogsägaren tillräcklig handelsfrihet ja, att den t. o. m. skulle utgöra ett hinder för en god skogsvård. Vad det sistnämnda påståendet beträffar, så är det enligt min uppfattning fullkomligt oberättigat; för den, som vill sköta sin skog, utgör lagen intet som helst hinder; han kan göra det på ett fullt rationellt och tillfredsställande sätt, om han så behagar.

Det skulle ju finnas många exempel att anföra härpå, men jag kanske endast behöver erinra om d:r Kempes eller kanske rättare det Kempeska bolagets egendom Robertsfors i Västerbotten, där skogsskötseln och skogsvården tillvunnit sig både svenska och utländska sakkännarens odelade erkännande; och denna egendom ligger dock inom dimensionslagens tillämpningsområde.

Domänstyrelsen säger också därom i sitt utlåtande: »Ur ren skogsvårdande synpunkt läser det alltså kunna fastslås, att dimensionslagen beträffande de bättre markerna så långt ifrån varit till förfång för skogsskötseln och skogshandlingen, att den fastmer i högst väsentlig grad gagnat densamma. Vidkommande åter de sämre markerna har densamma icke, såsom förut antytts, kunnat åstadkomma vad man med densamma avsett utöver ett direkt förhindrande av kalavverkningar av den undermåliga skogen.» Självfallet behöver detta senare uttalande icke innebära, att lagen skulle på något sätt hindra den, som vill göra något för den sämre skogsmarken — och jag undrar verkligen, om man kommer så mycket längre med den nya lagen, i fall det saknas vilja och förståelse från den enskilda skogsägarens sida.

Vad man däremot kan vara fullt förvissad om är, att själva skogsbeståndet, virkeskapitalet, kommer att krympa ihop betydligt efter dimensionslagens avskaffande. Det är min fulla övertygelse, att Norrlands skogstillgångar komma att mycket förminska, själva skogsvärdet kommer att sjunka med många många miljoner kronor, sedan dimensionslagen blivit avskaffad. Det är häri som jag ser den egentliga olägenheten, att inte säga faran i den nya lagstiftningen. Man har sett, hur det gått i det avseendet. De nya värdena i sedlar och klingande mynt, som kommit i stället för skogen, ha tyvärr visat sig synnerligen odryga, och i regel ha de väl inom kort utvandrat och hamnat i storstäder och andra landsdelar, under det ett minimum stannat kvar uppe i skogsbygden.

Jag vill emellertid uttala min tillfredsställelse liksom min tacksamhet mot departementschefen, för att han icke lyssnat till de röster, som höjts, för att även den s. k. lappmarkslagen skulle avskaffas i vad den gäller för vissa hemman inom kustlandsområdet; ty därigenom skulle ju möjligheten att spoliera skogskapitalet ha ytterligare ökat.

Vad skogsägarens rörelse- eller handlingsfrihet angår, så tror jag, att klagomålen i det avseendet nog ha varit starkast från de håll, där denna handlingsfrihet betraktas såsom det väsentligaste och skogens framtida bestånd såsom en mera underordnad fråga. Jag vill gärna erkänna, att det finnes både bolag och bönder, d. v. s. enskilda skogsägare, som sköta sin skog på ett oklanderligt sätt, men detta omdöme gäller dock långt ifrån alla. Att det bland bönderna finnas sympatier för denna omläggning av skogsvårdslagstiftningen, förstår jag också mycket väl; för dem, som själva vilja sköta sin skog, betyder den ena eller andra lagen praktiskt taget varken till eller från, men för andra betyder det onekligen en ökad rörelse- och handlingsfrihet, som jag nog tror skattas mycket högt och som säkerligen också kommer att utnyttjas. Men jag är inte säker på, att icke den tiden kommer, då många av dessa norrlandsbönder skola inse, att det nog varit bättre, om dimensionslagen fått äga bestånd, och kanske skola de också inse, att det finnes vissa skäl för den gamla kända satsen, att man kan ha orsak att »frukta danaerna även då de bringa skänker».

Ja, i det läge, som frågan nu befinner sig och med de starka krafter, som satts in för att lösa frågan redan vid denna riksdag, anser jag det vara fullkomligt lönlöst att framställa ett avslagsyrkande; men jag har icke velat låta detta tillfälle gå förbi, utan att från något håll gäves uttryck för de betänkligheter och de farhågor, som nog hysas av många verkliga vänner till den norrländska skogen och den norrländska skogsvården.

Jag har, som sagt, herr talman, intet yrkande att framställa.

Herr Wiklund instämde häruti.

Ang. ändring
i skogsvårdslagen.
(Forts.)

Ang. ändring
i skogsvårds-
lagen.
(Forts.)

Herr Brännström: Herr talman! Då den föregående talaren icke gjorde något yrkande, skulle det kanske vara onödigt att här ytterligare taga till orda, men då denna fråga ju förnämligast rör Västerbottens och Norrbottens län har jag ansett, att från samma länsbank där också jag sitter, borde ges uttryck för en något mera optimistisk syn på saken än den pessimistiska, som framkommit hos den föregående ärade talaren.

Herr Rehn började med att liksom vilja konstatera, att den dimensionslag, som vi haft, har väl fyllt sin uppgift. Det är dock med en ganska stor reservation man måste säga detta, därför att den endast varit avsedd att avvärja vissa svåra former av skogsskövling, men i fråga om rationell skogsvård har den väl sedan gammalt varit underkänd. Jag vill erinra om, att redan 1896 års skogskommitté yttrade vid granskningen av dimensionslagarnas betydelse för skogshushållningen, »att de äro ägnade att förekomma vissa svåra former av misshushållning med skogen och på grund därav under mindre utvecklade förhållanden kunna hava ett visst berättigande. Men redan den omständigheten, att den princip, på vilken de äro byggda, icke upptagits i något annat lands lagstiftning än Sveriges, torde vara ägnad att väcka misstro i avseende på deras ändamålsenlighet». Jag skall dock icke närmare gå in på den frågan. Det har ju även i propositionen anförts vissa uttryck för den starka mening, som går ut på detsamma, nämligen att denna lag nu är föråldrad och att det nu finnes något bättre att sätta i stället.

Så säger sig herr Rehn anse, att man borde låta den i fjol antagna skogsvårds-lagen gälla någon tid för att få vissa lärdomar ifrån denna, och han erinrar om att landstinget i Västerbottens län uttalat sig för ett sådant uppskov utan att dock i sak ha något att erinra mot den förslagna skogsvårds-lagen — det var endast uppskovet landstinget ansåg vara det viktiga. Häremot vill jag säga, att det är ju så, att den skogsvårds-lag, som antogs i fjol, innebär så litet lag och så mycket tillämpning, att man kan icke med ett uppskov komma till något egentligt resultat. Det förhåller sig för övrigt så, att vi redan förut haft en liknande lagstiftning, ehuru den visserligen i somliga avseenden varit något annorlunda beskaffad, nämligen 1903 års skogsvårds-lag ävensom den under kristiden antagna provisoriska lagen; och dessa lagar ha under åtskilliga år tillämpats i våra grannlän, och den nya skogsvårds-lagen är ju egentligen ett sammanförande av dessa båda lagar. Jag tror då, att vi kunna anse oss ha full erfarenhet redan nu, hur den nya lagen verkar i dessa län; och det råder ju icke heller några klimatiska förhållanden, som skulle motivera en annan lagstiftning inom nämnda län, Västernorrlands och Jämtlands. Jag skulle då våga påstå, att vi ha tillräcklig erfarenhet härutinnan; och man kan i varje fall icke vinna något på ett uppskov. Ty om lagen tillämpas på ett mindre bra sätt på vissa håll och på ett mera förtjänstfullt och lyckligt sätt på andra håll inom dessa våra angränsande län, så har man på denna grund egentligen ingen erfarenhet att bygga på.

Nu säger också herr Rehn, att dimensions-lagen utgör intet hinder för en lojal skogsägare att sköta sin skog. Jag kan ge honom rätt däruti, men det är att märka, att skogsvårds-lagen skall avväga förhållandet mellan det allmännas och de enskildas intressen. Och för den lojale skogsägaren, som vill sköta sin skog, lägger icke heller den nya skogsvårds-lagen något hinder i vägen, utan lagen är till för den illojale skogsägaren, den som icke vill sköta sin skog — ty för den rättfärdige är ingen lag satt och behöves ingen lag. Då vågar jag påstå, att den nya skogsvårds-lagen kan på ett helt annat sätt uppfylla detta krav, nämligen att bevara virkeskapitalet. Den nuvarande dimensions-lagen medger ju endast uttagande av äldre skog, som uppnått vissa dimensioner, varemot annan äldre skog, som givetvis bör uttagas, om man skall tillgodose skogsvårdens fordringar, icke får uttagas annat än efter utstämpling av en skogsvårdstjänsteman.

Däremot kan man avverka till husbehov, och med den utveckling, som i synnerhet dessa nya transportabla sågar ute i våra bygder numera kommit till, så kan den illojale skogsägaren helt enkelt skövla sin skog, utan att lagen på något sätt förbinder honom att göra något för skogens återväxt. Den nya skogsvårdslagen däremot förhindrar skogsägaren att avverka yngre skog och medför så pass stränga påföljder för avverkning av sådan skog, att de kunna tillgodose det allmännas intresse, för vilket det givetvis är av största vikt, att det sparas på denna skog, då det ju är på den, som det verkliga framtida virkeskapitalet skall byggas. De åtgärder, som den nya lagen föreskriver, tror jag på ett helt annat sätt skola kunna förnä å skydda våra ungskogar. När det sagts så bestämt av herr Rehn, att han befarar, att skogskapitalet skulle sjunka, så vägar jag hävda en annan mening; och som belägg för den meningen vill jag anföra, att trots att våra grannlän icke ha en större areal än den, som skulle ligga inom denna lags tillämpningsområde, nämligen Västerbotten och Norrbottens läns kustland, så visar sig dock, att de skogsvårdsavgifter, som upp bäras i förenämnda län, äro väsentligt högre än vad som beräknas kunna inflyta inom detta kustland. Den relativa skogstillgången är enligt sakkunnigas mening dock större inom Västernorrlands och Jämtlands län än inom kustlandet i fråga.

Allt som allt visar detta, enligt mitt sätt att se, att det kan icke bero på något annat än att vi haft denna dimensionslag under en så lång tid, att vårt skogskapital under samma tid nedgått så mycket som skett.

Det var endast det här sagda jag velat framhålla, och jag tillåter mig i övrigt herr talman, att yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillämpning i Västerbottens och Norrbottens läns landstingsområden av förordningen den 15 juni 1923 (nr 213) angående skogsvårdsstyrelser och till förordning om ändrad lydelse av 5 § i förordningen den 11 oktober 1912 (nr 275) om skogsvårdsavgift jämte en i ämnet väckt motion;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för främjande av skogsvård å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens län samt Särna och Idre socknar; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid av avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Härefter föredrog jordbruksutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av väckt motion om bedrivande av upplysningsverksamhet angående torvströ, dess tillverkning och användning m. m. Ordet begärdes därvid av

*Ang.
upplysnings-
verksamhet
rörande torv-
strö.*

Herr **Henrikson**, som yttrade: Herr talman! Mina damer och herrar! Bland de näringsgrenar, som lidit mest under den nu rådande depressionstiden, torde vara att räkna torvströfabrikationen, som genom jordbrukets allt mindre köpkraft kommit i ett verkligt prekärt läge. Om nu denna fabrikation icke längre skulle kunna fortsätta, så förefaller det mig vara till stor skada såväl för jordbruket som landet i dess helhet. Det mest betänkliga härvidlag är, att en av

Ang.
upplysnings-
verksamhet
rörande torv-
strö.
(Forts.)

jordbrukets bästa hävstänger härigenom skulle hotas. Följden blir dels en sämre gödselvård, dels en mer och mer förminskad avsättning av torvströet till skada för jordbruket.

Vad som emellertid i hög grad bidrager till denna försämring torde vara de höga järnvägsfrakterna. Dessa frakter äro nu 110 procent högre än före 1917 och torde med nu gällande indexberäkning icke böra överstiga 70 procent.

Vad vi nu begärt i vår motion är endast, att Kungl. Maj:t av redan beviljade medel får använda dels 3,000 kronor för upplysningsverksamhet på torvströfabrikationens område, dels 7,000 kronor för utredningar beträffande vår torvströfråga för befrämjande av framställning och användning av torvströprodukter.

Oaktat denna blygsamma begäran har utskottet varit enhälligt i sitt avstyrkande under framhållande, att vår finansiella ställning icke tillåter uppförande av något anslag för detta ändamål. Men jag undrar, om icke vår finansiella ställning blir ännu sämre, om vi låta våra torvmossar ligga obrukade och fortsätta med att importera konstgödsel.

Då utskottet är enhälligt i sitt avslagsyrkande, så är det icke någon större idé att begära votering, utan jag har endast begärt ordet för att göra detta påpekande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckt motion om anslag för möjliggörande av sänkning av räntan å vissa lån till elektriska distributionsföreningar;

nr 36, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande villkor för erhållande av statsbidrag till lantmäteriförrättning; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 13.

Ang. elev- och
lärlings-
avgifterna vid
Alnarps lant-
bruksskolor.

Å föredragningslistan fanns härefter uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående elev- och lärlingsavgifterna vid de till Alnarp förlagda skolor samt till Alnarps egendom m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 27, hade herr *Paulsen* föreslagit, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid alla de skolor, som vore förlagda till Alnarp jämte Alnarps egendom, elev- och lärlingsavgifterna måtte inlevereras till institutet samt att såväl Alnarps egendom samt samtliga å Alnarp förlagda skolor måtte till institutet erlagga skälig ersättning för elevernas och lärlingarnas arbete.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Paulsen: Herr talman! Anledningen till att jag väckt denna motion är, att jag icke anser det vara i sin ordning, att vid statens lantbruksinstitut, där så många skolor äro förlagda, elevavgifterna gå till skilda håll.

Det är nämligen så beträffande Alnarp, att vid lantbruksskolan gå elevavgifterna till Alnarps egendom, vid hovslagaraskolan gå de till denna och vid trädgårdsskolan gå de till Alnarps trädgårdar o. s. v.

Nu menar jag, att det vore i sin ordning, att när staten avlönar lärarna i stort sett, borde elevavgifterna gå till institutet. Detta är vad min motion går ut på.

Jag vill på det bestämdaste betona, att jag icke på något sätt vill komma institutet till livs liksom icke heller den, som står för skötseln av Alnarps egendom. Att jag sedan tagit Alnarps egendom som exempel, beror dels på att det exemplet ligger mig närmast till hands, dels därpå att man här har ett slående bevis, vart det leder, då bokföringen är lagd så, att man icke kan se den verkliga ställningen. Nu visar det sista årets inkomst- och utgiftsförslag en inkomst för institutet på 19,000 kronor, men av dessa äro 18,000 kronor läringsavgifter. Om bokföringen varit lagd på ett rätt sätt, så att alla läringsavgifter gått till institutet och icke till Alnarps egendom, hade denna fina egendom på inemot 1,000 tunnland åker med den allra yppersta jord, som finns i vårt land, varit tvungen att lägga om driften, så att verksamheten bure sig.

Jag har, som jag nyss nämnde, icke alls velat komma de personer till livs, som stå för skötseln av Alnarps egendom. Styrelsen för institutet har emellertid gjort sig mycket stor möda att ådagalägga, varför egendomen icke bär sig. Sålunda framhåller styrelsen i skrivelse till jordbruksutskottet följande: »Skulle driftsresultatet vid Alnarps egendom bedömas rättvist, måste också hänsyn tagas till sådana faktorer, som verka hämmande på egendomens avkastning. Sålunda är egendomen icke i tillfälle att draga fördel av de goda priser, som mjölk från reaktionsfri besättning betingar i Malmö, ty egendomens mjölk måste levereras till institutets eget mejeri.» Ja, detta är naturligtvis riktigt, men lantbrukarna i orten runt omkring Alnarps egendom leverera sin mjölk till Alnarps mejeri och få samma pris för mjölken som Alnarps egendom. För övrigt tror jag icke, att det är så förfärligt lönande att hålla en reaktionsfri kreatursbesättning. Det förhåller sig nämligen så, att många mjölkdjur reagera för tuberkulininsprutning, även om de icke hava tuberkulos. Det behöves bara, att ett djur av någon anledning är nedsatt till krafterna, det har t. ex. stått i drag och förkyllt sig, för att djuret skall reagera för tuberkulininsprutning. Detta gör, att man, om man vill ha en reaktionsfri besättning, måste företaga en oerhört stor gallring. Att märka är även, att det i regel är de bästa mjölkdjuren, som äro de ömtåligaste. Följden härav har blivit, att vårt lands jordbrukare i allmänhet icke äro så angelägna om att hålla sig med reaktionsfria kreatursbesättningar utan nöja sig med att hålla *friska* djur och att sälja dessa djurs mjölk till något lägre pris än det, som erhålles för mjölk från reaktionsfria djur.

Styrelsen för institutet har även framhållit en annan sak, nämligen att redskapsprovningarna vid egendomen icke äro ägnade att höja egendomens avkastning. Må vara, men jag tror för min del, att de icke heller äro ägnade att minska avkastningen. Ty andra jordbrukare måste själva hålla sig med jordbruksmaskiner — och jordbruksmaskiner äro som bekant ganska dyrbara — men på Alnarp får man använda maskiner gratis: därför att man avprovar dem och lämnar intyg härom.

Vidare har från styrelsens sida framhållits, att Alnarp har drygt vägunderhåll. Detta är riktigt, men det ha vi alla, som äro bosatta i trakten i fråga. Det är nämligen så, att vägunderhållet på sista tiden på grund av biltrafikens oerhörda tillväxt blivit tio gånger dyrare än förr. Vägunderhållets fördyrande är emellertid precis lika kännbart för alla och icke något för Alnarps egendom särskilt utmärkande.

Allt detta, som jag nu har framhållit, talar för bifall till motionen. Det gäller ju bara en ordningsfråga. Det gäller att få bokföringen så lagd, att man kan se hur mycket försäljningen av egendomens produkter i verkligheten

Ang. elev- och
lärings-
avgifterna vid
Alnarps lant-
bruksskolor.
(Forts.)

Ang. elev- och lärlingsavgifterna vid Alnarps lantbruksskolor. inbringar. En omläggning av bokföringen skulle icke kosta svenska staten ett enda öre men skulle bereda staten stora fördelar.

Under återopande av vad jag i dag anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

(Forts.)

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag skall icke vidare ingå på denna fråga. Jag vill endast hänvisa till att utskottet vid behandling av denna motion, såsom helt naturligt är, infordrat utlåtande från styrelsen för Alnarps lantbruksinstitut. Nämnda styrelses yttrande finnes intaget i utskottets utlåtande. Huruvida styrelsens inläga till utskottet är oriktig eller, som herr Paulsen velat påvisa, innehåller någon överdrift på någon punkt, har varit omöjligt att bedöma för utskottet. Emellertid är, som herr Paulsen själv sade, denna sak huvudsakligen en bokföringsfråga, som vi ledamöter av utskottet alltid ansett, att riksdagen icke borde lägga sig i. Det rör här en sak, som Kungl. Maj:t får taga hand om och som, efter vad jag tror, kan, om det skulle befinnas, att nuvarande förhållanden äro otillfredsställande, ordnas genom att Kungl. Maj:t eller lantbruksstyrelsen i ämnet meddelar nödiga föreskrifter för åstadkommande av rättelse. Om riksdagen som sådan skulle förkasta det system, som användes vid Alnarp, och vilket som sagt icke ens lantbruksstyrelsen yttrat sig över, skulle riksdagen förfara oriktigt.

Herr talman, jag skall icke uppehålla debatten längre, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Herr Johansson i Uppmälby gjorde å utskottets vägnar gällande, att Kungl. Maj:t nog skulle sköta om denna sak. Ja, min mening är också, att Kungl. Maj:t bör sköta om den, men riksdagen bör göra en påstötning hos Kungl. Maj:t, så att Kungl. Maj:t verkligen gör det. Det kostar vårt land ganska mycket pengar, att bokföringen vid Alnarp icke är lagd på det sätt, den borde vara lagd. Jag tycker, att det borde ligga i riksdagens intresse att giva Kungl. Maj:t en påstötning, då Kungl. Maj:t tydligen icke själv vill taga något initiativ i saken.

Herr talman, jag ber att få hemställa om bifall till mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Ang. ett statens isbrytarfartyg. Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av ett statens isbrytarfartyg jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 19 mars 1924 dagtecknad proposition, nr 156, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, med godkännande av de av departementschefen angivna grunderna för beredande av de för ändamålet erforderliga medlen, besluta anskaffande av ett statens isbrytarfartyg för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 2,100,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förehäft

dels två före propositionens avlåtande väckta motioner, den ena av herr *Enhörning* inom första kammaren, nr 15, och den andra av herr *Nylander* inom andra kammaren, nr 128, i vilka hemställts,

*Ang.
ett stats
isbrytarfartyg.
(Forts.)*

i den förstnämnda, att riksdagen måtte besluta byggandet av en statens isbrytare och att för ändamålet i riksstaten för 1924—1925 upptaga ett anslag av 2,000,000 kronor eller, under förutsättning att Stockholms stad återbetalade visst lämnat statsbidrag, 1,700,000 kronor,

och i den senare, att riksdagen måtte för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra reservationsanslag å 1,000,000 kronor till anskaffande för statens räkning av ett havsisbrytarfartyg,

dels ock två i anledning av propositionen väckta motioner, den ena av herr *Enhörning* inom första kammaren, nr 273, och den andra av herr *Röing* inom andra kammaren, nr 436.

I den förstnämnda av dessa senare motioner hade föreslagits, att riksdagen ville besluta:

ett uttalande om önskvärldheten av, att den nedlagda utredningen angående sjöfartsavgifterna omedelbart återupptoges och fullföljdes med största möjliga skyndsamhet, att avgifterna för statsisbrytarens drift och underhåll tills vidare måtte bestridas av lastpenningeinkomsten samt att det slutliga ordnandet av denna kostnadsfråga måtte anstå till dess resultatet av förenämnda utredning förelades riksdagen, därvid borde tagas i övervägande underhålls- och driftkostnadernas bestridande i den ordning ämbetsverken ifrågasatt, samt

slutligen, med avseende på bidraget från handels- och sjöfartsfonden, ett uttalande om önskvärldheten av att bidraget, jämsides med en ökad fondering och i den mån det statsfinansiella läget medgäve, genom årliga anslag restituerades.

I motionen II: 436 hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att, med bifall till föreliggande proposition, i vad den avsåge beslut om anskaffande av ett stats isbrytarfartyg för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 2,100,000 kronor, å riksstaten för budgetåret 1924—1925 för ändamålet anvisa ett extra anslag å 800,000 kronor.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och ovanberörda motioner I: 15, II: 128 och 436 samt med godkännande av vissa av utskottet angivna grunder för beredande av de för ändamålet erforderliga medlen, besluta anskaffande av ett stats isbrytarfartyg för en beräknad kostnad av sammanlagt 2,100,000 kronor; ävensom

II) att motionen I: 273 måtte anses besvarad genom vad utskottet i sitt utlåtande anförde.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Kvarnzelius*, *Swartz*, *Lamm* och *Jeansson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och i anledning av ovanberörda motioner I: 15, II: 128 och 436 samt med godkännande av de av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden den 19 mars 1924 angivna grunderna för beredande av de för ändamålet erforderliga medlen, besluta anskaffande av ett stats isbrytarfartyg för en beräknad kostnad av sammanlagt 2,100,000 kronor; ävensom

II) — — —; samt

Ang.
ett statens
isbrytarfartyg.
(Forts.)

av herr *Hallin*, som ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Röing: Det är med ledsnad jag tagit del av det föreliggande statsutskottsbetänkandet, i vilket betänkande utskottet icke blott hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts proposition och avslag å min motion, utan ävenledes gör en sådan förändring i den kungl. propositionen, att utskottets hemställan står i ändå högre grad i strid än propositionen med den uppfattning, som jag framfört i min motion.

I frågans nuvarande läge, då första kammaren har biträtt statsutskottets hemställan, skall jag, herr talman, endast begränsa mig till att framhålla olämpligheten av att riksdagen beslutar att använda en del av en fond sådan som handels- och sjöfartsfonden till byggandet av en isbrytare, en fond som delvis har kommit till stånd genom gåvor under ett århundrade av personer, som varit varmt intresserade av att en dylik fond finnes och att endast räntorna från fonden få användas att främja näringslivet. Jag hoppas livligt, att kommande riksdagar skola restituera det belopp till denna fond, som denna riksdag kommer att besluta skall användas till föreliggande syfte.

I detta sammanhang tillåter jag mig ävenledes framhålla, att då Göteborgs samhälle antagligen kommer att själv utan statsanslag lösa isbrytarfrågan för västra Sverige, det må beaktas av den kommitté, som skall utarbeta förslag till täckande av de kostnader, som äro förenade med isbrytarnas verksamhet, att sjöfarten på Göteborg icke må beskattas för att underhålla denna statens isbrytare, för den händelse som sagt Göteborgs samhälle på egen hand löser sin isbrytarfråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Hallins reservation.

Herr Nylander: Herr talman! Jag begagnar tillfället att uttrycka min glädje över att utskottet behjärtat även min motion och att nu, om kammaren biträder första kammarens beslut, en statens isbrytare verkligen kommer till stånd.

Men samtidigt härmed kan jag icke annat än i likhet med den föregående ärade talaren uttala ett beklagande över att medel till denna isbrytare anskaffats på sätt som skett enligt statsutskottets förslag. Handels- och sjöfartsfonden är ju en gammal fond och är en fond, med tillhjälp av vilken statsmakterna kunnat röra sig för tillfredsställandet av en massa behov vid sidan av riksstaten och emellan riksdagarna. Jag vill icke trötta kammaren med att räkna upp alla de goda ändamål, för vilka handels- och sjöfartsfonden använts och användes. Men genom den åderlåtning, som den nu blir underkastad, är det självklart, att en mängd av näringslivets behov icke kan tillfredsställas i samma utsträckning som hittills. Jag vill blott uttrycka den förhoppningen, att Kungl. Maj:t på ett eller annat sätt skall finna det möjligt att åtminstone i någon mån skaffa fonden ökade ränteinkomster eller omplacera utgående bidrag, så att en del sådana av mera permanent natur kunde överflyttas på riksstaten och därigenom motsvarande belopp bli lediga för de många olika ändamål, för vilka handels- och sjöfartsfonden är avsedd.

Jag vill icke under föreliggande omständigheter, då första kammaren redan fattat sitt beslut, göra något yrkande om återremiss, vilket jag eventuellt hade tänkt, utan ber att i likhet med herr Röing få yrka bifall till den av herr Hallin avgivna reservationen.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag skall bara be att med ett par ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med anledning av vad den siste ärade talaren sade vill jag göra gällande, att de farhågor, som han hyser för fondens möjlighet att i fortsättningen fylla de behov, som den hittills har fyllt, icke kunna anses grundade. Enligt de uppgifter, som jag fått från kamreraren i statskontoret, visar det sig, att det ränteöverskott per år, varöver fonden förfogar, under den sista tioårsperioden belöpt sig till i genomsnitt cirka 50,000 kronor eller mellan 50 och 60,000 kronor, vilka läggas till kapitalet. Sålunda kommer den åderlåtning, som nu kommer att ske, icke att minska fondens förmåga att lämna bidrag till de ändamål som den hittills kunnat tillgodose. Det kommer tvärtom att bli möjligt för fonden att i någon mån utöka sin verksamhet. Dessutom kommer det bidrag, som för närvarande utgår till Stockholms stad, att minskas med ett tiotusental kronor, något som ju i sin mån kommer att innebära en lättnad med avseende på fondens möjligheter att sörja för sina ändamål.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen till en början framställd proposition beträffande utskottets hemställan blev densamma av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen propositioner i fråga om den av herr Hallin vid utlåtandet fogade reservationen, nämligen dels på godkännande av berörda reservation, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,29 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Ang.
ett statens
isbrytarfartyg.
(Forts.)

Lördagen den 10 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.

Till avgörande företogs nu andra lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckta motioner om dels vissa ändringar i och tillägg till lagen om medling i arbetstvister dels ock skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om återupptagande av utredningen rörande ytterligare åtgärder till arbetsfredens bevarande m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 104 i första kammaren av herr *Hellberg m. fl.* och nr 284 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Södertälje *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta följande ändringar i och tillägg till lagen om medling i arbetstvister den 28 maj 1920, nämligen

dels att i 3 § det förtydligande skulle göras, att lagen skulle äga giltighet även för arbetsområden, där kollektivavtal ej vore upprättade;

dels att 4 § skulle kompletteras med föreskrift, att part skulle hava skyldighet att inför förlikningsman träda i förhandling med motparten;

dels att på lämpligt ställe skulle införas stadganden av följande innehåll, ävensom att härav föranledda jämkningar i gällande paragrafer av medlingslagen samt lagarna om central skiljenämnd för vissa arbetstvister och om särskilda skiljedomare i arbetstvister skulle vidtagas:

»1) Arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, varav arbetets fortgång beröres, må ej vidtagas, utan att avsikten därtill med angivande av dagen för den tillämnade åtgärden givits motsidan tillkänna minst 10 dagar före nämnda dag. Då dylikt tillkännagivande sker, skall skriftligt meddelande därom samma dag avlätas till socialstyrelsen eller vederbörande förlikningsman.

2) Uppstår tvist, som synes hota att medföra arbetsnedläggelse vid kommunikationsföretag, berörande en större allmänhet, sjukvårdsinrättning, renhållningsverk, företag avseende tillförsel av vatten, gas eller elektricitet för belysning, uppvärmning eller för överföring av drivkraft, telegraf- eller telefoninrättning, eller är tvisten eljest av sådan omfattning, att den hotar en hel näringsgren eller betydande samhällsintressen, äger socialstyrelsen förordna, att den i punkt 1) föreskrivna varseltiden utsträcker, dock högst 30 dagar från den dag tillkännagivande om tillämnad arbetsinställelse av endera parten lämnats.

3) Har vid förhandling i tvist, varom ovan sägs, överenskommelse icke er nåtts, äger socialstyrelsen förordna, att tvistefrågan förelägges en särskild nämnd.

Denna nämnd har att, efter det tvistefrågan blivit av parterna klarlagd, under förutsättning av vunnen enighet, inom 7 dagar avgiva motiverat utlåtande, huru enligt nämndens mening tvisten rimligen bör lösas, vilket utlåtande omedelbart offentliggöres. Arbetsinställelse må icke förekomma, förrän 7 dagar förflutit efter det att nämndens utlåtande offentliggjorts.

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

Nämnden består av tre ledamöter, förordnade av Konungen för en tid av två år i sänder, och utses dessa bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen, men som äro väl förtrogna med förhållandena på detta område.

4) Arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, varav arbetets fortgång beröres, må ej vidtagas på grund av tvist om kollektivavtals rätta innebörd och tillämpning, utan skall, därest överenskommelse genom förhandlingar icke vinnes och endera parten det påfordrar, tvisten slitas genom skiljedom. Där icke annat avtalats eller parterna icke kunna enas i val av skiljemän, avgöres tvisten av centrala skiljenämnden eller särskild skiljedomare i arbetstvister under de särskilda bestämmelser, som i motiveringen anförts.»; samt

motionen nr 119 i första kammaren av herr *Dahl*, som föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att den påbörjade men avbrutna utredningen angående ytterligare åtgärder till arbetsfredens bevarande snarast måtte återupptagas samt att för riksdagen bleve framlagda de förslag, som av utredningen föranleddes.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med föranledande av motionen I: 119, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att den påbörjade men avbrutna utredningen angående ytterligare åtgärder till arbetsfredens bevarande snarast måtte återupptagas samt att för riksdagen bleve framlagda de förslag, som av utredningen föranleddes; samt

B) att motionerna I: 104 och II: 284, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Linder*, *Sigfrid Hansson* och *Thorberg*, fröken *Hesselgren* samt herrar *Hagman*, *Johanson* i Stockholm, *Holmström* i Stockholm och *Svensson* i Skönsberg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att motionen nr I: 119 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

B) att motionerna I: 104 och II: 284 icke heller måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

av herrar *von Koch* och *Karlsson* i Gasabäck, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen — — — föranleddes; samt

B) att i den under A) begärda skrivelsen jämväl måtte hemställas, att vid den med skrivelsen avsedda utredningen de i motionerna I: 104 och II: 284 framställda synpunkter och förslag måtte bliva föremål för en ingående prövning.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Hagman: Herr talman, mina herrar! I dagarna ha jämt tre år förflutit, sedan riksdagens andra kammare senast hade anledning att befatta sig med de spörsmål, vilka nu på nytt varit föremål för andra lagutskottets be-

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

handling i dess nyss föredragna utlåtande. Det förelåg vid föregående tillfälle motioner med ett mycket stort antal underskrifter, i vilka påyrkades, att särskilda lagstiftningsåtgärder skulle tillgripas för förebyggande av s. k. samhällsfarliga strejker, dels lagstiftning om andra åtgärder till skydd mot arbetsnedläggelser vid jordbruket, dels ock utredning och lagförslag angående behandlingen av lagstridiga eller samhällsvådliga blockader i arbetstvister. Dessa motioner godkändes 1921 av riksdagens båda kamrar och föranledde skrivelse till Kungl. Maj:t. Riksdagens beslut i berörda avseende ledde till, att Kungl. Maj:t gav utredningsuppdraget beträffande dessa angelägenheter till en enskild man, som påbörjade utredningsarbetet, men vid den nedläggning av kommittéer, som kom till stånd år 1923, blev även denna kommitté, bestående som sagt av en enda person, indragen, och utredningsarbetet bordlades.

Nu föreligger det, som herrarna behagade finna av det föredragna utlåtandet, en motion utav herr Dahl, vari han påyrkar, att detta utredningsarbete skall på nytt upptagas och fortsättas samt bringas till sin avslutning. Men därjämte föreligga även andra motioner, som taga sikte på en hel del andra ting, som man anser böra genomföras omedelbart och genom beslut av riksdagen godkännas till införande uti lagarna om medling i arbetstvister och om central skiljenämnd för vissa arbetstvister samt i lagen om särskilda skiljedomare i arbetstvister, allt angelägenheter, som jag sedermera skall komma till.

Denna utredning, som motionären, herr Dahl i första kammaren, påyrkar skall upptagas på nytt, tager ju speciellt sikte på s. k. samhällsfarliga konflikter, vari man inbegriper konflikter, som dels rikta sig mot staten eller kommunerna, dels avse vissa s. k. allmännyttiga företag. Redan då frågan härom behandlades vid 1921 års riksdag, hade jag tillfälle att framföra min uppfattning angående det resultat och de verkningar, som man kunde befara skulle uppstå, därest man skrede till några positiva beslut på detta område. Det finnes ingenting, som sedan dess givit mig anledning att ändra den uppfattning, som jag vid det tillfället uttalade från denna plats, nämligen att jag icke tror på att man på denna väg kan komma fram till resultat, som verkligen gagna den arbetsfred, som alla säga sig vara angelägna om att främja. Beträffande denna arbetsfred är det naturligtvis på det sättet, att principiellt ansluta sig alla till tanken på att det vore önskvärt, om man här kunde komma fram till en anordning, som besparade samhället de förluster, som omfattande arbetsnedläggelser ju självklart medföra, men man är av delade meningar, huruvida de åtgärder, som föreslagits, komma att leda till det önskade målet. Jag tror för min del, att ställningen allt fortfarande är densamma som förut och att ingenting kan vinnas med ett bifall till förslaget om återupptagande av den avbrutna utredningen. Det synes därför icke vara behövt, att riksdagen gör en sådan framställning till Kungl. Maj:t, som motionären föreslagit, så mycket mindre som ju Kungl. Maj:t själv har i sin hand att när som helst återupptaga utredningen, då det ju är Kungl. Maj:t, som har beslutat om densammans avbrytande.

Beträffande de motioner i övrigt, som föreligga här, så ha ju motionärerna tänkt sig, att man skulle genom en rad av bestämmelser, avsedda att införas i de lagar jag förut angivit, komma fram till ett resultat, som skulle i väsentlig grad försvåra konflikters igångsättande och därigenom minska omfattningen av dessa. Sålunda begär man, att i lagen om förlikningsmän skulle införas bestämmelser om, att denna lag skulle äga giltighet även för sådana arbetsområden, där kollektivavtal icke äro upprättade. Såsom herrarna behagade finna av utskottets utlåtande, angives där, att denna uppfattning hos motionärerna, att lagen icke har tillämpning vid sådana konflikter där kollektivavtal icke äro träffade, är icke riktig, utan förlikningsmännen kunna ingripa vid alla former av konflikter, även vid konflikter, där det allmänna i en eller annan form

står som part. Det föreligger därför icke något som helst behov av att tillgodose detta motionärernas önskemål om tillägg i lagen.

Motionärerna begära vidare, att det skulle på lämpligt ställe införas stadgande av följande innehåll med härav föranledda jämkningar i gällande paragrafer i medlingslagen, nämligen att arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, varav arbetets fortgång beröres, icke må vidtagas, utan att avsikten därtill med angivande av dagen för den tillämnade åtgärden givits motsidan till känna minst 10 dagar före konfliktens igångsättande. Då dylikt meddelande sker, skall skriftlig underrättelse härom avlätas till socialstyrelsen eller vederbörande förlikningsman.

Detta yrkande utgör ju det institut, som inom arbetsrätten populärt går under namn av varselinstitutet, och dess fredsfrämjande förmåga skulle ligga däruti, att det på förhand bleve klart både för motparten och andra, att nu tänkte man igångsätta en konflikt.

För min del tror jag icke, att någonting väsentligt skulle kunna vinnas med ett dylikt varselinstitut, så mycket mindre som man redan på frivillighetens väg utan någon som helst lagstiftning redan kommit att tillämpa ett dylikt förfaringsätt. De konflikter, som ingångsättas i vårt land, utan att den part, mot vilken dessa konflikter äro riktade, erhåller meddelande därom på förhand, torde icke vara många. För egen del har jag vid åtskilliga tillfällen haft att lämna meddelande om sådana konflikter, som skulle igångsättas, och jag har samvetsgrant varje gång givit motparten meddelande därom. Alla, som följt med utvecklingen på detta område, torde ha funnit, att förhållandet är detsamma inom praktiskt taget alla arbetsområden. Vad man skulle vinna genom att införa särskilda bestämmelser härom uti angivna lagar, det är mycket svårt att förstå, i all synnerhet som ju inga påföljdsbestämmelser äro föreslagna att samtidigt införas i lagen, utan man menar, att de av motionärerna föreslagna bestämmelserna skulle få en moralisk verkan redan genom sin blotta förekomst.

Då alltså förhållandet är det, att man praktiskt taget redan använder sig av denna anordning, som här rekommenderas, finnes det således ingen anledning att nu lagstifta om dylika bestämmelser. Motionärerna önska emellertid att beträffande vissa former av konflikter, vilka beröra en större allmänhet såsom sjukvårdsinrättningar, renhållningsverk, företag som förse allmänheten med vatten, gas eller elektricitet etc., skulle varseltiden utsträckas, dock högst 30 dagar från den dag tillkännagivande om tillämnad arbetsinställelse av endera parten lämnats.

När man vill ha ett sådant stadgande infört i en lagstiftning, utan att samtidigt några som helst påföljdsbestämmelser föreslås, så måste man ha en mycket stark tro på en dylik lagstiftnings inneboende moraliska verkan. Ty var och en förstår ju, att en varseltid av ända till 30 dagar måste ställa den part, som icke anser sina intressen tillgodosedda med de arbetsvillkor eller de förhållanden i övrigt, som vid ett visst tillfälle föreligga, inför nödvändigheten att uppskjuta en tilltänkt aktion ända till 30 dagar. En sådan varseltid är det knappast möjligt att genomföra vare sig med eller utan lagstiftning. Jag tror, att det vore att i högsta grad överanstränga det frivilliga samarbete, som nu faktiskt äger rum mellan kontrahenterna på detta område, ifall tvingande moraliska bestämmelser av denna art skulle införas i angivna lagar.

Härtill kommer emellertid även, att under vissa förhållanden skulle denna varseltid kunna utsträckas än ytterligare. Motionärerna ha nämligen på ganska goda grunder förmodat, att vissa tvistefrågor även i framtiden kunna bli av så hårdknäckt karaktär, att enighet vid pågående förhandlingar icke skulle kunna uppnås. Man har därför tänkt sig, att det samtidigt skulle tillsättas en slags opinionsnämnd, som skulle ingående granska med konflikten sammanhörande

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstrister.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

förhållanden och härom avgiva ett utlåtande för allmänhetens bedömande. Där-
est en sådan nämnd behandlar en konflikt, så skulle en ytterligare utsträck-
ning av varseltiden med ytterligare sju dagar kunna bestämmas, och därest
denna nämnd då avgiver ett utlåtande, skulle det också samtidigt förordnas, att
arbetsinställelse icke må förekomma förrän 7 dagar efter det nämndens utlä-
tande offentliggjorts. Man kan ju lätt räkna ut, att därest alla dessa tidsföre-
skrifter strängt iakttagas, skulle man kunna komma upp till en sammanlagd
varseltid av 44 dagar, och var och en, som känner till arbetsmarknadens problem,
förstår ju lätt, vilken anspänning detta skulle medföra för kontrahenterna, dä-
rest förhållandena nu äro så otillfredsställande, att man å endera sidan räknar
med, att en konflikt måste till för att få fram en överenskommelse.

Härtill kommer, såsom också socialstyrelsen i sitt utlåtande mycket träffande
har framhållit, att en sådan opinionsnämnd skulle kunna komma att i regel
betydligt mera skada den sak man i själva verket ville gagna, och denna skada
åstadkommes därigenom, att om i en konflikt förlikningsmannen själv eller, så-
som under de senaste åren blivit allt mera vanligt, en särskild förlikningsdele-
gation är tillsatt, och dessa sysselsätta sig med konfliktens olika detaljer, så
skulle naturligtvis det av en opinionsnämnd avgivna utlåtandet, bragt till
offentlighetens kännedom, innebära ett inslag i denna konflikt, som antagligen
komme att fastläsa situationen på ett sådant sätt, att den snarare förhindrade
en uppgörelse än främjade en dylik. För förlikningsmannainstitutionen och för
förlikningsdelegationernas arbete skulle efter all erfarenhet jag haft det
av en dylik opinionsnämnd avgivna utlåtandet komma att innebära ett mycket
försvärande moment. Härtill kommer naturligtvis, såsom också socialstyrelsen
framhåller, att en sådan nämnd antagligen komme att bli förbrukad för varje
utlåtande, som den avgav, när den ju alltid måste på någon punkt trampa de
direkt intresserade parterna på tårna. Jag tror därför, att man utan vidare
kan göra gällande, att när det gäller konflikter på arbetsmarknaden, ha vi icke
kommit så långt fram, att det är lämpligt att ytterligare utvidga de lagar, som
vi ha på detta område, utan tillsvidare får man nog alltfört lita på den frivilliga
förhandlingsordningen och den vilja till uppgörelse, som ju alltid måste finnas
hos parterna, då ju dessa själva måste räkna med vad en förödande konflikt
innebär.

Vidare ha motionärerna ju velat införa bestämmelser därom, att alla tvister
rörande kollektivavtal obligatoriskt skulle slitas genom en skiljenämnd, och det
är naturligtvis ett önskemål, till vilket alla kunna ansluta sig. Nu förhåller det
sig emellertid i praktiken på detta område så, att med varje år som går, blir det
allt fler och fler rättstvister, som slitas genom skiljenämnd, och där så icke sker,
sker uppgörelse i betydande omfattning genom förhandlingar mellan de direkt
intresserade parterna. Statistiken över arbetsinställelser visar ju, att det är ett
ringa antal konflikter — jag tror det går ner till 1 å 2 procent — som föränledas
av, vad man kallar rättstvister d. v. s. tvister angående tolkningen av upprät-
tade kollektivavtal, och när detta är förhållandet, måste man verkligen uttrycka
sin förvåning över, att motionärerna velat lagstifta om en anordning, som redan
nu i praktiken fullt genomgående tillämpas. Det förhåller sig naturligtvis på
detta område så, att en lagstiftning av denna art berörande såväl de områden,
som nu speciellt den avbrutna utredningen skulle sysselsätta sig med, som ock-
de önskemål, som äro upptagna i motionerna i denna kammare av herr Petters-
son i Södertälje m. fl., kommer, även om man formellt lägger bestämmelserna
så, att de avse både arbetare och arbetsgivare, att i själva verket hårdast drabba
arbetersidan. När arbetsgivarna igångsätta arbetsinställelser, alltså lockouter,
hava de mycket rika tillfällen att välja tidpunkten för dessa på ett sådant sätt,
som minst skadar deras egna intressen, men när arbetaresidan skall proklamera
en arbetsnedläggelse, är denna part för att lyckas i sin aktion på ett helt annat

sätt hänvisad till att bedöma det konjunkturella läget. Om man, som här är föreslaget, exempelvis skulle ha en mycket lång varseltid, kan det inom vissa fack inträffa, att man har kommit förbi den tidpunkt, då någon konflikt har någon påverkan på lösningen av de föreliggande tvistefrågorna och därför bli en lagstiftning av detta innehåll alltid ensidigt verkande till arbetaresidans nackdel.

*Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetsvister.*
(Forts.)

Betecknande för hur man på sina håll uppfattar dessa angelägenheter är ett uttalande, som herrarna återfinna i en aftontidning för några dagar sedan angående den av Svenska arbetsgivareföreningen utgivna årsberättelsen för 1923. I denna finnes angivet, att föreningens medlemmar hava varit utsatta för konflikter under 1923, som hava medfört något över 5 miljoner förlorade arbetsdagar. Den åsyftade tidningen, en aftontidning här i Stockholm av högerfärg, anförde, att det hade strejkats bort över 5 miljoner arbetsdagar. Nu veta ju alla, som intressera sig för dessa ting så pass mycket, att de se efter vilka de konflikter äro, som haft denna oerhörda omfattning, att dessa förlustbringande konflikter ingalunda voro några strejker utan i stället voro arbetsgivarnas egna lockouter. Eftersom strejker emellertid är någonting galet och förlorade arbetsdagar likaså, låg tanken, att konflikterna måste hava varit strejker, alltför nära vederbörande skribents tankegång, och så skrevs det, att 5 miljoner arbetsdagar strejkats bort. Det var i själva verket de stora lockouterna inom järnbruks-, pappers- och sågverksindustrierna, som ledde till dessa stora och omfattande förluster av arbetsdagar.

Det förhåller sig ju så på detta område, att den strid, som jämt och ständigt pågår mellan kapital och arbete, icke kan bortelimineras endast med några finurliga bestämmelser i olika lagar. Intressemötsättningar komma allt fortfarande att finnas, hur man än lagstiftar. Det förhåller sig ju så, att man allt fortfarande lämnar kapitalet såsom sådant fullständigt fria exploateringsmöjligheter av arbetskraften. Det vore emellertid för saken mycket mera värdefullt, om motionärerna ville anstränga sig att komma dithän, att man begränsar kapitalets möjligheter i detta avseende, och i stället medverkade till att man åtminstone inom de industrier, där det finnes ekonomiska möjligheter, betalar en god lön och upprätthåller goda arbetsvillkor. Jag tror, att man skulle främja dessa angelägenheter på mycket bättre sätt härigenom än genom de förslag, som här föreligga. Ty det är väl dock så, att det är ingen, som är intresserad för dessa konflikter för konflikternas egen skull; och så snart drägliga arbetsförhållanden äro rådande, komma konflikterna att försvinna av sig själva. Det är denna uppfattning om betydelselösheten i alla dessa förslag, som här äro framförda, som undertecknad tillsammans med åtskilliga kamrater i utskottet närmare hava utvecklat i den reservation, som är fogad till detta utlåtande.

Vid 1923 års riksdag hade vi ju tillfälle att mycket utförligt och ingående sysselsätta oss med dessa problem, och jag tror icke, det är nödvändigt att nu gå längre in i dessa ting, så mycket mindre, som utskottets majoritet med dess vice ordförande herr Hjalmar von Sydow, Svenska arbetsgivareföreningens direktör, har undertecknat utlåtandet, som egentligen, fast kanske i försiktigare former, har framfört samma synpunkter speciellt beträffande de motioner, som nu äro väckta om utsträckt varseltid och opinionsnämnd och allt det andra. När så är förhållandet, borde det för kammarens ledamöter vara klart, att man både på arbetarehåll och arbetsgivarehåll tvivlar på effekten av de föreslagna åtgärderna, och utskottet har egentligen begränsat sitt utlåtande till ett bifall till förslaget om att den avbrutna utredningen skulle fortsättas, och det säges, att därunder kan man ju alltid granska de förslag, som äro framställda från andra håll, fast man också ganska tydligt låter förstå, att man icke mycket tror på effekten av en sådan granskning.

Ang. ändringar i lagen om medling i arbetstvister. Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande av herr Linder m. fl.

(Forts.)

Herr **Höglund**: Herr talman, mina damer och herrar! Jag skall först be att få tillkännagiva att jag till fullo delar den föregående ärade talarens uppfattning i denna del. Jag kan emellertid icke underlåta att giva uttryck för vad som inom stora lager av lönearbetarna rör sig i fråga om här berörda spörsmål.

Om man studerar detta utskottsbetänkande, som säger att: »Sedan riksdagen år 1921 avlät sin förenämnda skrivelse hava sådana förhållanden icke inträtt å arbetsmarknaden, som motivera ett frångående av riksdagens då uttalade uppfattning rörande behovet av ytterligare åtgärder till förhindrande av avtalsstridiga, samhällsvådliga och allmänfarliga arbetsinställelser.» Man frågar sig här ovillkorligen, varför icke utskottet samtidigt givit en definition på vad man menar med samhällsvådliga och allmänfarliga arbetsinställelser. Jag har här ett litet urklipp från en mycket aktad tidning, som i fråga om den saken skriver: »Vad menas med samhällsfarliga strejker? Äro icke alla strejker och lockouter i mer eller mindre grad samhällsfarliga? Till dem skulle säkerligen hänföras icke bara alla kommunalarbetsrestrejker och strejker vid trafikverken utan även alla lantarbetsrestrejker? Ja, praktiskt taget alla strejker av större omfattning skulle kunna förklaras såsom samhällsfarliga.» Man borde naturligtvis ha en definition. Motionen vid 1921 års riksdag angiver visserligen, att det skulle gälla kommunikationer och kommunala företag, såsom transportväsendet, samhällenas förseende med vatten, gas och elektrisk kraft och andra inrättningar. Jag är emellertid av den uppfattningen, att man kan utsträcka definitionen längre. Emellertid skola vi hålla oss till denna definition, och jag tror, att man mellan raderna, åtminstone i någon mån, kan läsa vad utskottet menar med att »sådana förhållanden icke inträtt å arbetsmarknaden, som motivera ett frångående av riksdagens då uttalade uppfattning». Vi kunna då erinra oss den stora kommunikationsstrejk, som rådde vid de större enskilda banorna i vårt land under år 1922. Jag vill då säga för det första, att det väl är konstaterat, att personalen tvingades ut i denna strejk. För det andra vågar jag påstå, att humanare ledning än den, som här stod i spetsen för de strejkande, i vad det gällde dess ställning till allmänheten, knappast finnes. Det erkännandet måste man ändå giva den.

Ty vill man opartiskt granska denna en av de betydelsefullaste kommunikationskonflikterna i vårt land, skall man finna, att ledningarna för i denna konflikt uttvingade personalorganisationer strävade efter att i största möjliga grad undvika svårigheter för samhället och samhällets inbyggare. Sålunda uttogs endast sådana järnvägar, där trafikanterna hade möjlighet att få fram sitt gods på andra trafikvägar. Jag vill endast anföra ett enda exempel. Det skulle nämligen varit av betydelse för personalorganisationerna att få in i konflikten en så betydande järnväg som Västeråsbanan. Man ville emellertid icke medtaga denna järnväg av här anförda skäl, nämligen att det skulle välla svårigheter för av banan beroende trafikanter. Då denna järnväg likväl kom med ut i konflikten, berodde detta därpå, att personalen av sin förvaltning beordrades att utföra strejkbrytjänst dels i Ludvika och dels i Tillberga, och blev formellt förklarad i lockout och avskedad, då den vägrade att ställa sig dylika beordringar till efterrättelse. Här kan jag tillägga, att en mångfald bevis lämnades på trafikanternas tacksamhet och belåtenhet med de strävanden strejkledningens hela tiden ådagalade för att undvika svårigheter för trafikanterna. Detta om detta.

I sammanhang härmed kan jag icke underlåta att något beröra, vad som rör

sig inom de stora arbetarkårer, som det här egentligen gäller. Man anser nämligen att den allmänna tendensen i sådana här förslag oförtydligt går ut på att genom kraftigt bekämpande av strejkrätten trygga samhället mot obehag, som följa av betydelsefulla arbetsnedläggelser. Man motsätter sig givetvis icke del allmännas ingripande för att genom skapande av full och objektiv rättvisa åt alla sidor trygga arbetsfreden, men man anser att förutsättningen för en sådan tingens ordning ännu saknas. Det lär nämligen icke under nuvarande förhållanden kunna undvikas, att här ifrågasatta åtgärder i de flesta fall komma att rikta sig mot ena parten, nämligen den, som är i avsaknad av annat effektivt medel att hävda sina intressen än tillgripande av arbetsnedläggelser. Arbetsgivaren har ju nämligen alla chanser att genom eget fritt åtgörande hävda sin ställning, enär han är den ägande och förfogande över arbetstillgången och betalningsmedlen för förvärvande av behörlig arbetskraft, under det arbetaren icke har annat att resa däremot än neka försäljandet av sin enda vara, arbetskraften.

*Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)*

Berövas honom denna möjlighet, lägges hans öde på nåd och onåd i andras händer. Vilken uppenbar ojämnhet som härigenom uppstår vid en jämförelse mellan de närmast intresserade parterna ligger i öppen dag. Visserligen har det allmänna berättigade anspråk på att få sina intressen tillgodosedda, men säljarna av arbetskraft ha även sina lika berättigade intressen, enär det här rör sig om en av deras allra vitalaste frågor, nämligen kampen för brödet och livsuppehållet. Ser man därtill de föreliggande förslagen mot bakgrunden av den för ögonblicket rådande reaktionen, så framträda de ännu bjärtare. Man vill tydligen lägga förhållandena till rätta för sig nu, medan vinden blåser gynnsamt, för att på det viset kunna gardera sig till den dag, då de nu arbets- och brödlösa massorna väl åter genom en i sinom tid kommande konjunkturstejring lyftas upp ur det vanmäktighetstillstånd, vari de nu befinna sig.

Järnvägsmännens kongress gjorde för sin del år 1921 det uttalandet, att här berörda tendenser och syften framträda med en alldeles särskild styrka, vilken ännu mera skarpt framträder i belysning av den likgiltighet, varmed man bemött de statsanställdas krav på en tillfredsställande förhandlingsordning, av statsmakternas hot om beskäring av dyrtidstillägget, av jämmern över för höga fasta löner etc. Denna kongress beslöt uttala den kraftigaste protest emot de tendenser och syften, som förts fram för riksdagen i då föreliggande motioner om lagstiftning emot så kallade samhällsfarliga arbetsnedläggelser, och vädja till alla element i riksdagen, som hade känning med arbetar- och löntagarklassen i vårt land, att på det kraftigaste bekämpa de i berörda motioner framförda förslagen.

Herr talman, jag instämmer med reservanterna däri, att ett bifall till den av herr Dahl väckta motionen skulle komma att tolkas såsom ett ytterligare understrykande av de år 1921 framförda kraven, och därför vill jag, herr talman, yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr Linder m. fl. till betänkandet fogade reservationen.

Herr **Pettersson** i Södertälje: Herr talman! När det här i landet först väcktes förslag om lagstiftning till skyddande av arbetsfreden, möttes dessa förslag av oförstående och motstånd. Gång efter annan under 1880- och 1890-talen väcktes motioner i ämnet, men de föllo. Motståndet kom då huvudsakligen från arbetsgivarkretsar, möjligen därför, att arbetsgivarparten på den tiden ansåg sin ställning så stark, att den endast hade att vinna på att få bibehålla så stor rörelsefrihet som möjligt i den sociala striden. Emellertid gav motståndet småningom vika, och 1906 fingo vi vår lag om medling i arbetstvister. Nu torde det väl icke råda mer än en mening om att denna lag varit till stort gagn. Den har gång efter annan förbättrats och påbyggts, i synnerhet 1920,

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

och jag tror, att man är rätt ense om att även denna komplettering varit till nytta.

Emellertid behöver man icke se sig mycket omkring för att finna, att den lagstiftning, vi sålunda fått, icke är tillräcklig för att trygga arbetsfreden. Man behöver endast erinra sig de i dagarna publicerade siffrorna för arbetsinställelser år 1923 för att inse detta. Det visar sig att på ett enda år fem miljoner arbetsdagar förlorats på arbetsinställelser, vilket har beräknats motsvara femtio miljoner kronor i förlorad arbetsförtjänst och däremot svarande minskning i vår nationella produktion. Det är ju tillräckligt skrämmande siffror, för att vi skola förstå, att här är något, som är galet, och att här ansträngningar måste göras för att åstadkomma åtminstone något bättre förhållanden.

Om det nu vore så, att vi här i riksdagen vore alldeles säkra på, att vi genom ett enkelt beslut i båda kamrarna kunde på en gång bespara vårt folk en förlust på femtio miljoner kronor och därmed vinna motsvarande ökning av våra nationella tillgångar, är jag för min del övertygad om, att det icke skulle finnas en enda riksdagsman, som icke skulle betrakta det såsom ett brott att vägra sin medverkan till ett sådant beslut. Alla partier skulle säkerligen tävla om att främja en sådan sak. I detta fall ha vi gunäs ingen absolut visshet, utan här gäller det enligt utskottets förslag endast en begäran om utredning, huruvida icke de medel, som vi hava att förekomma, minska och inskränka arbetsstriderna, skulle kunna utvecklas så att vi finge större nytta av dem. Men nu visar det sig, att här finnas många, som säga nej till ett sådant förslag. Denna gång kommer motståndet huvudsakligen från arbetareparten. Jag vet icke, om det beror därpå, att arbetarna nu anse sin ställning så stark, att de i händelse av strid skulle hava mest att förlora på att parternas rörelsefrihet inskränktes.

Nu säga reservanterna, herr Linder m. fl., och de bägge talare, som här före mig uppträtt och instämt i reservanternas yttrande, att man kan icke åstadkomma fred på arbetsmarknaden, att man icke kan undvika arbetsstrider, emedan dessa strider bero på faktiska intresse motsättningar mellan de stridande parterna. Ja, det är väl ingen, som är så urbota enfaldig, att han icke förstår det. Det är klart, att striderna bero på intresse motsättningar. Det förhåller sig på alldeles samma sätt med den här saken, mina damer och herrar, som med krigen. De bero på intresse motsättningar mellan folken och staterna; men fastän man inser detta, har man under gångna årtionden ansträngt sig till det yttersta för att åstadkomma ett skiljedoms- och förlikningsförfarande, i hopp att åtminstone i någon mån kunna inskränka krigen och begränsa deras verkningar. När sedan världskriget visade, att dessa försök misslyckats, var man i alla fall genast färdig att med friskt mod och nya krafter göra försök att åstadkomma en bättre och mera ändamålsenlig organisation av förliknings- och skiljedomsförfarandet mellan folken. Detta skedde naturligtvis icke därför, att man trodde, att man *alldeles* skulle kunna *förekomma* krig, utan därför, att man fann så stora intressen stå på spel, att man borde anstränga sig till det yttersta för att söka åstadkomma något drägligare förhållanden.

Om jag nu skulle fråga herrar Hagman och Linder och deras medreservanter, om de anse, att man skall fortsätta försöken att förbättra och utveckla förliknings- och skiljedomsförfarandet mellan staterna, då undrar jag, om herr Hagman m. fl. skulle med motvilja visa en sådan tankegång ifrån sig med förklaring, att det icke tjänade något till, då ju krig vore beroende på intresse motsättningar mellan folken. Samma tankegång, som leder oss att söka ytterligare förbättra de bristfälliga anordningar, som finnas för undvikande av krig mellan staterna, är också riktig, när det gäller att söka få till stånd drägligare förhållanden på arbetsmarknaden inom varje särskilt land.

Gentemot det förslag, som jag och mina medmotionärer framställt, har emellertid åberopats icke endast denna allmänna motvilja mot ytterligare lagstift-

ning på dessa områden, därför att striderna bottna i intressesättningar, utan reservanternas ha också kommit med kritik av en del detaljer i motionen. Motionärerna hava bl. a. ifrågasatt, att i lagen skulle tydligt sägas ut, att medlingslagen är tillämplig även i det fall, att kollektivavtal icke föreligger. Häremot hava reservanternas liksom även socialstyrelsen anført, att detta är obehövt, emedan det är klart, att medlingslagen gäller även för sådana arbetsområden. Härtill vill jag erinra, att motionärerna icke förnekat detta förhållande utan endast sagt, att i vissa fall tvekan lär hava uppstått. De hava således hänvisat till en faktiskt förefintlig tvekan om saken och ingenting vidare.

Vidare ha motionärerna föreslagit, att, innan arbetsinställelse, strejk eller lockout skulle få proklameras, åt motparten skulle givas viss tids varsel. Mot detta förslag ha reservanternas invänt, att det skulle visa sig ofördelaktigt, i all synnerhet för arbetarparten. Jag vill emellertid fråga reservanternas, om det dock icke kan tänkas fall, då saknaden av varsel faktiskt kan vara ganska kännbar och ödesdiger just för arbetarna. Hur skulle det vara, om exempelvis under en nedåtgående konjunktur arbetsgivareparten kanske till följd av någon liten konflikt, exempelvis i någon enstaka fabrik, toge sig för, att ett tu tre pressa arbetarna genom en lockout utan föregående varsel, kanske en lockout utsträckt till hela det industriområde, vartill ifrågavarande fabrik hör. Nog skulle ett sådant slag drabba ganska brutalt, och nog skulle det vara en fördel även för arbetarna, att hava en lag med en föreskrift om, att lockout icke finge tillgripas utan föregående varsel.

Reservanternas säga ytterligare, att »det ligger i öppen dag att tvångsbestämmelser, som så kraftigt skulle komma att beskära parternas fri- och rättigheter, icke gärna kunna vinna parternas gillande», samt att de betvivla, »att en part, som ser sina materiella intressen hotade och äger materiella maktmedel till sitt förfogande, skall tillmäta den allmänna opinionens moraliska stöd så stor betydelse, att den avstår från att använda sina maktmedel».

Den tankegång, som framträder i denna reservanternas invändning har, såvitt jag kan se, en påfallande likhet med de invändningar, som före världskriget uttalades av det militaristiska partiet i Tyskland mot de förslag, som på Haag-kongresserna och vid andra tillfällen framställdes, att man skulle införa sådana bestämmelser, varigenom krig skulle inskränkas och verkningarna av deras förödelse mildras. Denna tankegång har också ett visst släktycke med de invändningar, som från flottkretsar i England framställdes mot förslagen att inskränka friheten att under sjökrig få göra vad som helst för att skada motståndaren. Denna militaristiska motvilja mot att frivilligt underkasta sig inskränkningar i krig vid begagnande av sina faktiska maktmedel anse reservanternas säkerligen förkastlig när den förekommit i det sammanhang, varom jag nu nämnt; men är verkligen deras egen motvilja mot lagstiftning i syfte att moderera deras egna och motpartens stridsmetoder så mycket bättre?

Beträffande den föreslagna opinionsnämnden säga herr Linder m. fl., att när det gäller en sådan lagstiftning man skall iakttaga den största varsamhet. I det uttalandet vill jag till fullo instämma med reservanternas. Om den saken böra nog alla kunna vara fullt ense, men även en varsam närmare utredning rörande detta spörsmål skulle ju ha sin nytta. Till stöd för den avvisande hållning, reservanternas intagit till detta förslag, hava de också åberopat socialstyrelsens yttrande. Därvid är dock att märka, att socialstyrelsen yttrar sig endast emot att opinionsnämnden skulle vara permanent, och socialstyrelsen anser, att det skulle vara bättre att hava en nämnd, tillsatt för varje särskild konflikt. Vidare anser socialstyrelsen, att saken i viss mån ställer sig annorlunda, om den ifrågasatta nämndens ingripande begränsas till en saklig och opartisk undersökning av twistefrågans innebörd

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstrister.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

och till ett offentliggörande av de däri vunna upplysningarna. Med de små pretentioner, som motionärerna givetvis få ha i en sådan här fråga, tror jag, att de skulle vara fullt tillfredsställda, om en utredning finge komma till stånd, vilken upptog frågan om opinionsnämnden i hela dess vidd med alla olika alternativ. Det har ingalunda varit deras mening att ovillkorligen söka binda riksdagen vid det av dem framställda förslaget.

Vad särskilt beträffar förslaget om obligatorisk skiljenämnd i rättstvister angående kollektivavtals tolkning och innebörd, nöja sig herr Linder och hans reservanter med att konstatera, att praxis i detta avseende redan åstadkommit ett tillfredsställande, på frivilliga avtal grundat rättsförfarande; på den grunden anse de lagstiftning om denna sak överflödig. Den av reservanterna åberopade praxis är ju obestridlig. Men långt ifrån att den skulle utgöra ett hinder för lagstiftning i detta avseende, är den i själva verket det bästa stöd man kan önska sig för en sådan. Man skall icke genomföra en lagstiftning på detta eller på andra områden, innan man har en opinion, en praxis att stödja sig på. Det är just det stödet, som normalt skall finnas för en lag. Då nu reservanterna liksom vi alla kunna konstatera, att på detta område utvecklingen redan gått i den riktningen, att man i många fall vill underkasta sin sak en skiljenämnds prövning, skall man taga vara på och bygga vidare på denna grund, ty det är naturligtvis så, att den omständigheten att parterna ofta iakttaga detta förfarande icke utgör någon säkerhet för att de alltid skola göra det. Skulle det vara så, att det finnes en alltmera framträdande benägenhet hos de stridande parterna att anlita skiljedomsförfarandet, är det alla skäl att hjälpa utvecklingen genom en lagstiftning i saken. Jag tror icke, att, om man valde den väg motionärerna föreslagit, vederbörande parter, vare sig arbetsgivarna eller arbetarna, i längden skulle förlora något av vad de nu vinna genom sina strider. Det skulle nog visa sig, att ett försiktigt införande av lagstiftning på denna linje icke skulle skada vare sig den ena eller den andra parten i arbetsstriderna.

Jag vill emellertid till slut säga, att jag mycket väl förstår, att mot de betänkligheter, som här yppat sig, tjänar det icke mycket till att för närvarande tala. Det lär nog vara så, att så länge de tvistande själva icke vilja medgiva, att samhället är en enhet, i vilken tvistande uppgå, och att samhällets väl också är deras eget — så länge det således ej står klart för alla, att den lagstiftning, som här förordas, ingalunda avser att till förmån för de medlemmar av samhället, som äro utanför de direkt stridande parternas krets, pålägga de stridande några försakelser eller någon förlust, utan att lagstiftningen tvärtom avser att till allas bästa moderera stridens våldsamt, så länge tjänar det icke mycket till att lagstifta. Jag tror således, att det för närvarande icke är möjligt att genomföra denna lagstiftning. Men jag påstår också, att en lagstiftning i denna riktning snart *måste* komma till stånd, om vi icke vilja, att vårt folk skall föröda sin kraft på hänsynslösa, ruinerande och ofta gagnlösa strider.

Jag vill i alla fall, herr talman, yrka bifall till den av herrar von Koch och Karlsson i Gasabäck avgivna reservationen.

Herr **Johanson** i Stockholm! Herr talman! Det kan naturligtvis icke råda mer än en mening om önskvärdheten av att förebygga arbetsinställelser, strejker och lockouter. Man må emellertid icke hängiva sig åt den föreställningen, att parterna till varje pris önska få till stånd konflikter. Det förslag till lagstiftningsåtgärder, som nu föreligger och som går ut på införande av en viss varseltid, vittnar ju om att man måste hava den föreställningen, att parterna i regel icke lugnt överväga möjligheterna av att komma till en uppgörelse utan i blindo tillgripa arbetsinställelser i tid och otid. Detta är emellertid en full-

komligt felaktig uppfattning. Jag har här i min hand »Berättelse över Landsorganisationens i Sverige verksamhet 1922.» Om jag börjar med att se på förhållandena 1907 och sedan går fram till 1922 och därvid undersöker, huru många lönerörelser som avvecklats efter förhandlingar och huru många som föranlett konflikt, finner jag, att 1907 avvecklades genom förhandlingar 83 % av alla lönerörelser, 1908 81 %, 1909 74 %, 1910 91 %, 1911 48 %, 1912 72 %, 1913 71 %, 1914 71 %, 1915 71 %, 1916 82 %, 1917 71 %, 1918 68 %, 1919 72 %, 1920 74 %, 1921 74 % och 1922 64 %.

Det är ju uppenbart att här sker i regel en uppgörelse utan konflikt, och de lönerörelser, som föranlett konflikt, äro ett ringa antal i jämförelse med dem, som hava avvecklats genom förhandlingar. Det är ingalunda så, att när en konflikt utbryter, denna kommer oförberett, utan i regel hava långvariga förhandlingar ägt rum. Den är naturligtvis — detta säger sig självt — endast det yttersta medlet som kommer till användning. Nu är det klart, att tager man året 1923 och ser på dess siffror, så visar det sig, att det blir ett ganska stort antal förlorade arbetsdagar; men det är ju också tydligt, att man icke får taga ett enda år till utgångspunkt. Tar man en längre tidsföljd, skall man finna, att antalet förlorade arbetsdagar på grund av konflikter växlade högst avsevärt. Antalet av rörelser och konflikter berörda fackföreningsmedlemmar och oorganiserade arbetare var år 1912 28,806, 1913 69,499, 1914 40,663, 1915 30,658, 1916 123,335, 1917 151,456, 1918 204,344, 1919 246,559, 1920 335,185, 1921 222,432 och 1922 298,190. Man finner ju härav, att det varierar högst avsevärt olika år. År 1923 var en sådan där spets, som någon gång inträffar, då det är oundvikligt att genom en längre arbetsinställelse, antingen strejk eller lockout, få fram ett avgörande. Det åberopade året 1923 var ju ett år, då arbetsgivarna gingo till anfall mot arbetarna och sökte pressa ned lönerna. Det är väl nu mycket lätt att konstatera, att arbetsgivarnas krav på ytterligare sänkning av lönerna var en felbedömning av det ekonomiska läget. Uppgörelse uti dessa stora arbetskonflikter skedde på villkor, som arbetarna voro villiga att godkänna, innan lockouterna proklamerades. Att det var en felbedömning av det ekonomiska läget, styrkes ytterligare därav, att man ju kan konstatera, att lönerna faktiskt varit i stigande sedan den tiden och att det i varje fall icke varit möjligt att pressa ned dem ytterligare.

Nu må man emellertid icke hängiva sig åt den föreställningen, att varje arbetskonflikt är av ondo. Jag är övertygad, att många av de stora arbetskonflikter, som man här ibland beskärmar sig över, ha i högre grad än någon lagstiftning bidragit till att utbilda ett rättsligt tillstånd i förhållandet mellan arbetarna och arbetsgivarna. Jag tar t. ex. den stora konflikten i Danmark 1899, som slutade med det s. k. Septemberforliget. Detta Septemberforlig har säkerligen haft betydligt större värde för arbetsfreden i Danmark än någon som helst lagstiftning. Jag vågar påstå, att storstrejken i Sverige 1909 hade samma betydelse, och jag är övertygad, att den stora konflikt, som pågår i Norge för närvarande, utan tvivel kommer att bidra till utvecklingen av ett rättstillstånd mellan arbetarna och arbetsgivarna i betydligt högre grad än någon lagstiftning.

Emellertid vill jag betona, att reservanterna ställa sig ingalunda ovilliga mot åstadkommandet av medel, varigenom man kan förhindra arbetsinställelser. Vad reservanterna ställa sig tvivlande till, det är, att de medel, som här äro föreslagna av motionärerna, skulle lända till åstundat resultat. Det är därför vi icke vilja vara med därom. Förut har i annat sammanhang åberopats, vilken uppfattning man har ute i landet om det s. k. lagmakeriet i riksdagen. Jag tror, att det vore på sin plats att, när man här tar under övervägande lagstiftningsåtgärder på detta område, tänka på hur ineffektivt

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.

(Forts.)

ett sådant lagmakeri utan tvivel komme att bli. Jag är säker på att man i vårt grannland Norge för länge sedan har fått klart för sig, att ett lagmakeri på detta område icke ländertill önskat resultat. Det är bättre, att man så småningom får komma till ett rättstillstånd, som utbildats med hänsyn till det levande livets behov och med hänsyn till vad som är ändamålsenligt. Jag tror nog, att båda parterna trots allt icke äro så besjälade av en ohöjld stridslust utan nog försöka att utvinna former så småningom, varigenom man kan komma till samförstånd och varigenom man kan något så när rättvist låta vardera parten få sin del av produktionens avkastning.

När man här talar om nödvändigheten att åstadkomma en lagstiftning, varigenom skulle införas obligatorisk skiljedom för slitande av tvister rörande kollektivavtals tolkning, så förtjänar det att erinras därom, att dylika tvister ha under 10-årsperioden 1912—1921 förekommit endast i ett 30-tal fall, berörande mellan 2,000 och 3,000 arbetare. Det är ju rakt ingenting att tala om. Jag hänvisar i detta avseende till vad som är inhämtat i en publikation, som utges av socialstyrelsen och som heter »Arbetsinställelser under år 1922». På sidan 7 återfinns man där de av mig nyss nämnda siffrorna. Om man anser, att detta är tillräcklig anledning att gå till en lagstiftning, så tror jag, att man alldeles har felbedömt läget.

Man har nu nämnt ett sådant som år 1923 och hänvisat till att detta är dock någonting, som varje ansvarskännande medborgare måste medverka till att söka förhindra. Och herr Pettersson i Södertälje åberopade, att här skulle uppstått en nationalförlust på omkring 50 miljoner kronor. Jag vill då säga, att det alls icke är säkert, att en sådan förlust av 50 miljoner kronor verkligen kan sägas hava uppstått. Ty även om man kommer till den siffran, därest man multiplicerar antalet förlorade arbetsdagar med den inkomst, varje arbetare skulle haft per dag, om han varit i arbete, så är detta visst icke liktydigt med en förlust av 50 miljoner kronor. Vi veta ju alltför väl, att produktionen och arbetet icke är någon maskin, som går så regelbundet, att man kan matematiskt på detta sätt beräkna, hur stor förlusten blir därigenom att man till följd av strejk eller lockout förlorar ett visst antal arbetsdagar. Produktionen har en utomordentlig förmåga att anpassa sig, och det som har förlorats under strejkdagar och lockoutdagar, har man möjlighet att taga igen, dels genom förlängd arbetstid och dels genom ett mera intensivt produktions-sätt. Jag tror således icke, att det är en riktig beräkning, då man säger, att det uppstått en nationalförlust på 50 miljoner kronor, därför att resultatet blir detta, om man multiplicerar antalet förlorade arbetsdagar med varje arbetares dagsinkomst.

För övrigt vill jag säga, att om man följer med vad som i detta hänseende är att iakttaga i utlandet, så skall man finna, att vårt land ingalunda intar någon särskilt framskjuten plats i fråga om arbetskonflikter. Jag har här ett tidningsurklipp. Jag vet inte, i vad mån det kan tillmätas tillförlitlighet. Men det är en tysk statistiker, som företagit en undersökning rörande arbetsinställelserna i olika länder under senare hälften av år 1922. Han har kommit till det resultatet, att Amerikas förenta stater under detta halvår förlorat icke mindre än 14,691,000 arbetsdagar på grund av strejk. Han säger, att den sammanlagda siffran för de 17 främsta industriländerna är 20,212,036. Som nummer två i ordningen kommer Spanien med 1,180,000 förlorade arbetsdagar och därefter Tyskland med 1,079,656. Det är således uppenbart, att samma företeelse finns i minst lika stor omfattning i andra länder som i Sverige.

Man får inte ett ögonblick glömma, vad det är man strider om. Striden gäller ju, att arbetarna skola kunna få sin berättigade andel av produktionen. Och så länge man inte har kunnat åstadkomma ett bättre sätt att utmäta arbetarnas berättigade andel i produktionen, så har man ju ingen anledning att

beklaga sig. Jag tycker, att detta i all synnerhet borde stå klart för den parti-
riktning, som hävdar krafternas fria spel. Det vore ju bättre, om man för-
sökte finna ett medel, varigenom man kunde utmäta åt olika medborgare deras
berättigade andelar av produktionen. Det är ju ytterst detta arbetskonflikterna
gälla.

Jag vill, herr talman, ytterligare betona, att hos reservanterna icke före-
finnes någon avoghet mot försök, som kunna bidraga till att minska antalet
arbetskonflikter. Reservanternas betänkligheter gälla endast de förslag, som
här föreligga, och framför allt gälla de det förslag, som endast går ut på ut-
redning. Ty mycket beror givetvis på vem som ger direktiven för utred-
ningen. Om man förbehållslöst förordat en dylik utredning, får man väl
också vara nöjd med det resultat, vartill den kommer, och detta kan bli sådant,
att man under inga förhållanden kan godkänna detsamma.

Herr talman, jag yrkar bifall till den av herr Linder m. fl. avgivna, vid ut-
skottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag kan inte underlåta att bekänna, att jag,
då jag läste dessa motioner från liberalt håll liksom också då jag en gång tidigare
tog del av strävanden i samma riktning från samma håll, gjorde mig den frågan,
vad det egentligen är för idéer, som i dag äro de bärande för liberalismen i vårt
land. Den föregående talaren sade, att man på liberalt håll höll på krafternas
fria spel. Ja, det är naturligtvis en del av vad man på liberalt håll har för-
fäktat, men det är ju inte allt. En gång i världen var det ju en liberal led-
stjärna, att man under alla omständigheter skulle akta sig för att genom ingri-
panden från vad håll det vara må eller genom några som helst monopolistiska
anordningar hindra den fria konkurrensen. I dag har liberalismen hunnit dithän,
att den kräver, att samhället *skall ingripa* för att undertrycka den ena parten,
och till på köpet den svagaste, i samhället. Ty annorlunda kan ju icke karak-
teristiken bli av den motion, som nu föreligger från liberal sida. Det är ju dock
herrar motionärer icke obekant, att arbetarklassen till följd av den ekonomiska
utveckling, som vi befinna oss mitt i, *är* den svagare parten och att den, vilka
åtgärder den än vidtager, med hänsyn till de nuvarande ekonomiska förhållan-
dena *måste* bli den svagare parten. Liberalismen är emellertid icke nöjd där-
med, utan man anser sig böra i samhällets namn pröva åtgärder, som realiter
skulle lägga arbetarna ytterligare under arbetsköparna. Det skulle f. ö. inom
parentes sagt vara roligt att veta, vem som har gett herrarna samhällets full-
makt och rätten att föra dess talan. Var ha ni fått den fullmakten ifrån, och
vem har utställt den?

Emellertid synes det mig med hänsyn till liberalismens sociala bas mycket
naturligt, att motionärerna komma till de slutsatser, som de här framfört. Jag
får också bekänna, att det synes mig naturligt, att herr Johanson i Stockholm
kommer till den slutsats, till vilken han i sitt anförande nyss kom. Vi ha ingen-
ting emot, förklarade han — och det är ju också andemeningen i den socialdemo-
kratiska reservationen — en utredning i syfte »att skapa arbetsfred och förhindra
arbetskonflikter». Denna slutsats kan jag under inga förhållanden vara med
om, därför att förutsättningen för densamma är falsk. Har man den tanken, att
fackföreningsrörelsen skall vara en institution för att med avtal och på annat
sätt till gagn för arbetsköparna binda arbetarklassen i dess kamp, så är det
alldeles naturligt, att man kommer till den uppfattningen, att man skall ha
förhandlingar, undersökningar och lagbestämmelser, som realiter binda arbetar-
na. Men jag är övertygad, att jag i dag talar visserligen inte å den svenska ar-
betarklassens vägnar men i varje fall å ett mycket stort antal fackföreningsmed-
lemmars vägnar, då jag säger, att den svenska fackföreningsrörelsens uppgift

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetsstrider.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetsväster.
(Forts.)

bör i fortsättningen inte vara att låsa fast arbetarna vid *nuvarande ekonomiska samhällsförhållanden*, utan fackföreningsrörelsens uppgift bör bli att sätta in hela sin styrka på att framskapa förutsättningarna för en helt ny produktionsordning, dess uppgift bör med andra ord bli socialistisk. I det fallet är det nog så glädjande — jag tillåter mig i varje fall tills vidare använda det uttrycket — att kunna åberopa sig på även en del socialdemokrater, bl. a. herr Wigforss och, om jag inte misstär mig, herr Engberg och några andra, vilka säga, att fackföreningsrörelsen i nutiden dock icke kan hålla på i evighet och enbart förhandla om två eller tre öre mer i timmen, utan att den måste kräva bestämmanderätt i fråga om reallönen, d. v. s. levnadskostnaderna och vad som motiverar dessa, att fackföreningsrörelsen måste m. a. o. bli socialistisk.

Hur har fackföreningsrörelsen arbetat hittills? Jo, under högkonjunktur, då produktionsvinsten gått upp och priserna stigit, ha arbetslönerna stegrats först i efterhand. Jag åberopar i det avseendet en utredning av Svenska arbetsgivarföreningen själv för ett par år sedan. Alltså, när levnadskostnaderna ha stigit, så har arbetslönerna höjts först efteråt. Vid lågkonjunktur åter, när alltså levnadskostnaderna ha sjunkit, ha arbetslönerna sänkts i förväg. Arbetarna ha alltså alltid befunnit sig i efterhand, och detta på grund av den taktik, som hittills förts, och den uppgift, som från officiellt fackföreningshåll angivits för fackföreningsrörelsen. Men även om fackföreningsrörelsen skall fylla enbart den uppgift, som den ännu säges hava, åtminstone i en del av fackförbundens program, d. v. s. att »tillvarataga medlemmarnas ekonomiska intressen», så måste den komma bort från den »femöres politik», som är den ledande principen för densamma. Den måste komma till att inte bara kräva två öre mer i timmen utan till att kräva *hela samhällsapparaten* och sätta in hela sin kraft på att erövra denna. En dylik åskådning börjar också omfattas av ett allt större antal fackföreningsmedlemmar, fastän detta kanske icke över allt kommit så klart till uttryck. Men både inom socialdemokratiska lokalorganisationer och framför allt inom våra lokalorganisationer, visas allt större missnöje med den nuvarande taktiken. Man inser alltmer, att det icke räcker med att bara kräva penninglönens förhöjning utan att man också måste kräva reallönens förhöjning, d. v. s. sätta igång kampen för *erövrande av produktionsmedlen*.

Mot bakgrunden härav är det rätt underligt, att man från liberalt håll kommer och talar om att nu skall samhället ingripa för att rädda arbetsfreden. Vad är orsaken till att arbetsfred icke råder för närvarande? Jo, det är just detta förhållande, som jag nyss karakteriserade, nämligen att arbetarnas penninglön varken vid högkonjunktur eller vid lågkonjunktur står i någon rimlig proportion till den *verkliga* lön arbetarna få i utbyte för sitt arbete, icke står i någon rimlig proportion till vad de få i utbyte av reala livsbetingelser och ej heller i någon rimlig proportion till arbetets betydelse inom produktionslivet; arbetarna kunna ej gå med på att mervärdet stannar i ett fåtals fickor, d. v. s. i finans- och bankkapitalets kassavalv. Man säger i motionen, att förhållandet mellan arbetarna och arbetsköparna ingalunda är så gott, som ur nationalekonomisk synpunkt vore önskvärt. Men man gör icke det ringaste försök att förklara, *varför* så är förhållandet. Emellertid fick man en liten inblick i den ideologi, som ligger till grund för motionen, genom ett uttalande, som herr Pettersson i Södertälje gjorde i sitt nyss hållna anförande. Han säger: hur skulle det vara, om arbetsgivarerna under en lågkonjunktur klämde till och utan varsel förklarade krig mot arbetarna. Ja, men det är ju just vad arbetsköparna göra. Var det måhända varsel, herr Pettersson i Södertälje, 1920 och 1921, då man vid järnbruken på vissa arbetsplatser endast genom ett dekret, uppspikat på fabriksväggen, meddelade några timmar före avlöningens utbetalande, att från och med den och den dagen sänktes lönen med den och den pro-

centen. Framgick en sådan åtgärd efter förhandlingar? Visar den någon vilja att taga hänsyn till den motsatta parten, eller visar den icke tvärtom, den offensivanda, som råder och rätt och alltjämt kommer att råda i arbetsköparlägret och tagit sig uttryck innevarande och sistlidet år i ett stort antal konflikter?

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetsrister.
(Forts.)

Man talar om, att så och så många arbetsdagar gått förlorade. 1923 ha de beräknats till över 20 miljoner. Av vad anledning? På grund av åtgöranden av arbetarna eller arbetsköparna? Jag tror att man måste säga, att det är tack vare arbetsköparnas strävan och i handling omsatta vilja att nedsätta lönerna för arbetarna till en nivå, som dessa under inga förhållanden kunna finna sig i. Det råder och måste i nuvarande samhälle råda ett permanent krigstillstånd mellan arbetare och arbetsköpare. Arbetarnas intressen äro faktiskt motsatta arbetsköparnas, som representera bankkapitalet och sträva efter att till detta skapa största möjliga vinster. Arbetarna strävar i första hand efter att få så mycket, att han kan drägligt existera. Därför vore det intressant att veta, huru herrar liberaler och andra, som ivra för, att man med lagar och annat skall arrangera allt, tänka sig dessa motsatser upphävida. Det är påtagligt, att den enda förutsättning, under vilken man kan skapa den arbetsfred, efter vilken man strävar, är att ändra de nuvarande produktionsförhållandena, som göra den stora massan av arbetare beroende av fåtalet, d. v. s. att skapa ett samhällstillstånd, där den stora massan av arbetare bestämmer och ej i fråga om bestämmanderätten befinner sig i liknande tillstånd med dem, som *intet* ha att säga.

Man säger, att gällande lagar ej varit tillräckliga för arbetsfredens trygghet. Varför? Skulle det icke vara anledning att undersöka orsaken? Är ej orsaken den, att det är *omöjligt* under nuvarande samhällsförhållanden att skapa arbetsfred? Men då så är fallet, måste det bli ett slag i ansiktet på arbetarklassen som *den svagare parten*, då man genom samhälleligt ingripande realiter vill åstadkomma *förbud* mot arbetsnedläggelser o. s. v. På samma plan ligger strävan att genom tvång söka skapa någon plikt för arbetarna och den andra parten att efterkomma förlikningsmans kallelse till förhandlingar. Rent formellt drabbas detta båda parterna, men reellt endast arbetarklassen. Varför? Jo, det anges i nästa krav, som man nu uppställer, nämligen dels kravet om varseltiden och dels kravet beträffande samhällsfarliga strejker och den s. k. opinionsnämnden. Man uttrycker därvid det önskemålet, att det skall inrättas en opinionsnämnd, som framlägger förhållandena till allmänhetens bedömande, så att de stridande må känna trycket av det allmännas intresse. Det är sålunda »den allmänna opinionen», som man vill hetsa mot arbetarna. Vad är den allmänna opinionen? Av hur många skapas den? Jo, i första hand av pressen. Hur är den fördelad? Jag skulle tro, att det finnes cirka 35 arbetartidningar i landet, men hur många borgerliga, herr Pettersson i Södertälje? Har man ej tänkt på en sådan sak? Resultatet av att ställa den allmänna opinionen mot arbetarklassen, som realiter kommer att drabbas, det blir, att man utlämnar arbetarklassens aldrig så berättigade intressen till en presskör, som redan är inställd på förföljelse. Högerns press och dess ståndpunkt i fråga om arbetskonflikter antar jag, att en sådan man som herr Pettersson i Södertälje icke är i tvivelsmål om. Han hävdar måhända, att den liberala pressen förfäktar meningar, som stå von oben. Jag tror dock icke, att han kan vinna gehör för en sådan mening, då man ser, huru i regel i varje konflikt, som rör arbetarnas livsfrågor, den liberala pressen i verkligheten har tagit parti *mot* arbetarklassen och *för* arbetsköparna. Och hur skulle det kunna vara annorlunda? De borgerliga tidningarnas aktionärer och bestämmande äro dock faktiskt personer, som äro delvis eller helt lierade med arbetsköparnas intressen och som skulle lida ekonomiskt avbräck, om arbetarnas intressen bleve tillgodosedda. Det är alls *intet* annat än, jag ber om ursäkt för ordet, uttryck för samma sociala kvacksalveri på detta område, som på

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

andra, då man här talar om en opartisk opinionsnämnd och möjligheten att åstadkomma en sådan, bestående av byråkrater, ämbetsmän etc., för att på det sättet skapa stämning mot arbetarklassen.

De samhällsfarliga strejkerna eller allmänfarliga strejkerna — vad är det för strejker? Jo, i dag strejka renhållningsverkens arbetare exempelvis och gas- och vattenledningsverkens arbetare i olika samhällen. Men exempelvis Sundsvallsstrejken, som man från liberalt håll åberopat, vad var det för strejk? Det var ingenting annat än vederbörande arbetares kamp för rätten att ograverat tillhöra en fackorganisation. Vad ville de borgerliga kommunalmyndigheterna göra? De ville genom bestämmelser om rätt att införa någon sorts andra klassens förmån slå benen undan fackorganisationen, frångå den möjligheten att hävda sina medlemmars intressen. I en sådan konflikt skulle tydligen enligt motionärernas mening den allmänna opinionen ha ingripit. Där skulle i lagen tillskapat förbud för arbetarna att tillgripa arbetsnedläggelse ha verkat. Det är för resten högst egendomligt, att herrarna icke tänkt på den första konsekvensen av ett dylikt förbud mot strejker. Denna första konsekvens måste nämligen vara, att samhället vidtager åtgärder för att *garantera vederbörande arbetare en människovärdig lön*. Ty om ni ej göra det, måste ju arbetarna vid de samhällsfarliga institutionerna säga sig, än klarare förstå, att ni inta den klaraste ståndpunkt mot arbetarna för arbetsköparparten, i meningen av svenska arbetsgivarföreningen. Det är nämligen att märka, att det råder ett bestämt sammanhang mellan arbetsköparna på det privata området och de s. k. samhällsfarliga arbetsköparna, d. v. s. kommuner och statliga inrättningar. Det har tydligt kommit till uttryck nu senast i Sundsvall och förut i vissa statliga inrättningar också. Genom dylika åtgärder, nämligen förbud mot vissa »samhällsfarliga strejker», skulle man faktiskt slå fast i lagen att man ställer hela samhället mot arbetarklassen. Men därtill kan man fråga, var gränsen går mellan samhällsfarliga strejker och icke samhällsfarliga. I dag är gränsen den, att det gäller vissa samhällsinstitutioner av den karaktär jag nyss anfört. Under en reaktionär regim flyttar sig nog gränsen. Det visar sig i andra länder, att då drages gränsen icke på denna linje utan på annat håll, då äro lantarbetarstrejker farliga, även om arbetarna leva i jordkullor med en lön av 100 kronor i månaden och därunder. Då äro till på köpet *alla* strejker samhällsfarliga, som på ett eller annat sätt skära arbetsköparnas intressen i kanten, ity att framförallt under en reaktionär regim — och den är ej utesluten i vårt land — sätter arbetsköparparten likhetstecken mellan sig och samhället på ett klarare sätt än under nuvarande förhållanden.

Sedan kommer man till de här s. k. rättstvister. Dylika tvister få icke föranleda arbetsinställelse. Där har man redan kommit fram till knutpunkten, vad man ej vill säga ut i denna motion. Det är nämligen att märka, att om man börjar tvinga arbetarna att gå till förhandlingsbordet och börjar med att ange en varseltid av viss längd, slutar man ovillkorligen med förbud mot strejker och icke enbart strejker, där det gäller rättstvister eller s. k. allmänfarliga strejker, utan *alla strejker*, såsom jag tidigare belyst. Motionärerna säga på något ställe i sin motion, att man ej nu vill gå till ett direkt förbud mot strejker. Men denna formulering ger vid handen, att det ej är, som sagt sista steget på den vägen, som man tagit från motionärernas sida. Och det är nog så typiskt för övrigt. I herr Dahls motion säges ännu klarare, att man skall ha ej blott förbud mot strejker utan gå ännu längre; enligt hans mening skola arbetarna bindas med personliga kontrakt, d. v. s. arbetarna i vissa samhällsfarliga institutioner.

Måhända är den liberala motionen ett foster, som en gång kan komma att få liv. Men vad blir resultatet? Jo, precis detsamma, som det blivit i en rad andra länder. Man får i stället för s. k. lagliga strejker — ett löjligt uttryck för övrigt — olagliga strejker. Tror herr Pettersson i Södertälje eller herrarna, som ha sympati för förbud mot strejker, att arbetarna, som nu

ej ha bättre löner, än kanske 120 kronor i månaden, och ha familjer, som de ej på villkor kunna försörja, att de på grund av en lagparagraf, som förbjuder strejker, skulle underlåta att tillgripa strejk? Om de gjorde det, vore de mer än vanligt enfaldiga. Men för övrigt är det ej i frågor, som dessa, den kalla eftertanken utan magens krav, som ytterst bestämmer, och den är långt viktigare än herrarnas spekulationer på att åstadkomma s. k. arbetsfred. Det förefaller, som om herrar liberaler skulle kunna inrikta sitt lagstiftningsraseri på ett helt annat område. Det sociala kvaexsalveriets tid tror jag är förbi. Man kan ej under sken av att ställa sig på samhällets ståndpunkt försöka klavbinda arbetarklassen, ty resultatet blir enbart, att livet självt kommer att bryta förhållandena, d. v. s. de nuvarande motsättningarna i det moderna samhället komma att framtvinga strider under alla förhållanden.

Det finnes ett uttalande i den socialdemokratiska reservationen, som gläder mig. Det säges där, att de sociala och ekonomiska förhållandena över allt i världen äro sådana, att konflikter mellan arbetsgivare och arbetare icke kunna undvikas. Jag endast beklagar, att det är en sanning, som ej är internationellt erkänd från socialdemokratiskt håll. I motionen pekades på, att man i Tyskland, där socialdemokraterna åtminstone tidigare haft en hel massa att säga till om, närmast på grund av herr Eberts åtgöranden genomfört *förbud mot strejker*, och måhända är det en ödets skickelse, att följderna av detta nu senast gått ut över socialdemokratien. Måhända är det en fingervisning, pekande på, att den vägen kan man under inga omständigheter gå, därför att det medför, att arbetarköparparten är den, som tar hem hela potten i spelet, om jag så får säga. Det säges ävenledes i den socialdemokratiska reservationen, att man skall ägna all möjlig omtanke åt strävandet att förebygga arbetsinställelser, och att utskottet finner detta välbetänt. Jag hörde med stort intresse på herr Johansons tal nyss och väntade på en förklaring, som borde ha kommit efter ett dylikt påstående, nämligen en förklaring, *hur och på vad sätt* man skall förebygga arbetskonflikter. Vill herr Johanson som landsorganisationens sekreterare bidra till dessa konflikters inställande genom att insätta hela sin kraft på att omskapa den svenska fackföreningsrörelsen från vad den nu är, en förhandlingsinstitution, som med eller mot ledarnas vilja, kanske mest emot, måste bli en black om foten på arbetarklassen, till att bli en *arbetarmassornas kämpande organisation* för att vid sidan av de politiska organisationer, som finnas, sätta in hela sin kraft på omskapandet av de nuvarande samhällsförhållandena, det vill med andra ord säga, vill han bidra till att fackföreningsrörelsen skall arbeta för framskapandet av ett samhällssystem, där *de arbetande klasserna* besitta produktionsmedlen och ensamma bestämma över produktionen och vad därmed sammanhänger, icke vid sidan av den ena eller andra representanten för ett övermäktigt finanskapital, utan ensamma, ett samhällssystem där handens och hjärnans arbetare utnyttja och driva produktionen till samhällets gagn och låta vinsten av produktionen komma till samhället? Varje annan strävan än den, som går ut på att åstadkomma detta för tryggande av arbetsfreden, är fullständigt misslyckad. Den enda vägen för avskaffande av de sociala konflikterna är den, som går ut på kapitalismens avskaffande.

Herr Öberg: Herr talman! Jag skall ej bli mångordig. Alla borde vi vara ense om, att behovet av arbetsfred ute på den stora arbetsmarknaden till förekommande av de ödeläggande förödelse, som gång efter annan inträffa, är av stor och utomordentlig betydelse. Nu har det även av herrar reservanter erkänts, att de även för sin del äro intresserade för åstadkommande av arbetsfred och sålunda äro ense med utskottet om behovet härav, så att den stora produktionen allt fortfarande kan vara igång till den enes och den andres välfärd.

Då vi sålunda tycks vara ense om sådant behov, synes det mig, att man även

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.

(Forts.)

borde vara ense om, vad som utskottet under punkten föreslagit, nämligen en skrivelse till Kungl. Maj:t, däri riksdagen ville anhålla om, att det tidigare påbegynta utredningsarbetet om åstadkommande av arbetsfred måtte ånyo upp- tagas och underkastas allsidig behandling, i ändamål att detta stora och betydelsefulla syftemål måtte vinnas. Utskottet har därför funnit skäligt förorda bifall till den av herr Dahl i första kammaren väckta motionen, på sätt som omförmåles i utskottets hemställan. Men vad däremot angår utskottets hemställan under punkten B, har utskottet icke kunnat föreslå någon skrivelse till Kungl. Maj:t utöver vad som gjorts under första punkten, emedan det vill förefalla utskottet som olämpligt och stridande emot den praktik, som gjort sig gällande att icke på enskilda motionärers förslag gå direkt på utformandet av vissa lagbestämmelser. Och då för övrigt socialstyrelsen i sitt utlåtande har allvarliga erinringar att göra mot vad som av dessa motionärer ifrågasatts, har utskottet icke kunnat i vidare mån föreslå någon åtgärd än vad som kan innefattas beträffande punkten A.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att med det sagda få yrka bifall till utskottets hemställan såväl under punkten A som under punkten B.

Herr **Holmström** i Stockholm: Herr talman! Det framhölls av den föregående talaren, att alla varit ense om önskvärldheten av att vi söka i största möjliga mån bidraga till att arbetskonflikter icke förekomma. Ja, så långt äro alla ense. Det är uppenbart, att ingen part har intresse av konflikter för konflikternas egen skull. Men när det gäller frågan, vilka medel man skall använda för att förebygga konflikterna, då skilja sig vägarna åt. När man talar om lagstiftningsåtgärder till förebyggande av konflikter, så väl samhällsfarliga som dem man kallar för arbetskonflikter av större omfattning i allmänhet, kan jag icke annat än erinra om den debatt i denna fråga, som ägde rum år 1921, då frågan var uppe här, och hurusom det då från vårt håll påpekades, att det icke var möjligt att komma till något resultat eller till några åtgärder, som kunde tillämpas likvärdigt på båda sidor, såväl på arbetsgivarsidan som på arbetarsidan. Det påpekades t. ex. från vårt håll, att det förekommer rätt ofta, ja, som regel, ifrån arbetsgivarföreningens sida, att därifrån utsändas svarta listor, upp- tagande namn. Detta sker hemligt, och man har ingen möjlighet att komma vederbörande till livs.

Det förklarades icke minst från borgerligt håll och betonades också från liberalt håll, att man med sina åtgärder naturligtvis syftade att skapa likställighet mellan parterna. Man ville icke vidtaga åtgärder, för att förhindra konflikter från arbetarsidan utan man åsyftade naturligtvis att i samma mån vidtaga åtgärder för att förhindra konflikter från arbetsgivarsidan, såsom lockouter, naturligtvis i den mån det vore möjligt att göra så. Om man emellertid samtidigt erinrar sig en del andra beslut, som fattades år 1921, så må det ursäktas mig, om det förefaller mig litet egendomligt och verkar på mig allt annat än uppriktigt, när man säger, att man vill åstadkomma likställighet, och jag därvid finner, att man vill å ena sidan förekomma konflikter, men å den andra sidan bidraga till lagbestämmelser, som uteslutande äro ägnade att framskapa konflikter. Jag syftar särskilt på den stora och förödande konflikten inom järnbruksindustrien, vilken till större delen var beroende därpå, att riksdagen 1921 mot bestämt uttalande från vår sida beslöt på sätt som skedde. Jag betonade särskilt år 1921, att om riksdagen antog en lagbestämmelse, sådan som den, som förekommer i arbetstidslagen. § 4 sista stycket, skulle detta sannolikt leda till, att konflikter i anledning därav etablerades. Detta trodde man icke. Men nu frågar jag: Vad var anledningen till järnvägskonflikten? Det var till största delen denna åtgärd. Jag har icke kunnat underlåta att erinra om detta. När man slår sig för bröstet och säger: »Kan ni icke vidtaga åtgärder för att få

lugn och reda?»), då kan jag icke se bort ifrån detta, utan det verkar på mig, som om man från borgerligt håll uteslutande syftade till att få tili stånd åtgärder för att undertrycka vad som från arbetarsidan vidtagits, trycka ned arbetarna, medan man däremot icke hyste en tanke på att vidtaga åtgärder till undertryckande av vad som från arbetsgivarnas sida kunde komma att företagas.

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetsrister.
(Forts.)

Herr Pettersson i Södertälje nämnde i sitt första anförande, att det vore önskligt, om man kunde få en institution med obligatorisk skiljenämnd i sådana tvister, där det exempelvis gäller tolkning av träffade avtal och dylikt; och han tillade, att samhället har rätt att kräva något sådant och att sedan man fått en praxis på skiljedomsförfarandets område, så vore rätta ögonblicket inne för att denna praxis nu också borde lagfästas. Jag förmodar, att han syftade till, att när man löst vissa frågor genom skiljedom, vore det skäl att lagfästa denna praxis. Men han tillade samtidigt, att det vore svårt att göra detta, då de parter, vilka saken närmast gäller, icke äro intresserade för detta.

Jag vill till detta säga, att jag har den bestämda uppfattningen, att när man nu under den senaste tiden kommit därhän, att vissa sådana konflikter lösts genom skiljedom, skall man arbeta vidare på den linjen, d. v. s. icke vidtaga lagstiftningsåtgärder, utan låta det hela utveckla sig vidare på grundval av de nuvarande förhållandena; ty först genom ömsesidigt förtroende parterna emellan kan man ernå ett gott resultat. Den vägen bör man gå; men man bör ingalunda försöka gå fram med de nu föreslagna bestämmelserna om obligatorisk skiljenämnd.

Jag vill till sist säga något om den föreslagna opinionsnämnden. Herr Kilbom frågade i sitt anförande, hur det skulle gå med en sådan nämnd, när man vet, att större delen av tidningspressen förfäktar en uppfattning, som gör, att pressen nog icke skulle beflita sig om att vara opartisk härvidlag; men även bortsett från detta är jag övertygad om, att en sådan opinionsnämnd icke skulle kunna uträtta något, sannolikt därför, att denna nämnd aldrig skulle få en fullständigt klar bild av hurudant läget i respektive fall är. Hur är det i det avseendet med våra förlikningsmän? Är det någon enda gång, som de lyckas få papperen på bordet och fått veta hur det hela hänger ihop? Aldrig. Och är det någon som tror, att en opinionsnämnd skulle kunna få kännedom om förhållandena på olika platser, få klart för sig ett företags ställning, så att den kunde bedöma hur saken låge. Nej, det går icke att gå fram på den föreslagna linjen, ty det resultat, som skulle kunna åstadkommas genom något sådant som en opinionsnämnd skulle innebära uteslutande ett stärkande av den ställning, som de borgerliga partierna med sin tidningspress redan nu intaga.

Herr talman! Jag tillåter mig att med det anförda yrka bifall till herr Linders m. fl. reservation.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Jag nödgas återkomma till den erinran, som jag gjorde, när jag förut hade ordet. Jag framhöll, att reservationerna, herrar Linder och Hagman m. fl., i sin reservation uttalat, att denna obligatoriska varseltid icke skulle vara till någon nytta; den skulle otvivelaktigt i praktiken verka ofördelaktigt, i synnerhet för arbetarparten. I anledning av detta uttalande tillät jag mig framhålla att detta ingalunda är säkert, utan det är möjligt, att denna brist på varsel kan drabba arbetareparten ganska tungt; och jag konstruerade ett fall, då det mycket väl kunde tänkas, att arbetsgivarparten ställde till med lockout för att slå ned arbetarna. I anslutning härtill hemställde jag, om det icke vore fördelaktigt för arbetarna att ha en bestämmelse om varsel, som kunde förhindra sådant.

Herr Kilbom kom sedan och anförde mitt yttrande som exempel på »liberalernas ideologi», och gav i anslutning härtill en förklaring, att det verkligen inträffat att arbetsgivarna börjat lockout utan varsel. Jag tackar herr Kilbom

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

för denna förklaring. Den är ägnad att stärka min argumentation mot herrar Linder och Hagman m. fl.; och för min egen del känner jag mig verkligen icke träffad.

Så sade herr Kilbom vidare, att liberalerna fordrade av samhället, att samhället skulle ingripa för att undertrycka arbetarna. Gentemot detta påstående vill jag åberopa herr Hagman. Av hans yttrande framgick, att arbetsgivarna inom andra lagutskottet ställt sig mycket kallsinniga till detta förslag. Anledningen härtill var naturligtvis, att icke heller arbetsgivareparten vill hava ett sådant band på sin frihet. Jag torde således ha mycket gott stöd för min mening att en lag enligt vårt förslag skulle verka dämpande och hindrande, icke blott på arbetarparten utan också på arbetsgivarna. Något annat var naturligtvis icke heller motionärernas mening.

Vidare sade herr Kilbom, att man vill hetsa den allmänna opinionen mot arbetarna. Gentemot ett sådant yttrande skulle jag kunna nöja mig med att åberopa vårt goda syfte; men det kanske herr Kilbom icke tror på. Jag skall därför i stället åberopa ett faktum, som är lättare att bevisa, nämligen en händelse, som tilldrog sig för femton år sedan under storstrejken. Jag vet icke, om herr Kilbom var med på den tiden. Mot slutet av strejken började då en del av de strejkande svikta och återgå till arbetet. Såväl bland arbetarna som också hos en stor del av samhället i övrigt var det en livlig önskan, att det snart skulle bli slut på strejken. Då anordnade jag jämte några andra personer ett opinionsmöte, vilket utmynnade i en hemställan till regeringen om åtgärder för att genom medling söka få slut på striden. Jag är icke så förmäten, att jag tror, att detta hade någon avgörande inverkan då det gällde att få slut på striden. Men jag vill framhålla, att detta steg klandrades ganska skarpt från arbetsgivarhåll, därför att de, som icke hade med saken att göra, lade sig i den och sökte underlätta återgången till normala förhållanden för arbetarna. Således då jag den gången sökte åstadkomma ett statsingripande för att få slut på en strid, skedde detta icke för att knäcka arbetarna utan för att hjälpa dem.

Slutligen sade herr Kilbom, att här är fråga om samma sociala kvacksalveri, som vi sett förut. Det är dumt att tvista om ord, men använder man ett sådant ord, som »kvacksalveri», förutsätter det, att man själv är i besittning av något mera vetenskapliga och säkra medel att råda bot på det onda, som man vill ha bort. Jag vet icke vad herr Kilbom har för ett recept att komma med i den vägen. Jag trotsar honom att i verkligheten kunna påvisa något land eller någon tid, där det av honom omtalade receptet fungerat bättre än det kvacksalveri, vid vilket vi äro vana och vilket vi äro nödsakade att hålla oss till. Jag skall göra herr Kilbom den tjänsten att icke i detta sammanhang tala om Ryssland.

Herr Johanson i Stockholm sade, att motionärerna tro, att arbetarna i allmänhet gå till strid utan föregående varsel. Det misstaget vill jag åtminstone fritaga mig själv ifrån att hava gjort. Jag tror, att just den omständigheten, att de stridande parterna lika ofta iakttaga dessa åtgärder är ett stöd för att man borde ingripa och lagfästa en sådan praxis.

Så sade herr Johanson, att den som hävdar »krafternas fria spel», d. v. s. liberalismen, icke borde ställa sig så oförstående mot det nuvarande tillståndet. Den erinringen skulle hava varit riktig, därest man hade haft att göra med den så kallade Manchesterliberalismen. Men vill herr Johanson vara rättvis, måste han erkänna, att det är en teoretisk ståndpunkt, som nu icke intages av vårt lands liberaler. Utan att göra anspråk på något som helst erkännande måste vi med stolthet säga, att vi liberaler här i Sverige med intresse och entusiasm gått i strid för en ganska långt gående arbetarskyddslagstiftning, lagstiftning för att inskränka barns arbete i fabriker, försäkringslagstiftning på olika områden och sist men icke sämst för åtta-timmarslagen. När vi hava detta bakom oss, är det icke rättvist att säga, att vi hålla på krafternas fria spel på detta om-

råde. Det gör icke vår tids liberalism, det vet herr Johanson lika väl som jag. Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Engberg: Herr talman! Den föreliggande frågan, som skulle kunna karakteriseras som en fråga om strejkrätten, har ganska mycket intresserat mig, och detta därför, att det tvivelsutan förhåller sig så, att på vilken kant vi än stå, vi gång efter annan vid övervägande av det sociala problemet komma till en punkt, där spörsmålet om arbetskonflikterna och strejkrätten tränger sig i förgrunden. När jag läste igenom den liberala motionen i ämnet och hörde herr Petterssons i Södertälje nu som alltid sympatiska anföranden, så slog det mig dock, att talesmannen för ståndpunkten i kammaren har, om jag så får uttrycka mig, en annan accent i sin framställning än den, som gick igenom den liberala reservationen i andra lagutskottet. Detta sammanhänger kanske därmed, att reservanterna uti andra lagutskottet stått mer eller mindre bundna utav de synpunkter, som på grund av liberala hemställanden år 1921 anlades av riksdagens majoritet. För min del tror jag, att den liberala ståndpunkten, även om man skänker allt erkännande åt det tvivelsutan varmhjärtade intresse, varåt särskilt herr Pettersson i Södertälje givit uttryck, dock i grund och botten icke är något annat än en felsyn på hela problemet. Om man läser igenom det betänkande, som andra lagutskottet levererat och den överskådliga och ingående historiken av frågans behandling, som där lämnas, allt ifrån motionerna vid 1887 års båda riksdagar fram till 1921 års beslut, så skall man finna, hur utvecklingen, hur framstötarna i själva verket gått parallellt med den väldiga utvecklingen av storindustrin, den storindustriella kapitalismens utveckling, om jag så får uttrycka mig. Parallellen är slående, och det är också karakteristiskt, såsom också mycket riktigt herr Pettersson i Södertälje underströk, att man på ett tidigare stadium från arbetsgivarparten satte sig bestämt emot varje lagstiftning; men undan för undan hava ståndpunkterna förändrats. Nu är det, enligt vad jag kan finna, också tydligt, att när det liberala partiet anmäler sig såsom ett slags skiljedomare i klasskampen, det är däruti som vi ha det politiska uttrycket för dess felsyn på problemet. Det är ju ändå, mina herrar, så, att det stora problem, med vilket vi brottas i det nuvarande samhället, skulle kunna karakteriseras för det demokratiska samhällsskickets vidkommande på följande sätt: samme man, som när han går att lägga sin röstsedel i valurnan är en kung, som kan till- och avsätta ministrar, vad är han annars? Den ena dagen bidrar han till att störta eller tillsätta regeringar. Den andra dagen kastas han ut utan arbete. Med andra ord: det råder en skriande motsättning mellan arbetarklassens politiska ställning å ena sidan och å andra sidan dess ekonomiska. Dock är det så, att här segla båda klasserna i en och samma båt; och problemets svårighet ligger däri, att man på en gång bekämpar varandra och är beroende av att produktionen hålles uppe. I den situationen anmäla sig välvilliga läkare från liberalt håll och giva anvisning på ett recept, som de tro ofelbart. Jag tror emellertid, att den grundtanke, som låg under framställningen vid 1887 års senare riksdag, är den riktiga och sunda. Den har också följts i gällande lagstiftning, och visat sig vara nyttig. Och denna grundtanke är, att samhället ställer till de stridande parternas frivilliga förfogande rättsliga institut, men icke ålägger dem några restriktioner, d. v. s. några förpliktelser att tillgripa dessa institut. Detta tror jag vara det riktiga, därför att klasskampen — man må se den hur man vill — är till sitt väsen kriget mellan arbetet och kapitalet; och där hava vi, såvitt jag kan förstå och såsom det också betonats av den förutvarande tyske finansministern Rudolf Hilffferding i hans stora arbete om finanskapitalet, som utkom för några år sedan, där hava vi, säger jag, förklaringen till den företeelsen, att i samma mån den ka-

*Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)*

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

pitalistiska utvecklingen fortgått, ha också parternas ställning till varandra förändrats. I det första skedet står den enskilde arbetaren mot arbetsgivaren, i det andra skedet står fackföreningen mot arbetsgivaren. Men i det tredje skedet, vari vi nu befinna oss, står fackföreningsrörelsen i regel icke längre mot den enskilde arbetsgivaren utan mot det stora förtrustade industrikapitalet, som endast reflekteras genom marionetterna på arbetsgivarscenen, men i själva verket har sitt fäste i storbankerna. Jag erinrar om privatbanekonflikten, där det var uppenbart, att bakom arbetsgivarnas ståndpunkt skymtade konturerna av det stora Wallenbergska huset. Det är detta, som gör, att man kan säga, att möjligheten för arbetarparten i nuvarande stund att med strejkens vapen värja sig och tillgodose sina rättigheter och intressen är tyvärr icke densamma som den var under de båda föregående skedena. Jag tror icke, att herr Kilbom med rätta skall kunna göra gällande, att fackföreningarna äro *bara* förhandlingsinstitutioner. Den uppfattningen tror jag skulle vara ganska enastående. Ty vad äro fackföreningarna annat än ett försök ifrån den exploaterade partens sida att gentemot monopolinnehavarna av produktionsmedlen ställa ett monopolistiskt tillhandahållande av arbetskraften? Arbetsköparna måste ha arbetskraft. Den är den enda vara, som står till arbetarens förfogande. I den mån han kan sälja den, får han sin utkomst, i den mån han icke kan sälja den, får han icke sin utkomst. Han måste värja sig mot såväl försöken att underbetala arbetskraften som mot försöken att utnyttja den oskäligt lång tid. Fackföreningsorganisationen blir i vardera fallet hans vapen.

Hur ställer det sig då vid det rena kriget, vid strejken? Jo, det ställer sig på det sättet, att den stora arbetsgivarparten har till ryggstöd de stora finansinstituterna och hela deras komplex av allehanda mäktiga intressen, under det att arbetarparten är hänvisad endast till fackföreningskassorna. Tack vare det mervärde, som arbetsgivarparten under produktionsprocessens gång har kunnat stryka åt sig, får den ofta ett avgörande ekonomiskt övertag över den andra parten, och det är därför nödvändigt för arbetarparten att se sig om efter andra medel. Fackföreningsrörelsen står där alltså som den monopolistiska formen för arbetskraftens tillhandahållande. Men det räcker icke. Man måste gå även andra vägar.

Jag måste härvidlag säga, att det är sant, som det redan har sagts under debatten, att felet ligger på ett helt annat håll än i själva tvisten. Det är att med varandra förväxla orsak och verkan, när man tror, att man kan bota det hela genom att skapa något ingripande från samhällets sida i själva konflikten. Ty var ligger hela felet? Jo, det ligger naturligtvis i den fullständigt planlösa organisationen av produktionen. Det ligger i själva det kapitalistiska samhällssystemet. Det är därur, som konflikten spirar, och den kan aldrig lösas med mindre än att systemet självt undanröjes. Det finns dock, såvitt jag kan förstå, möjligheter att mildra striden. Det ligger i båda parternas intresse, att så litet som möjligt av värden tillspillogives. På grund av den planlösa organisationen av produktionen måste man alltså se till, att så mycket som möjligt av produktiva värden räddas. Men därför skall man icke gå de här föreslagna vägarna. Då ha vi andra vägar att gå och i främsta rummet den väg, som populärt kallas *den industriella demokrati*. Ge åt arbetarna en annan ställning i produktionsprocessen! Ge dem känslan av en större samhörighet med företaget än detta att betraktas som ett slags material, att ställas i samma kategori som smörjoljor och annat, som kan vara viktigt för driftens upprätthållande! Ge dem känslan av att de ha ett människovärde och en självständighet, och problemet är med detsamma förskjutet. Jag vill icke säga, att man därmed på minsta sätt *löser* problemet, ty det löses först med hela egenomsfrågans lösning, men det innebär *till att börja med* det riktiga och rätta steget.

När man nu talar om samhället såsom den neutrale medlaren, tror jag, att man faller offer för en vidskepelse, nämligen att det överhuvud taget i en social konflikt skulle kunna existera ett neutralt samhälle. Vad är det officiella samhället, mina herrar, annat än ett uttryck för vissa bestående ekonomiska maktförhållanden, som stå i livtag med varandra, ömsom balansera varandra, ömsom förete förskjutningar. Det blir ingenting annat än en tom och bedräglig ideologi, när man konstruerar fram en slags samhällets neutralitet, och där exempelvis det liberala partiet anser sig vara det riktiga politiska uttrycket för något, som i socialt avseende varken har det ena könet eller det andra, och som skulle sväva över det hela såsom det opartiska, gudomliga och absoluta förnuftet. Nej, mina herrar, jag tror icke på detta, och jag tror därför icke heller, att den väg, man har att gå, är den av de liberala motionärerna angivna.

Jag måste emellertid också till min högt ärade vän, herr Kilbom, säga, att när han här talar om strejkrätten, han också bör med sin förkunnelse vända sig till åtskilliga av sina meningsfränder. Det är tyvärr på det sättet, att i grannlandet österut strejkrätten praktiskt taget är en illusion. Det har där socialiserats åtskilligt, har det sagts, men det enda, som nu tydligt kvarstår som riktigt socialiserat, är *fackföreningsrörelsen*. Den införlivades nämligen med den ryska sovjetstaten och ingår numera som ett organsystem i denna. Strejken betraktas såsom statsförbrytelse, och uppmaning till strejk ställes i praktiken i samma kriminaliserade kategori. Det är därför klart, herr Kilbom, att om man vill slå vakt om strejkrätten, skall man *föra samma språk både åt öster och väster*, ty i annat fall är det uppenbart, att positionen blir ohållbar. Herr Kilbom kan möjligen svara, och jag förmodar, att om han svarar, hans svar skulle utfalla sålunda: »Ja, men det är skillnad, när man har ett socialistiskt och kommunistiskt samhälle. Där blir ju strejken ändå en strejk emot socialismen.» Ja, men så enkelt ligger det icke. Herr Kilbom vet lika bra som jag, att vad som ägt rum där österut är icke övergång från kapitalism till socialism, ty för den övergången är Ryssland icke moget, utan det är Rysslands övergång från medeltiden till modern kapitalism, som nu tar sina första men bestämda fjät, och man skall väl också komma att fortsätta på den vägen.

Allt som allt tror jag icke, att man från den kommunistiska kanten har någon plattform för att rikta en kritik gentemot den ståndpunkt, vi i vårt parti intaga i denna fråga, en ståndpunkt, som klart, logiskt och konsekvent har kommit till uttryck i den reservation, som har fogats till lagutskottets betänkande utav herr Linder m. fl., och till vilken reservation jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Karlsson i Gasabäck: Herr talman! Det har från flera talare gjorts gällande, att den liberala motionen och särskilt den reservation, som velat stödja denna motion, skulle vilja fullständigt klavbinda arbetarklassens rörelsefrihet genom att upphäva dess strejkrätt. Något sådant är det icke alls fråga om. Motionärerna ha ju tvärt om uttryckligen framhållit, att man icke kan gå så långt. Det vågar man icke göra. Det är därför icke fråga om någon obligatorisk skiljedom i tvister mellan arbetare och arbetsgivare, utan frågan är blott, att man skall försöka taga några små steg till arbetsfredens främjande, som man har trott att samhället nu vore moget att i den närmaste framtiden taga. Man har pekat på en vidare utbyggnad av förlikningsinstitutionen, på tillsättande av en opinionsnämnd för vissa svårlösta och invecklade konflikter och slutligen på att alla rättstvister skulle avgöras av domstol. Allt det nu nämnda är ju förslag, som varit uppe under debatt tidigare i vårt land, och som äro genomförda i våra grannländer. Sålunda förtjänar det att påminnas

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

om att frågan om varsel före konflikts utbrytande föreslagits redan i 1911 års proposition med förslag till lag om arbetsavtal. Ett sådant varsel föreslogs även av socialstyrelsen i ett utlåtande, som den avgav år 1916. Bestämmelser härom hava införts i Norge, och hava även införts i Danmark på den frivilliga överenskommelsens väg mellan arbetare och arbetsgivare. När så är förhållandet, vore det väl underligt, om vi icke skulle kunna taga ett steg i liknande riktning även i vårt land.

Vad opinionsnämnden beträffar, om vilken motionären har talat i sin motion, är jag övertygad om att en sådan skulle ha ett ganska hälsosamt inflytande i vissa fall vid mycket svårlösta och invecklade konflikter, där allmänheten har svårt att få klart för sig, hur det verkliga saken är. Nu sägs det, och det har sagts av herr Kilbom i dag, att denna nämnd skulle icke avge något opartiskt omdöme. Allmänheten och särskilt den borgerliga pressen skulle ensidigt taga parti mot arbetarna. Jag tror för min del icke att så skulle bli förhållandet, och under alla förhållanden tror jag, att opartiskheten skulle bli vida större än den opinion, som nu bildas av herr Kilbom och den press, han företräder.

Jag vill på det bestämdaste förneka vad herr Kilbom yttrade, att den liberala pressen alltid tagit parti mot arbetarna, då det gällt strider mellan arbetare och arbetsgivare. Jag skall be att få slå fast, att många gånger, då det blivit klart, att arbetsgivarna varit oresonliga, har den liberala pressen tagit i ganska kraftigt till förmån för arbetarna. Ett klart och opartiskt framläggande av tvistepunkterna under allmänhetens ögon skulle helt säkert ha ett mycket hälsosamt inflytande icke blott åt ena hållet, som här har förmodats, utan även åt det andra, åt arbetsgivarhållet.

Vad slutligen beträffar frågan om rättstvisters avgörande vid domstol, förvånar det mig, att herrar arbetarrepresentanter på den punkten så envist motsätta sig en sådan åtgärd. Nu säger man, att de konflikter, som röra innehållet i kollektivavtal, rättstvister, äro så få, att det icke tjänar något till att lagstifta för dessa få fall. Man säger vidare, att man numera i kollektivavtalen har i så stor utsträckning intagit bestämmelser om att tvister om kollektivavtalets rätta innehåll skola avgöras genom skiljenämnd, att det är absolut överflödigt att lagstifta. Ja, men det är väl så, som borgmästare Pettersson framhöll i sitt första anförande beträffande lagstiftningen på andra områden, att först utbildar sig en viss praxis och efteråt kommer lagstiftningen och fastslår, kodifierar den praxis, den utveckling, vartill man kommit. Varför skulle vi icke även göra så på detta område, försåvitt man vill på de sociala stridernas fält försöka gå fram med lagstiftning i den mån, som rättsutvecklingen utbildar sig i samhället. Jag är övertygad om att om det hade varit så, att det förekommit just ett flertal strider i fråga om så kallade rättstvister, skulle de herrar, som nu motsätta sig varje försök att gå fram med lagstiftning på detta område, ha motiverat sitt avslagsyrkande därmed, att det förekom så många strider om sådana rättstvister, att det icke tjänade något till att lagstifta, därför att man icke skulle komma att efterleva lagstiftningen o. s. v. Man skulle bara komma att skada det allmänna rättsmedvetandet och den allmänna moralen, därför att de utslag, som domstolen fällde, icke skulle komma att efterlevas. Så skulle det helt säkert ha låtit, om förhållandet varit det motsatta, från deras sida, som ingenting vilja göra i detta avseende.

Jag vill understryka, att det här blott ifrågasatts från motionärernas och från reservantens, herr von Koch, sida, att man skall taga ett litet steg framåt på det område här är i fråga och söka få i lag fastslaget, vad som redan i stor utsträckning är praxis. Jag har därför anslutit mig till den reservation, som är avgiven av honom, och jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall icke nämnvärt förlänga debatten, men det är dock ett par saker, som jag vill tillåta mig att framhålla. Det ena är, att jag tillhör en kategori av folk här i landet, som har praktiserat den obligatoriska skiljedomen, och jag har kommit fram till det slutomdömet, att tiden ännu icke är mogen för en sådan, även med den rätt förnuftiga tillämpning av densamma — det måste jag tillägga — som i många fall har ägt rum.

Om jag skulle vilja gå närmare in på saken, skulle det endast bli ett återupprepande av vad jag sade år 1921. Jag skall därför med hänvisning till vad jag då yttrade endast be att få åberopa ett fall, som synes mig erbjuda vissa jämförelsepunkter med det ämne, som vi nu debattera. Var fanns den opinionsbildande delen av pressen vid betkonflikten i Skåne? Märkte man då, att det togs så partiskt parti för den ena eller den andra parten, som det i regel göres i konflikter mellan arbetare och arbetsgivare? Ånej, man hade mycket svårt att upptäcka, att man då utan vidare sade, att här ha betodlarna orätt, utan man nöjde sig med att konstatera, hurudant det var. Skulle pressen i gemen komma att intaga en så pass förnuftig hållning även vid arbetskonflikter, tror jag, att vi skulle ha vunnit åtskilligt mera än vad man vinner genom att införa en opinionsnämnd. Enligt mitt sätt att se och enligt den erfarenhet, jag har från gångna tider, skulle denna opinionsnämnd icke komma att resultera i något annat än att man skulle försöka vinna tid för att såvitt möjligt snedvrida förhållandet mellan de båda parterna. Så har man hittills begagnat tillfällena i pressen, och så kommer, efter all erfarenhet att döma, pressen att förfara också i fortsättningen.

När man har kommit så långt, att man, liksom fallet var vid betkonflikten i Skåne i år och även tidigare, erkänner, att bägge parterna ha berättigade intressen, när man är beredd att inför allmänheten lägga fram dessa berättigade intressen utan att därur draga några falska slutsatser, ja då, herr talman, har man hunnit så långt, att det möjligen kan vara fråga om att en sådan opinionsnämnd kan ha något värde, men så länge det är på det sättet, som det nu är, att det endast gäller att med allt geweld slå fast, att arbetarparten måste, därför att den företräder ett viktigt samhällsintresse, givetvis ha orätt, så länge, herr talman, tror jag icke, att det är lönt att försöka komma med något, som jag i likhet med herr Kilbom skulle vilja kalla socialt kvaucksalveri.

Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och att få instämma i det yrkande, som först gjordes av herr Hagman.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Endast ett par repliker. Herr Pettersson i Södertälje gjorde gällande, att mitt anförande av järnbruksförbundets lönedepressning 1919—1920 skulle vara bevis för nödvändigheten av att skydda arbetarna. Jag vill säga, att även om det hade varit — och det är ju därpå, som argumentationen går ut — det av liberalerna önskade förbudet mot öppna konflikter, hade man ändå, vilket i detta fall icke skedde, bara dekretat, att lönerna skola nedsättas. Man skulle bara ha slagit upp ett anslag därom på väggen eller på fabriksporten. Jag vet faktiskt järnbruk, där detta skett dagen innan en lönedepressning skedde. Jag var själv uppe vid järnbruken under valrörelsen 1920. Detta förhållande därför att de ekonomiska krafterna äro långt starkare och mera bestämmande för människornas handlingar än varje som helst lagparagraf, åtminstone enligt mitt sätt att se, och så långt jag förstår är marxismen det enda sättet att förstå samhällsutvecklingen.

Herr Pettersson gjorde sig tydligen skyldig till ett missförstånd, när han påstod, att jag skulle ha sagt, att motionärerna ha velat hetsa mot arbetarna. Jag tror icke, att herr Pettersson velat hetsa, men jag sade, att motionens innebörd blir realiter en hets emot arbetarparten.

Herr Pettersson anförde ett fall från 1909 års storstrejk, då han tagit initia-

Ang.
ändringar i
lagen
om medling
arbetstvister.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetsstvister.
(Forts.)

tiv till ett ingripande från samhällsmakternas sida. Jag vill inom parentes säga, att jag gudskelov då hade varit med i tio år i arbetarrörelsen — jag var femton år, då jag kom in — och jag har varit lycklig nog att aktivt få arbeta i den sedan den åldern. Jag har naturligtvis icke talat om herr Pettersson som person, utan jag har talat om herr Pettersson som representant för det liberala partiet. Jag vill erinra om vad det liberala partiets dåvarande ledare, herr Staaff, strax efter storstrejkens avblåsning eller kanske kort förut yttrade i sitt bekanta Karlstadstal. Det var annat än signaler till förmån för arbetarklassen. Men de signalerna gavs också under namn av samhällets rätt till ingripande. Det var de klaraste stridssignaler emot arbetarklassen, och jag trotsar, för att använda herr Petterssons eget uttryck, vem som helst att kunna bevisa, att de syften, som herrarna ha med er motion, realiter komma att verka annat än som ett samhällets partitagande på arbetsköparnas sida mot arbetarklassen. Detta är måhända icke herrarnas fel, utan de nuvarande samhällsförhållandenas fel.

Vidare ett par ord till herr Engberg. Han använde en bild, som jag knappast tror, att han kommer att vilja stå för. Den bilden påminde mig om vad en man, som jag på grund av personligt samarbete, av vilket jag haft stor glädje, känner som en urban och fin man, nämligen Lukas Christierson i Hälsingborg, om vad han yttrade i slutet av kriget, att »nu skola vi räcka handen över klassklyftan, nu skall det bli den sociala borgfreden». Herr Engberg talade om att båda klasserna segla i samma båt. Ja, naturligtvis kan det i viss mån vara riktigt, men hans uttalande saknar ett appendix, nämligen att den ena klassen vill åka under tvingande av den andra klassen att ro. Så kompletterat blir det riktigt, men annars är det icke alls riktigt.

Vidare sade herr Engberg, att möjligheten för arbetarna att värja sig med strejkvapnet nu icke är densamma som förut. Det är alldeles riktigt, men i nästa ögonblick förklarade han, att fackföreningsrörelsen icke blott är ett förhandlingsvapen, utan att den även är ett försök, ja nätt upp *försök*, att genom monopolistisk sammanslutning tillvarataga medlemmarnas intressen. Redan ordet *försök* visar ju, hur halv denna åskådning är. I övrigt är det dock ofrånkomligt att fackföreningsrörelsen, åtminstone om man ser på resultaten, icke är över förhandlingsvapnets ståuppunkt.

Herr Engberg var emellertid på det klara med att som det nu är med fackföreningsrörelsens uppgift kan det icke få vara, och han rekommenderade då den »industriella demokratin». Ja, herr Engberg, men handen på hjärtat, är det den industriella demokrati, vartill den officiella kommittén har utformat riktlinjerna, eller är det den industriella demokratin, som den officiella ledningen för fackorganisationerna har uttalat sig för, som skulle vara detta »Sesam öppna dig» för arbetarklassen. I fråga om båda dessa förslag till industriell demokrati, äro herr Engberg och jag säkerligen mera i samma båt än vad herr Engberg är med den officiella fackföreningsledningen. Denna industriella demokrati, som nu rekommenderas, säger icke ett ord om det grundläggande, nämligen om äganderätten till produktionsmedlen. Den säger endast att arbetarna skola ha *medbestämmanderätt*. Herr direktören i Stockholms enskilda bank skall alltjämt bestämma, ty även om i ett bolag verkställande direktören, *aktieägarnas* direktör, heter Hellenius, heter han något helt annat i verkligheten, Troili, om jag inte misstär mig. för att nu ta bilden av ett industriellt verk i vårt land, som bankerna helt och hållet ha sin hand över.

Det är klart, att så länge fackorganisationerna alldeles speciellt under sådana äganderättsförhållanden nöja sig med att kräva två, tre ören mera i timmen, nöja sig med att kämpa för penningelönens förbättring, så länge kommer deras kamp icke att bli något annat än en dans i cirkel, där under högkonjunktur priserna stiga först och lönerna komma efter, och under lågkonjunktur lönerna sjunka först och priserna komma efter. De engelska kolgruvearbetarna ha för-

stått detta, och de ha trots sin konservatism omsatt det i handling. De sade redan för några år sedan till de engelska kolgruvebaronerna: Vad tjänar det till att herrarna ge oss 10 shillings mera per vecka? I samma ögonblick ta ni 10 shillings mera för den enhet kol, som vårt veckoarbete representerar, och dessa 10 shillings få vi tillbaka i form av dyrare skor, dyrare kläder, dyrare mat o. s. v. Det vill med andra ord säga, att arbetsköparna genom sitt behärskande av produktionsmedlen på detta sätt bli i tillfälle att än ytterligare hetsa den allmänna opinionen emot arbetarklassen. Sveriges arbetare, fackligt organiserade, kunna icke nöja sig med någon industriell demokrati, vare sig enligt det recept, som den där sociala kvacksalvarkommittén — jag ber om ursäkt för uttrycket — har föreslagit, eller ens enligt det recept, som herrarna ha angivit. De måste kräva att *helt och fullt få bestämmanderätten* över produktionsmedlen, ty det är den enda väg, varigenom de kunna få bestämmanderätt över reallönen.

Herr Engberg — herr Pettersson var tydligen för fin, men han hade icke alls behövt genera sig — herr Engberg nämnde också grannlandet österut. Ja, jag vill gärna vara med om att diskutera grannlandet österut och förhållandena där i fråga om strejkrätten. Jag gör det så mycket hellre, som jag alltid sökt följa detta lands fackföreningsrörelse. Jag beklagar, att jag icke kan säga det samma om den svenska fackföreningsrörelsens officiella representanter. Jag beklagar det, ty jag är övertygad om att de skulle ha en hel del att lära, men som alla människor, som ha stannat i utvecklingen — jag kan icke finna någon annan förklaring — säga de, att »med det där vilja vi icke ha något att göra, det vilja vi icke studera, ty det ha vi ingenting att lära av». Det är nu en högst underlig ståndpunkt av »framtidens» folk. Där österut är emellertid strejkrätten endast »en illusion» säger man. Jag skulle bra gärna vilja veta, var det står i Sovjetrysslands lagar. Det står tvärtom uttryckligen, att strejkrätten är erkänd såsom fullständigt obeskuren. Innan man tillgriper strejk, använder man dock en förhandlingsinstitution, där det emellertid icke finns något borgerligt samhälles »opartiska» ledamöter, som förhandla, utan där det är representanter för å ena sidan fackorganisationerna, för å andra sidan den av arbetarna valda regeringen, och där för det tredje, dock endast då det gäller privata företag, ingå representanter för arbetsköparen.

Vidare är det alldeles tydligt, att problemet om strejkrätt icke alls är det samma i ett land som Ryssland som i vårt land, icke ens om det skulle vara riktigt, som herr Engberg sade, att Ryssland befinner sig på övergången mellan feodalism och kapitalism. Platsen är ju icke här att diskutera detta problem, men herr Engberg är tillräckligt hemma i den internationella socialistiska diskussionen och teorien för att veta, att han är i vissa avseenden bland sina egna meningsfränder runt omkring i världen ensam om denna uppfattning, att Sovjetryssland nu skulle befinna sig på övergången från feodalism till kapitalism. Det finns socialdemokratiska teoretici, som icke alls anse det säkert, att icke den sociala utvecklingen kan taga ett språng, som t. ex. nu skett i Ryssland. Jag undrar, om icke exempelvis en man som Hilfferding har hävdat en sådan uppfattning.

Emellertid i Ryssland har arbetarna, säga vad man vill, makten. Menar man då, att där skulle tillåtas strejkrätt på samma sätt som här, exempelvis vid en tidpunkt då Ryssland kanske befann sig i kamp mot kontrarevolutionen från hela världen? Menar man, att medan Wrangel och Judenitsch stodo långt inne i Ryssland och gjorde allt för att slå ned Sovjetryssland, skulle vissa personer tillåtas att på grund av bristande uppfattning om lägets allvar få tillgripa en handling, som i detta ögonblick ingenting annat var — jag tvekar icke att utsäga det — en den klaraste dolkstöt i ryggen på revolutionen själv på hela den revolutionära utvecklingen. Det kan i vart fall icke herr Engberg mena.

Herr Karlsson i Gasabäck talade om att den liberala pressen icke alltid tagit

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

ställning mot arbetarna. Nej, så länge den har kunnat undgå att göra det för sina uppdragsgivare, har den försökt hålla sig mitt emellan, men varenda gång, det har gällt att taga en *slutlig* ståndpunkt, har den liberala pressen realiter tagit ställning emot arbetarklassen.

Jag har, och det är det centrala, alltså icke funnit några argument, som tala emot att den svenska fackföreningsrörelsen så långtifrån kan nöja sig med denna industriella demokrati av de två recept, som jag här har anfört, att den tvärtom måste sätta in *hela sin kraft* på att omskapa samhället enligt socialistiska linjer, ty detta är den enda väg, på vilken fackorganisationerna kunna bli i tillfälle att höja medlemmarnas reallön, lika litet som här anförts något argument, anvisande en framkomlig väg till arbetsfredens trygghande.

Herr **Carlson** i Mölndal: Herr talman! Anledningen till att jag har begärt ordet har varit, att jag har velat framföra ett par synpunkter, som enligt min uppfattning icke ha framkommit under denna debatt. Frågan avser ju, att den kommitté, som tillsattes med anledning av riksdagens beslut år 1921, skall återupptaga sin verksamhet och slutföra en utredning, avseende förbud mot s. k. samhällsfarliga strejker. Detta är sålunda själva inkörsporten till det beslut, som riksdagen i kväll går att fatta. Med samhällsfarliga arbetsinställelser avser man i första hand strejker exempelvis av statsanställda eller de, som äro anställda hos de respektive kommunerna i landet. Den första fråga, som man då har att ställa till sig, är, i huru stor omfattning arbetsnedläggelser av statsanställda eller kommunalt anställda ha etablerats. Jag är emellertid säker på att man skall få leta med ljus och lykta efter sådana strejker. Att man på en 30 à 40 års tid nog skall kunna plocka fram en tre, fyra stycken, skall jag villigt medgiva, men vi vilja väl ändå icke taga detta förhållande som utgångspunkt för en lagstiftning på detta område.

Min personliga uppfattning är den, att det egentligen icke föreligger någon som helst anledning att lagstifta emot strejker, vad gäller de statsanställda och de kommunalt anställda. Om någon anledning icke *nu* föreligger, så hyser jag den uppfattningen, att under den närmaste tiden kommer någon förutsättning *ännu mindre* att föreligga. Riksdagen är ju själv arbetsgivare i stort, när det gäller de statsanställda, och vi känna ju alla till att möjligheten för dessa statsanställda personer att få sina ekonomiska intressen något så när tillgodosedda, är väsentligt annorlunda och bättre nu än den har varit tidigare. Hur är det vidare i våra städer? Hurudana äro förhållandena i en hel del av drätselkammarna runt om i landet? Jo, betydligt bättre nu än förr. Vi ha vidare lönenämnder, som ha en helt annan sammansättning, och där arbetarnas ekonomiska intressen bli bättre tillgodosedda. Själva anledningen till strejk eller konflikt har enligt mitt förmenande gjorts allt mindre och mindre, och den kommer även i fortsättningen att förminskas.

Det är nu att märka, att för att åter få upp kommittén från 1921, skall man nu köra före med de personer, som äro anställda av stat eller kommun, i fråga om vilka personer det faktiskt icke föreligger någon som helst anledning att lagstifta. Genom att köra fram med dem, lägger man emellertid upp hela problemet i likhet med vad som skedde i motionen vid 1921 års riksdag. Där fick man då en liten bild av vad man från frisinnat håll menade med samhällsfarliga strejker. I denna motion hade man räknat upp, exempelvis att det inträffat, att lantarbetarna etablerat s. k. mjölkkningsstrejk, eller att de strejkat under den brådaste skördetiden, och att detta hade medfört stora svårigheter för djuren respektive godsägarna. Vad lantarbetarna beträffar, utsades det i 1921 års motion såsom något tämligen självklart, att det bör bli en lagstiftning med förbud mot arbetsinställelser. Vidare talade man om byggnadsarbetarna. Det är ju ett känt faktum, att bostadsbristen har varit mycket svår i de stora samhällena, och

att den fortfarande är det. Ergo utgick man ifrån, att en strejk bland arbetare, som äro anställda i byggnadsindustrien, också finge betraktas som samhälls-farlig, speciellt åtminstone under en konjunktur, då det rådde stor bostadsbrist. Genom att på detta sätt skissera upp vad som skall menas med samhällsfarliga strejker drog man emellertid in alla dem, som äro anställda inom byggnadsindus-trien, sålunda murare, snickare, målare o. s. v.

Det var nu icke speciellt för att sysselsätta mig med vart det skulle leda hän enligt 1921 års motion, som jag begärde ordet — de synpunkterna ha ju förut tillräckligt tydligt blivit framhållna under debatten — utan det var förnämligast de två första synpunkterna, som jag här har velat framhålla, och som enligt min uppfattning tala för att det verkligen icke finns någon anledning att den kommitté, som man önskade få år 1921, nu skall sättas i arbete för en sådan utredning. Allra minst föreligger det någon anledning i år, därför att riksdagen ju snart skall, om icke upplösas, så dock nyväljas, och jag anser det synnerligen oklokt, att man det sista året i en period skall besluta en utredning, som — det tillåter jag mig även säga — är fullständigt beroende av den sammansättning, som riksdagen kommer att få efter höstens val.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Linder m. fl.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag nödgas om igen komma med en replik. Herr Kilbom har vid ett par tillfällen här i kväll ansett sig ha anledning beklaga den svenska fackföreningsrörelsen. Han skulle önska, att den i mycket bleve på ett annat sätt, så att, som han sade, »de arbetande klasserna besitta produktionsmedlen och ensamma bestämma över produktionen och vad därmed sammanhänger». Herr Kilbom sade också i ett annat sammanhang, att säga vad man vill så ha arbetarna dock makten i Ryssland. Nåväl, i Ryssland ha alltså arbetarna makten. I Sverige ha arbetarna en fackföreningsrörelse, som enligt herr Kilboms mening är dem en black om foten. Men resultatet? Om vi fästa mindre avseende vid gesten och se mera till resultatet, vad blir detta? Jo, det blir, att i Sverige ha arbetarna nu enligt officiell uträkning en reallön, som är högre än 1914, men i Ryssland ha arbetarna en reallön, som ligger ungefär vid hälften av vad den var 1914. Ser man alltså något mera till resultatet än till gesten, tror jag, att arbetarna i Sverige ha all anledning att önska, att de få behålla sin fackföreningsrörelse. Jag tror för övrigt icke, att det alltid är så lyckligt att handla efter den maximen, att »Jeg går ikke med på at flytte brikker. Slå spillet over ende; da har De mig sikker.» Jag är som sagt icke säker på att det är så lyckligt under alla förhållanden.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Den enda konsekvensen av herr Johansons anförande borde bli, att arbetarna i vårt land borde sträva efter att alltid bibehålla det kapitalistiska samhället.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå samt bifall i stället till den av herr Linder m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen och 3:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till den reservation, som avgivits av herrar von Koch och Karlsson i Gasabäck; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
lagen
om medling i
arbetstvister.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Linder m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 59 ja, men 61 nej; och hade kammaren alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den av herr Linder m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 2.

Vid härpå skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring dels ock en i ämnet väckt motion, biföll kammaren vad utskottet däri hemställt.

§ 3.

Ang.
ifrågasatt
införande av
obligatorisk
bostads-
inspektion.

Härefter föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om införande av obligatorisk bostadsinspektion för hela riket; och yttrade därvid:

Herr Andersson i Tungelsta: Herr talman! Då jag jämte en annan av kammarens ledamöter underskrevit den motion, varom här är fråga, skall jag tillåta mig att säga några få ord. Givetvis hyser jag ingen som helst förhoppning om, att gentemot ett enhälligt utskott vinna bifall för motionen. Jag skall dock tillåta mig att säga några ord, därför att jag anser, att frågan är av den betydelse, att den inte bör förbigås helt och hållet med tystnad. Jag är övertygad om, att de av kammarens ledamöter, som haft tillfälle att se de bostadsförhållanden, som äro rådande i mycket stor utsträckning ute på landsbygden, ge motionärerna rätt däruti, att dessa bostadsförhållanden utgöra en mycket allvarlig fara för de människor, som nödgas framleva sitt liv i dessa bostäder. Det har ju också av de myndigheter, som avgivit yttrande till detta betänkande, med skärpa framhållits. Svenska landstingsförbundets styrelse säger sålunda: »I likhet med motionären håller styrelsen före, att bostadsfrågan för närvarande utgör en av våra mest betydelsefulla sociala frågor. Stora delar av Sveriges befolkning äga otvivelaktigt en mycket låg bostadsstandard, och betydelsen av sunda bostäder kan icke nog framhållas. Utan sådant torde arbetet för folkhälsans höjande icke kunna vinna bestående resultat.»

Nu är det ju på det sättet, att det är i främsta rummet barnen, det uppväxande släktet, som hårt drabbas av missförhållandena på detta område. De få ju därigenom i många fall sin hälsa undergrävd, och den fostran till ordning och snyggheit, som måste grundläggas i föräldrahemmet, blir också i många fall försummad och omöjliggjord.

Utskottet har ju ägnat frågan en grundlig och välvillig behandling. Utskottet har dock i likhet med dem, som avgivit yttrande i frågan, ansett att motionen inte bör föranleda någon andra kammarens åtgärd. Det huvudargument, som utskottet anfört för sitt avslagsyrkande, är egentligen, att den nu gällande hälsovårdsstadgan av 1919 ger de kommunala myndigheterna, d. v. s. hälsovårdsnämnderna, möjlighet att inskrida vid missförhållanden även på detta om-

råde. Nu tror jag att erfarenheten givit vid handen, att dessa hälsovårdsnämnder ut på landsbygden i allmänhet inte äro skickade att handhava denna uppgift. Det är i regel kommunalnämnderna, som utgöra hälsovårdsnämnder, och kommunalnämndernas huvudintresse är ju knutet till den kommunala förvaltningen. De åligganden, som de ha i egenskap av hälsovårdsnämnder, tror jag bli i de flesta fall fullständigt försummade. Det torde höra till sällsyntheterna, att en kommunalnämnd i egenskap av hälsovårdsnämnd har ingripit mot även de mest upprörande fall i fråga om missförhållanden på detta område. Jag tror därför, herr talman, att, om det skall vara möjligt att få till stånd en förbättring på detta område, det blir nödvändigt att det skapas ett mera enhetligt organ, som med större intresse och mera sakkunskap kan handhava denna viktiga uppgift. Det är också det, som motionären syftar på, då han föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i ämnet. Som frågan ligger till, skall jag emellertid nu, herr talman, inte besvara kammaren med något yrkande. Jag skall endast tillåta mig uttala den förhoppningen, att riksdagen även i framtiden måtte ägna denna viktiga fråga sin uppmärksamhet.

*Ang.
ifrågasatt
inforande av
obligatorisk
bostads-
inspektion.
(Forts.)*

Herr **Eurén**: Herr talman! Efter det anförande, jag nu har hört, skulle jag kunna nöja mig med att helt enkelt yrka bifall till utskottets förslag på den motivering, som vi här ha presterat. Men då det ju kan hända, att någon mer kommer att yttra sig, vill jag säga några ord om hur denna fråga ligger. De missförhållanden, som faktiskt råda i vårt land på bostadshygienens område, ha, kan man ju säga, i stort sett tre orsaker. Den jag skall nämna först, är den som motionärerna ha tagit sikte på. Den skulle bestå däruti, att de som äga de bostäder, det här är fråga om, äro försumliga, när det gäller att sätta dem i ett gott skick och att hålla dem i ett gott skick. Den andra orsaken är naturligtvis den, att de, som bo i dessa bostäder, inte själva hålla dem, i vad på dem vidkommer, i ett tillfredsställande skick, beroende på bristande upplysning och därutav följande liknöjdhet eller endast det senare. Och den tredje och kanske för närvarande viktigaste orsaken är, att vårt folks upplysning rörande hygieniska frågor är så ringa, att gammal sed och hävd vålla ett ohygieniskt levnadssätt, även där man mycket väl på grund av ekonomiska möjligheter och bostadsförhållanden i och för sig själva kunde ha det bättre. Av allt detta framgår, att det till största delen måste vara en upplysande verksamhet, som bör komma i fråga om man vill åstadkomma verklig förbättring på bostadshygienens område. För det ändamålet ha vi redan åtskilliga organ, som vi i utskottets utlåtande omnämnt. Förutom de så att säga gamla ordinarie: förste provinsialläkarne och provinsialläkarne, ha vi dessa nya, distriktsköterskor och dispensärsköterskor, och i viss mån även epidemisjuksköterskor, som äro i stånd att utöva en sådan upplysande verksamhet. Vidare ha naturligtvis i det här fallet skolorna, framför allt folkskolorna, en ofantligt viktig uppgift att fylla. Det är dock alldeles tydligt, såsom här i utlåtandet är sagt, att förbättringarna på detta område måste komma att gå långsamt, och gå parallellt med den upplysning, som beträffande bostadshygienen kan intränga bland allmänheten. Men utskottet har låtit sig angeläget vara att påpeka, att därest uppenbara missförhållanden råda, den nu gällande hälsovårdsstadgan medger ett effektivt ingripande. Då gäller det att se till, när man märker, att anmälan om dylika missförhållanden ej sker från vederbörande bostadsbrukares sida, att man för prejudikats vinnande påkallar ett dylikt ingripande genom en anmälan till kommunalnämnden, så att därigenom kommunalnämnderna få anledning och vana att härvidlag göra sin plikt. Jag tror, att från den synpunkten kunna de sammanslutningar, som finnas bland arbetare och andra, göra mycket gott genom att föranleda befogade anmälningar och så att säga stimulera kommunalnämnderna att inse, att det är deras skyl-

Ang.
ifrågasatt
införande av
obligatorisk
bostads-
inspektion.
(Forts.)

dighet att i dylika fall verkställa inspektion. Det måste sägas, att likaväl som det i städerna har gått att lägga detta i befolkningens egen hand, genom deras valda organ, hälsovårdsnämnderna, så måste det gå att även på landsbygden småningom åstadkomma, att kommunalnämnderna verkligen taga befattning med detta på allvar. Och då det gäller så grannliga och ingripande åtgärder som här ibland verkligen måste ske, synes ju bäst, att det sker från dessa kommunala myndigheters sida, m. a. o. är ett uttryck av folkets självverksamhet.

Det är på den grund, som utskottet har vågat hoppas, att med användande av de medel, som den nya hälsovårdsstadgan ger, man skall så småningom komma till rätta med missförhållandena. De utvägar, som landstingen på sina håll vidtagit att inrätta inspektörer för hela landstingsområdet, är ju en sak, som säkerligen kommer att väcka uppmärksamhet och så småningom vinna efterföljd. Jag tror således, och det har också varit utskottets mening, att, såsom förhållandena ligga, det så småningom skall inträda ett bättre tillstånd i bostadshygieniskt avseende, och framför allt har ju de ekonomiska förhållandenas uppblomstring i detta fall stor betydelse.

Jag skall icke orda längre utan nöja mig med att på de av utskottet anförda grunderna yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Andersson** i Katrineholm: Herr talman! Då jag varit med om att giva min anslutning till det utskottsutlåtande, som här föreligger, så har det icke varit av den orsaken, att enligt min mening allting skulle vara bra som det för tillfället är på landsbygden, utan av de skälen, att jag tror, att man med nuvarande hälsovårdsstadga och med, framför allt vad lantarbetarna beträffar, deras fackliga organisation kan åstadkomma samma resultat, som vad motionärerna här vilja söka åstadkomma med en statlig bostadsinspektion.

Jag är den förste att understryka, vad en av motionärerna, herr Andersson i Tungelsta, här nyss anförde, att det är åtskilligt, som för tillfället brister i fråga om bostäder på landsbygden, och åtskilligt, som brister även beträffande hälsovårdsnämndernas, där dessa utgöras av kommunalnämnderna, handhavande av sina uppgifter, vad beträffar hälsovårdsstadgans efterlevnad. Men det gäller, där dessa bristfälligheter finnas, att sätta in ett energiskt kommunalt upplysningsarbete, som just ger landsbygdens befolkning tillfälle att få hel och full kännedom om de rättigheter, som de i detta avseende faktiskt ha enligt den hälsovårdsstadga, som tillämpats från år 1919. Jag skall icke alls trötta med att referera de bestämmelser, som i detta avseende äro stipulerade i hälsovårdsstadgan. Jag vill endast erinra om att det ju åligger respektive hälsovårdsnämnder att se till, att sunda bostäder finnas inom respektive hälsovårdsnämndsområden, och att, om icke hälsovårdsnämnd tar upp till behandling klagomål över dåliga bostäder, vem som helst har rätt att fullfölja denna klagan till länsstyrelsen, och länsstyrelsen är då skyldig att upptaga dessa klagomål till behandling.

På tal om dåliga bostäder, kan jag icke underlåta att framhålla, att vad särskilt lantarbetarna beträffar, som ju motionärerna ordat om rätt mycket i sin motion, en av de bidragande orsakerna till att dessa för tillfället, vilket jag för min del icke på något sätt vill förneka utan tvärtom måste vitsorda, många gånger bo i dåliga bostäder, är den omständigheten, att deras bostäder ingå som del i lönen för utfört arbete. Den omständigheten medför nämligen, att man är benägen för att i större utsträckning tolerera dåliga bostäder, när de ingå i lönen, än om lantarbetarna för hela sitt utförda arbete finge kontant lön och finge erlägga hyra för bostäder som andra medborgargrupper i samhället. På denna punkt har sålunda enligt mitt förmenande lantarbetarnas fackliga organisation en synnerligen stor uppgift att fylla. Detta sistnämnda i samband med vad jag nyss anförde om de åligganden som stipuleras i hälsovårdsstadgan, och som det gäller att söka få bekantgjort bland landsbygdens befolkning, har för mig

och utskottet i övrigt varit tillräckligt för att tro, att man skulle på det sättet minst lika bra kunna nå de här önskade resultaten, som om man skulle införa en statlig inspektion.

Under sådana förhållanden, herr talman, ber jag också att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

*Ang.
ifrågasatt
införande av
obligatorisk
bostads-
inspektion.
(Forts.)*

§ 4.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet:

nr 153, i anledning av väckta motioner om grundlagsändringar beträffande ordningen för samarbete mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter; och

nr 154, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 13 regeringsformen;

från statsutskottet, nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om tillstånd till Vänerns reglering; samt

från bankoutskottet:

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till materiell för det fysikalisk-kemiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala m. m.;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel till gäldande av statens anstalts för pensionering av folkskollärare m. fl. förvaltningskostnader; och

nr 149, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd.

§ 5.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 27, i anledning dels av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap dels ock en i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 om automobilskatt m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 42, i anledning av väckta motioner angående skyldighet för Stockholms stad att av inflytande nöjesskatt avstå viss andel till statsverket för att tillgodoföras verksamheten vid kungl. teatern;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss utvidgning av statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.;

nr 44, i anledning av väckt motion om pension åt förre arbetaren K. A. Öberg;

nr 45, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om understöd åt förra städerskan Kristina Mathilda Eriksson;

nr 47, i anledning av väckt förslag rörande om- och tillbyggnad av riksbankens fastighet i Karlskrona;

nr 48, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående pensionering av betjäningen vid Flyinge hingstdepå och stuteri samt Strömsholms hingstdepå; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 4 och 5 i förordningen den 16 maj 1890 angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända;

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 49, 50, 52, 56 och 185 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914;

nr 32, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 29 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förmynderskap m. m. dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 42 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 183, 185, 186, 193 och 198 §§ utsökningslagen; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utsträckt rätt att från utmätning få undantagen viss egendom;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande stadga för fortsättningskolan;

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående säkerheten för lån till elektriska distributionsföreningar från vissa penningförvaltande verk; och

nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående krononybyggares rätt till sina odlingar, torp och lägenheter; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vidtagande i visst syfte av reformer i avseende å landets häradsrätter.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Stockholm den 10 maj 1924.

Att riksdagsman Werner Karlsson, som lider av hjärtfel, f. n. är i behov av minst två veckors fullständig ledighet från allt arbete, intygas.

Emil Zander.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Katrineholm	under 2 dagar fr. o. m. den 12 maj,
» <i>Ericson</i> i Boxholm	» 2 » » » 12 »
» <i>Andersson</i> i Rasjön	» 3 » » » 11 »
» <i>Olsson</i> i Berg	» 9 » » » 13 »
» <i>Herou</i>	» 8 » » » 13 »
» <i>Hamilton</i>	» 3 » » » 12 »
» <i>Carlström</i> i Helgagård	» 8 » » » 12 »
» <i>Pettersson</i> i Köping	» 2 » » » 11 »
» <i>Igel</i>	» 5 » » » 13 »
» <i>andre vice talmannen</i>	» 2 » » » 12 »
» <i>Jönsson</i> i Fridhill	» 2 » » » 12 »
» <i>Olovson</i> i Västerås	» 3 » » » 11 »
» <i>Olofsson</i> i Digernäs	» 3 » » » 14 »
» <i>Gustafson</i> i Vimmerby	» 8 » » » 12 »
» <i>Rydström</i>	» 6 » » » 12 » och
» <i>Eklund</i>	» 2 » » » 12 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10,32 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 13 maj.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande maj.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Härmed intygas, att riksdagsmannen Axel Sundling, Söderby, Uttran, på grund av den 9 maj häftigt påkommen sjukdom (apoplexia cerebri cum hemiplegia) tills vidare och under längre tid är fullständigt oförmögen att taga befattning med något som helst arbete.

Uttran den 10 maj 1924.

Åke Melin,
leg. läkare.

§ 3.

Herr statsrådet *Beskow* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 218, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften.

Denna proposition bordlades.

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 34.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 27, bevillningsutskottets betänkanden nr 40—42, bankoutskottets utlåtanden nr 43—45 och 47—49, första lagutskottets utlåtanden och memorial nr 31—35, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 7 och 8 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 478, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag för borttagande eller hävande av pantlånerörelsens sociala nackdelar beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt fjärde tillfälliga utskott.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

andra lagutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om höjning av det vid försäkring i riksförsäkringsanstalten utgående bidraget till anstaltens förvaltningskostnader; och

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring av proceduren vid prövning av ärenden rörande utländsk arbetskrafts användande inom landet.

§ 7.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Hermelin</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 14 maj och
» <i>Ros</i>	» 8 » » » 14 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.